

A-1401

INSTYTUT TURYSTYKI

w WARSZAWIE

Zakład Badań i Analiz Rynku Turystycznego

w Poznaniu

Jarosław Błotny, Stefan Bosiacki, Ryszard
Świekatowski

"Koncepcja przekształceń własnościowych
i programowo-organizacyjnych w bazie
turystyki socjalnej"

Praca wykonana na zlecenie Urzędu Kultury
Fizycznej i Turystyki /zadanie badawcze nr
R-11/93/

POZNAŃ - WRZESIEŃ 1993 rok

S p i s t r e ś c i

	strona
Wprowadzenie	3
Rozdział 1	
Charakterystyka turystycznej bazy socjalnej w latach 1985 - 1992	8
1.1. Liczba obiektów wczasowo-wypoczynkowych w latach 1985-1992	9
1.2. Liczba udzielonych noclegów w bazie wczasowo-wypoczynkowej w latach 1985 - 1992	20
1.3. Przestrzenne rozmieszczenie bazy socjalnej w Polsce w latach 1985 - 1992	26
Rozdział 2	
Przepisy prawne regulujące działalność turystycznej bazy socjalnej	41
Rozdział 3	
Formy przekształceń własnościowych i organizacyjnych w turystycznej bazie socjalnej w latach 1989 - 1993	50
3.1. Regulacje prawne dotyczące przekształceń własnościowych w turystycznej bazie socjalnej	51
3.2. Ocena przekształceń własnościowych w bazie turystyki socjalnej w latach 1989 - 1993	67
Rozdział 4	
Sytuacja ekonomiczna turystycznej bazy socjalnej	79
Rozdział 5	
Proponowane przekształcenia własnościowych i programowo-organizacyjnych w zakładowej bazie turystycznej	86

5.1. Propozycje przekształceń bazy socjalnej w ramach prywatyzacji kapitałowej	87
5.2. Propozycje przekształceń turystycznej bazy socjalnej w procesie prywatyzacji likwidacyjnej	101
5.3. Inne formy przekształceń	105
Zakończenie	111
Spis tabel	113
Spis rysunków	115
Aneks	

Wprowadzenie

W warunkach szybkich i radykalnych transformacji w życiu społeczno-gospodarczym Polski, pewne jego obszary wykazują swego rodzaju inercję na zmienioną rzeczywistość.

Do takich sfer zaliczyć można jeden z najistotniejszych elementów rynku turystycznego, jakim jest turystyczna baza socjalna. Aktualnie baza ta stanowi 56 % ogólnej liczby obiektów noclegowych turystyki, obejmując blisko 380 tysięcy miejsc noclegowych na ogólną ich liczbę 703 tysiące w 1991 roku. Turystyczna baza socjalna należąca do zakładów pracy, organizacji społecznych i stowarzyszeń, związków zawodowych i innych gestorów, mimo bardzo wyraźnych tendencji spadkowych, nadal odgrywa znaczącą rolę w zaspokajaniu potrzeb turystycznych społeczeństwa polskiego.

W ostatnich jednak latach wskutek radykalnych zmian w funkcjonowaniu tzw. uspołecznionego sektora gospodarki /przedsiębiorstwa państwowe, spółdzielnie, PGR-y itd./, problemem niezwykle pilnym do rozwiązania stały się kwestie dalszego funkcjonowania ośrodków wczasowo-wypoczynkowych, kolonijnych, szkoleniowych itd., w ramach przekształconych podmiotów gospodarczych.

O ile kierownictwa i załogi przedsiębiorstw uspołecz-nionych akceptują na ogół procesy prywatyzacyjne

w odniesieniu do ich podstawowej działalności, o tyle nie bardzo wiedzą, co zrobić z całą tzw. infrastrukturą towarzyszącą, czyli z działalnością socjalno-bytową, budownictwem mieszkaniowym, służbą zdrowia itp. W warunkach gospodarki rynkowej wyłączenie z zakresu działania przedsiębiorstw dotychczas realizowanych przez nie funkcji socjalno-bytowych na rzecz pracowników i członków ich rodzin, zdaniem kierownictw firm oraz znacznej części załóg niejako automatycznie pozwala na poprawę efektywności ekonomicznej przedsiębiorstwa.

Nie wdając się w polemikę z tym dość powszechnym poglądem trzeba zauważyć, iż rzeczywiście dla bardzo wielu uspołecznionych podmiotów gospodarczych infrastruktura socjalna, w tym także zakładowa baza turystyczno-wypoczynkowa, stają się w warunkach gospodarki rynkowej ogromnym balastem organizacyjnym i finansowym.

W licznych przedsiębiorstwach załogi opowiadają się jednak za utrzymywaniem na dotychczasowych zasadach bazy turystyczno-wypoczynkowej, czemu trudno się dziwić, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, iż nadal wypoczynek w tej bazie zalicza się do najtańszych form wypoczynku.

Mamy zatem do czynienia z konfliktem interesów.

Z jednej strony, wymogi rachunku ekonomicznego oraz bezwzględnych praw rynku wskazują na konieczność po-

zbycia się lub radykalne zmiany w funkcjonowaniu turystycznej bazy socjalnej, z drugiej natomiast strony pauperyzujące się z dnia na dzień załogi domagają się utrzymania obecnego stanu rzeczy, gwarantującego im dostęp do relatywnie tanich form wypoczynku.

Powyższy konflikt narasta z roku na rok, a podejmowane dotąd próby jego rozwiązania mają najczęściej charakter działań przypadkowych, żywiołowych np. likwidacja ośrodków wczasowo-wypoczynkowych, sprzedaż obiektów itp.

Brak koncepcji rozwiązań w odniesieniu do tego segmentu rynku turystycznego, a także fakt iż właśnie poprzez transformację w turystycznej bazie socjalnej można w stosunkowo szybkim czasie i w zasadzie bezinwestycyjnie radykalnie zwiększyć potencjał usługowy w gospodarce turystycznej, skłoniły zespół pracowników poznańskiego Zakładu Badań i Analiz Rynku Turystycznego do podjęcia próby oceny obecnego stanu zmian własnościowych i organizacyjno-programowych w w.w. segmencie rynku oraz opracowania propozycji rozwiązań systemowych.

W opracowaniu nie uwzględniono obiektów Funduszu Wczasów Pracowniczych ponieważ przekształcenia organizacyjno-prawne w tym przedsiębiorstwie dokonują się niejako odrębnym, ustawowym trybem.

W niniejszej pracy skoncentrowano się przede wszystkim na obiektach wczasowych, kolonijnych i szkoleniowo-wypoczynkowych należących do zakładów pracy, organizacji społecznych, związków zawodowych, organów administracji państwowej i samorządowych.

Wykorzystano w analizie wyniki specjalnych badań bezpośrednich metodą testu koniunktury, prowadzonych w latach 1992 - 1993 w ogólnopolskim panelu przedsiębiorstw turystycznych /biura podróży, hotele, ośrodki wczasowe/. W badaniach tych problematyka przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych była dość szeroko uwzględniona.

Poza wspomnianymi badaniami przeprowadzono dla potrzeb niniejszej pracy kilkadziesiąt szczegółowych wywiadów bezpośrednich w zakładach pracy z terenu całego kraju, głównie Wielkopolska, dotyczących funkcjonowania zakładowych obiektów wypoczynkowych i podejmowanych działań przekształceniowych.

Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, iż zespół autor-ski napotkał ogromne trudności w uzyskaniu wielu istotnych informacji, przede wszystkim finansowych, w ankietowanych zakładach pracy. Z poczynionych obserwacji wynika, iż w znacznej części przedsiębiorstw zakładowa baza wczasowa funkcjonuje nadal na bliżej nieokreślonych zasadach, a podejmowane próby zmian własnościowych i organizacyjno-programowych bardzo często są

żywiłowe, nie zabezpieczające interesów właściciela.

W opracowaniu omówiono szerzej niektóre rozwiązania praktyczne, wdrożone przez przedsiębiorstwa państwowe, spółdzielnie i innych gestorów, które funkcjonują już od kilku lat i tym samym dają możliwość ich oceny.

Zespół autorski zdaje sobie sprawę z wielu niedoskonałości prezentowanej analizy, ale pragnie podkreślić, że obecnie brak jest jakiegokolwiek opracowań dotyczących rozważanego problemu. Z tej przyczyny przedłożone opracowanie należy traktować jako próbę rozwiązania problemów nurtujących obecnie tzw. turystykę socjalną w naszym kraju.

Rozdział 1

Charakterystyka turystycznej bazy socjalnej w latach 1985 - 1992

Wypoczynek urlopowy ludzi pracy i ich rodzin jest w naszym kraju jednym z podstawowych, konstytucyjnie zagwarantowanych praw obywatelskich. Możliwość uczestniczenia w wypoczynku jest ważnym elementem polityki społecznej. W wyniku realizacji ustrojowych i programowych zasad tej polityki potrzeby uczestniczenia ludności w turystyce i wypoczynku zostały upowszechnione i utrwalone. Ta celowa polityka była realizowana ze świadomością zasad społeczno-wychowawczych, zdrowotnych, gospodarczych i kulturalnych, jakie ma do spełnienia turystyka.

Praktycznym wyrazem realizacji polityki społecznej w dziedzinie wypoczynku ludzi pracy było m.in. zapewnienie wszystkim pracownikom corocznego płatnego wypoczynku urlopowego, a co za tym idzie stworzenie bazy materialnej dla organizacji tego wypoczynku.

Działalność socjalna zakładów pracy, w gestii których znajdują się ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne i ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe ma bogatą i wieloletnią tradycję. Wypoczynek urlopowy pracowników i ich rodzin /stanowiący wycinek działalności działów socjalnych, ale niezmiernie ważny i istotny/, zapewnienie możliwości uczestniczenia w różnych formach corocznego wypoczynku stanowi ważny element

polityki społecznej państwa, a także zarządzających zakładami pracy. Dobrze rozwinięta działalność socjalna powiązana z dbałością o posiadane ośrodki wypoczynkowe jest jednym z bodźców i motywacją do lepszej i wydajniejszej pracy pracowników, a zarazem silniejszego związania się i utożsamiania z macierzystym zakładem pracy.

Do końca lat siedemdziesiątych warunki gospodarcze sprzyjały wzrostowi liczby uczestników turystyki i zorganizowanego wypoczynku.

Przemiany dokonujące się w systemie ekonomiczno-organizacyjnym polskiej gospodarki spowodowały głębokie zmiany w wielu zakładach. Obok silnych i niezależnych zakładów wypracowujących zysk zaistniała licznie reprezentowana grupa borykająca się z ogromnymi trudnościami, w zapewnieniu sobie przynajmniej zerowej rentowności. Szczególne zaś trudności przeżywają zakłady ze sfery produkcji niematerialnej.

1.1. Liczba obiektów wczasowo-wypoczynkowych w latach 1985 - 1992

Liczba obiektów wczasowo-wypoczynkowych, będących w gestii Funduszu Wczasów Pracowniczych, zakładów pracy, związków zawodowych, organizacji społeczno-politycznych, MON i MSW /tabela nr 1/, jednoznacznie pokazuje rolę i znaczenie zakładów pracy jako bezpo-

średnich organizatorów wypoczynku ludzi pracy¹.
Przytoczone liczby pokazują, jak dużym potencjałem
bazowym dysponują zakłady pracy, w porównaniu z pozos-
tałymi gestorami, mimo że w okresie ostatnich lat
liczba obiektów ulega systematycznemu zmniejszeniu.
Ilość obiektów wczasowo-wypoczynkowych będących w gestii:
zakładów pracy w 1992 roku zmniejszyła się w porównaniu
do 1991 roku o około 2,5 %, co w liczbach daje o 102
obiekty mniej, związków zawodowych uległa zmniejszeniu
o około 8 %, co w liczbach wynosi 9 obiektów mniej.
Organizacje społeczno-polityczne, MON i MSW również
zmniejszyły swój stan posiadania w stosunku do 1991
roku o około 45 %, co w liczbach daje o 102 obiekty
mniej. Jedynie Fundusz Wczasów Pracowniczych będący
w posiadaniu obiektów wczasowo-wypoczynkowych zanoto-
wał w porównaniu z 1991 rokiem wzrost o około 10 %
co w liczbach daje 31 obiektów więcej w 1992 roku.
Mimo niekorzystnych tendencji polegających na zmniejs-
zaniu się liczby obiektów, cała baza socjalna stanowi
nadal blisko 50 % ogółu obiektów turystycznych
w naszym kraju i mimo kryzysu nadal jest to naj-
większy kompleks wczasowo-wypoczynkowy.

¹ W opracowaniu prezentowane dane liczbowe /liczba
obektów, miejsc noclegowych, udzielone noclegi
i korzystający z ośrodków/ odnoszą się jedynie do
wybranych obiektów wczasowo-wypoczynkowych, tych
które w sprawozdawczości statystycznej GUS można
było w latach 1985-1992 porównywać. Zmiana w klasy-
fikowaniu obiektów wczasowo-wypoczynkowych przez GUS
w opracowaniu "Turystyka i wypoczynek" w 1985" i
"Turystyka i wypoczynek w 1991" spowodowała trudności
w interpretacji danych liczbowych za l. 1985 i 1990.

Porównanie danych liczbowych^z roku 1992 w stosunku do 1985 roku potwierdza tendencję do zmniejszania się obiektów wczasowo-wypoczynkowych. Ilość obiektów należących do zakładów pracy w 1992 roku zmniejszyła się w porównaniu z 1985 rokiem o około 20 %, co w liczbach daje o 1023 obiekty mniej. Fundusz Wczasów Pracowniczych również zmniejszył swój stan posiadania w stosunku do 1985 roku.

Liczba obiektów uległa zmniejszeniu o około 20 %, co w liczbach daje 55 obiektów mniej. Organizacje społeczno-polityczne, MON i MSW również zmniejszyły swój stan posiadania w 1992 roku o około 10 %, co w liczbach daje o 15 obiektów mniej. Jedynie związki zawodowe odnotowały w 1992 roku wzrost liczby obiektów o około 23 % co daje w liczbach 21 obiektów więcej.

Jak widać z tabeli nr 1 liczba obiektów wczasowo-wypoczynkowych, których gestorem są zakłady pracy w omawianych okresach stanowiła około 90 % ogółu obiektów będących w posiadaniu poszczególnych gestorów.

Według danych liczbowych dotyczących miejsc noclegowych w obiektach wczasowo-wypoczynkowych należących do poszczególnych gestorów /Tabela nr 2/ wyraźnie widać, że upaństwowione zakłady pracy w analizowanych latach dysponowały największą liczbą miejsc noclegowych we własnych obiektach.

Tabela nr 1

Liczba obiektów wczasowo-wypoczynkowych w Polsce
według gestorów, w latach 1985 - 1992

Lp.	Gestorzy	1985		1990		1991		1992		Wsk. dyna- miki $\frac{1992}{1985} \times 100$
		w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	
1.	FVP	289	5,4	185	3,6	203	4,6	234	5,5	81,0
2.	Z-dy pracy	4824	90,3	4802	93,0	3903	87,7	3801	89,0	78,8
3.	Zw.zawod.	89	1,7	79	1,5	119	2,7	110	2,6	123,6
4.	Inni ^x	138	2,6	100	1,9	225	5,0	123	2,9	89,1
R a z e m :		5340	100,0	5166	100,0	4450	100,0	4268	100,0	79,9

^x Obejmuje następujących gestorów: organizacje społeczno-polityczne, MON, MSW. Ze względu na brak wszystkich danych, są one szacunkowe.

Źródło: 1. Dane z lat 1985 i 1990 pochodzą z opracowań
pt: "Informacje statystyczne - Turystyka
i wypoczynek w 1990 r.", GUS, Warszawa 1991.
2. Dane z lat 1991 i 1992 pochodzą z opracowań
pt: "Informacje statystyczne Turystyka i wy-
poczynek w 1991 r." GUS, Warszawa 1992 r.
oraz z opracowania "Informacje i opracowa-
nia statystyczne - Turystyka i wypoczynek
w 1992 roku" GUS, Warszawa 1993.

13

wczasowych w porównaniu z innymi gestorami. Miejsca te stanowiły powyżej 80 % ogółu miejsc noclegowych jakie były w dyspozycji poszczególnych gestorów. Porównanie liczby miejsc noclegowych będących w gestii zakładów pracy w 1992 roku w stosunku do 1991 roku pokazuje spadek tych miejsc o około 2,4 %, co w liczbach daje 7147 miejsc mniej. Liczba miejsc noclegowych będących w gestii organizacji społeczno-politycznych, MON, MSW również uległa zmniejszeniu, które w omawianych okresach wyniosło około 20 %, co w liczbach daje 4531 mniej miejsc noclegowych. Natomiast jedynymi gestorami, którzy powiększyli swój stan posiadania w omawianych latach był Fundusz Wczasów Pracowniczych - zanotowano wzrost o około 5,5 %, co w liczbach daje 1513 miejsc noclegowych więcej oraz związki zawodowe, które zwiększyły liczbę miejsc noclegowych w 1992 roku o około 16 % w stosunku do 1991 roku, co w liczbach daje 1980 miejsc więcej. Wzrost ten należy tłumaczyć tym, że związki zawodowe przejęły od zakładów pracy część ośrodków, co pozwoliło jednocześnie zwiększyć liczbę miejsc noclegowych. Analiza liczby miejsc noclegowych przeprowadzona w latach 1985 - 1992 według gestorów pokazała, że dysponują oni około 50 % ogółu miejsc noclegowych w obiektach turystyki w Polsce.

Tabola nr 2

Liczba miejsc noclegowych w obiektach wczasowo-wypoczynkowych w Polsce według gestorów w latach 1985 - 1992

p.	Gestorzy	1985		1990		1991		1992		Wska. dyn. 1992/1985
		w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	
1.	FWP	36024	8,8	27571	7,0	26398	6,9	27911	7,7	77,5
2.	Z-dy pracy	354950	85,7	344961	87,9	306470	83,6	299323	82,9	84,3
3.	Zw.Zawod.	11713	2,8	11497	2,9	12450	3,2	14430	4,0	123,2
4.	Inni ^z	11259	2,7	8500	2,2	24050	6,3	19519	5,4	173,4
R a z e m		1413946	100,0	392529	100,0	369368	100,0	361183	100,0	87,2

^z Obejmuje następujących gestorów: organizacje społeczno-polityczne, MON, MSW. Ze względu na brak wszystkich danych są one szacunkowe.

Źródło: Jak w tabeli nr 1.

Analiza bazy socjalnej będącej w posiadaniu zakładów pracy /ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe/ w latach 1985 - 1992 wyraźnie pokazuje, że następuje systematyczne zmniejszanie się liczby obiektów wczasowo-wypoczynkowych ogółem. W 1985 roku zakłady pracy dysponowały 4824 obiektami w tym: 4355 ośrodkami wczasowymi, 91 ośrodkami kolonijnymi i 378 ośrodkami szkoleniowo-wypoczynkowymi. Natomiast w 1992 roku liczba obiektów wynosiła 4268 w tym: 3686 ośrodków wczasowych, 167 ośrodków kolonijnych i 415 ośrodków

szkoleniowo-wypoczynkowych. Jak wynika z porównania lat 1985 i 1992 liczba w.w. obiektów zmniejszyła się o 556, co stanowi około 12 % mniej ogółu obiektów zakładowych. Liczba ośrodków wczasowych uległa zmniejszeniu o 669, co stanowi o około 15 % mniej ośrodków wczasowych w 1992 roku w porównaniu z 1985 rokiem. Natomiast w ośrodkach typu kolonijnego nastąpił wzrost z 91 ośrodków kolonijnych w 1985 roku do 167 w 1992 roku, co stanowi wzrost o około 83 %.

Tak dość znaczny wzrost liczby ośrodków kolonijnych spowodowany był głównie zmianami w statusie ośrodków wczasowych. Mianowicie dużo ośrodków wczasowych zamieniono na ośrodki kolonijne. Powodem tej zmiany były względy natury podatkowej, które spowodowały, że w stosunku do ośrodków kolonijnych zastosowano inną formułę podatkową.

Wzrost nastąpił również w ośrodkach typu szkoleniowo-wypoczynkowych, których w 1985 roku było 378, a w 1992 już 415, co stanowiło wzrost o około 10 %. Szczegółowe dane liczbowe przedstawione zostały w tabeli nr 3.

W stosunku do ogółu obiektów turystycznych w Polsce liczba ośrodków wczasowych stanowi około 50 %, liczba ośrodków kolonijnych około 1,5 %, a liczba ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych około 5 %.

Tabela nr 3

Liczba wybranych obiektów wczasowo-wypoczynkowych w latach
1985 - 1992 w okresie styczeń - wrzesień

Lp.	Nazwa obiektu	1985		1990		1991		1992		Wskaźnik dy- namiki $\frac{1992}{1985} \times 100$
		w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	
1.	Ośrodki wczas.	4355	90,3	4238	88,9	3885	87,3	3686	86,4	84,6
2.	Ośrodki kolonij.	91	1,9	112	2,3	138	3,1	167	3,9	183,5
3.	Ośrodki szkol.- wypoczynkowe	378	7,8	422	8,8	427	9,6	415	9,7	109,8
Razem:		4824	100,0	4772	100,0	4450	100,0	4268	100,0	88,5

Źródło: 1. Dane za 1985 rok pochodzą z Opracowania Statystycznego "Turystyka i wypoczynek w 1985 r." GUS, Warszawa 1986.

2. Dane za 1990 rok pochodzą z Informacji Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1990 r." GUS, Warszawa 1991.

3. Dane za 1991 rok pochodzą z Informacji Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1991 r." GUS, Warszawa 1992.

4. Dane za 1992 rok pochodzą z Informacji i opracowań Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1992r.", GUS, Warszawa.

Analiza liczby miejsc noclegowych w wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych /tabela nr 4/ również wskazuje na tendencję zmniejszania się tych miejsc w latach 1985 - 1992. W 1985 roku miejsc noclegowych w ośrodkach wczasowych, ośrodkach kolonijnych i ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych było łącznie 498149, natomiast w 1992 roku już tylko 361183. Stanowiło to ^ookoło 38 % mniej miejsc noclegowych. Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach wczasowych w 1985 roku wynosiła 334084 i w porównaniu z 1992 rokiem, w którym tych miejsc było 296853, zmniejszyła się ona o około 12 %.

Największe zmniejszenie się liczby miejsc noclegowych zaobserwowano w ośrodkach kolonijnych.

W 1985 roku ośrodki kolonijne dysponowały jeszcze 125997 miejscami, ale już w 1992 roku tylko 23782 miejscami. Stanowiło to ^ookoło 80 % mniej miejsc noclegowych. Natomiast ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe zanotowały wzrost liczby miejsc noclegowych z 38068 w 1985 roku do 40548 w 1992 roku, co stanowiło procentowy wzrost o około 7 %. W stosunku do ogółu miejsc noclegowych w obiektach noclegowych turystyki w Polsce liczba miejsc noclegowych w ośrodkach wczasowych stanowi aktualnie około 40 %, liczba miejsc noclegowych w ośrodkach kolonijnych około 4 %, a liczba miejsc noclegowych w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych około 5 %.

Interpretacja danych zawartych w tabeli nr 5, a dotyczących liczby miejsc noclegowych całorocznych

Tabela nr 4

Liczba miejsc noclegowych w wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych
w Polsce, w latach 1985 - 1992 - stan w dniu 31.VII

Lp.	Nazwa obiektu	1985		1990		1991		1992		Wskaźnik dy- namiki $\frac{1992}{1985} \times 100$
		w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	
1.	Ośrodki wczas.	334084	67,1	318454	77,1	310311	84,0	296853	82,2	88,9
2.	Ośrodki kolonij.	125997	25,3	54649	13,2	18791	5,1	23782	6,6	18,9
3.	Ośrodki szkol.- wypoczynkowe	38068	7,6	40290	9,7	40266	10,9	40548	11,2	106,5
Razem:		498149	100,0	413393	100,0	369368	100,0	361183	100,0	72,5

Źródło: Jak w tabeli nr 3.

Tabela nr 5

Liczba miejsc noclegowych całorocznych w wybranych obiektach
wczasowo-wypoczynkowych w Polsce, w latach 1985 - 1992

Lp.	Nazwa obiektu	1985		1990		1991		1992		Wskaźnik dy- namiki $\frac{1992}{1985} \times 100$
		w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	
1.	Ośrodki wczas.	63956	76,5	62704	64,7	63763	75,0	63102	74,2	98,7
2.	Ośrodki kolonij. br.dan.	-	-	13486	13,9	1287	1,5	1656	1,9	.
3.	Ośrodki szkol. wypoczynkowe	19666	23,5	20710	21,4	20045	23,5	20236	23,9	102,9
Razem:		83622	100,0	96900	100,0	85095	100,0	84994	100,0	101,6

Źródło: Jak w tabeli nr 3.

w ośrodkach wczasowych, ośrodkach kolonijnych i ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych pokazała pewien ich wzrost. W 1985 roku wszystkich miejsc noclegowych całorocznych w w.w. obiektach było 83622, a w 1992 roku tych miejsc było 84994, co stanowi wzrost o około 2 %. W ośrodkach wczasowych w 1985 roku było 63956 miejsc noclegowych, a w 1992 roku 63102, co stanowi spadek zaledwie o około 1 %. Za 1985 rok GUS nie podaje danych dotyczących liczby miejsc noclegowych całorocznych będących w dyspozycji ośrodków kolonijnych. Natomiast w 1990 roku odnotowane 13486 miejsc noclegowych, ale już w 1992 roku tych miejsc było tylko 1656, co stanowiło spadek o około 90 %. W ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych w 1985 roku było 19666 miejsc noclegowych, a w 1992 roku nastąpił wzrost do 20236 miejsc, co stanowi wzrost o około 3 %. W stosunku do ogółu miejsc noclegowych całorocznych w obiektach noclegowych turystyki w Polsce liczba miejsc noclegowych całorocznych w ośrodkach wczasowych stanowi około 30 %, w ośrodkach kolonijnych około 1,5 %, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych około 10 %.

1.2. Liczba udzielonych noclegów w bazie wczasowo-wypoczynkowej w latach 1985 - 1992

W 1985 roku we wszystkich, analizowanych obiektach udzielono 30443411 noclegów, natomiast w 1992 roku już tylko 22101047 noclegów, co stanowiło spadek o około

21

30 % /tabela nr 6/. W ośrodkach wczasowych w 1985 roku udzielono 26988320 noclegów, a w 1992 roku 18289830 noclegów, co stanowiło spadek o około 32 %. W ośrodkach kolonijnych materiały źródłowe nie podają danych ile zostało udzielonych noclegów w 1985 roku. W 1990 roku udzielono 26543 noclegów, a w 1992 roku 1255260, co stanowiło dość wyraźny wzrost - prawie czterdziestosiedmiokrotny. Natomiast w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych w 1985 roku udzielono 3455091 noclegów, a w 1992 roku 2555957, co stanowiło spadek o około 26 %. W stosunku do ogólnej liczby udzielonych noclegów w obiektach noclegowych turystyki w Polsce liczba udzielonych noclegów w ośrodkach wczasowych stanowi około 50 %, w ośrodkach kolonijnych około 2,5 %, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych około 5 %.

We wszystkich analizowanych obiektach w 1985 roku odnotowano 2675910 korzystających z noclegów, a w roku 1992 2247813, co stanowiło spadek o około 16 % /tabela nr 7/. Szczegółowa analiza wykazała, że w ośrodkach wczasowych w 1985 roku było 2218467 korzystających z noclegów, a w 1992 roku 1796074, co stanowiło spadek o około 20 %. O ośrodkach kolonijnych w 1985 roku stwierdzono brak danych w materiałach GUS. Natomiast w 1990 roku odnotowano 3009 korzystających z noclegów, a w 1992 roku nastąpił dość wyraźny wzrost, ponieważ liczba korzystających z noclegów wzrosła do 84337, co stanowiło ponad dwudziestokrotny wzrost.

Tabela nr 6

Liczba udzielonych noclegów w wybranych obiektach wczasowo-
wypoczynkowych w latach 1985 - 1992

Lp.	Nazwa obiektu	1985		1990		1991		1992		Wskaźnik dy- namiki $\frac{1992 \times 100}{1985}$
		w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	
1.	Ośrodki wczas.	26988320	88,7	21864275	88,3	21014808	84,3	18289830	82,7	67,8
2.	Ośrodki kolon. br.dan.	-	-	26543	0,1	1069192	4,2	1255260	5,7	.
3.	Ośrodki szkol.-wypoczynk.	3455091	11,3	2870170	11,6	2797689	11,5	2555957	11,6	74,0
Razem:		30043411	100,0	24760988	100,0	24881689	100,0	22101047	100,0	72,6

Źródło: Jak w tabeli nr 3.

Tabela nr 7

Liczba korzystających z noclegów w wybranych obiektach wczasowo-
wypoczynkowych w latach 1985 - 1992

Lp.	Nazwa obiektu	1985		1990		1991		1992		Wskaźnik dy- namiki $\frac{1992}{1985} \times 100$
		w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	w lb	w %	
1.	Ośrodki wczasow.	218467	83,0	2063758	83,6	1910592	81,4	1796074	79,9	81,0
2.	Ośrodki kolonij. br.dan.	-	-	3009	0,1	65935	2,8	84337	3,8	-
3.	Ośrodki szkol. wypoczynkowe	457443	17,0	402454	16,3	370410	15,8	367402	16,3	80,3
Razem:		2675910	100,0	2469221	100,0	2346937	100,0	2247313	100,0	84,0

Źródło: Jak w tabeli nr 3.

W ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych w 1985 roku było 457443 korzystających z noclegów, a w 1992 roku ich liczba spadła i wynosiła 367402, co stanowiło spadek o około 20 %. W stosunku do ogólnej liczby korzystających z noclegów w obiektach noclegowych turystyki w Polsce liczba korzystających z noclegów w ośrodkach wczasowych stanowi około 25 %, w ośrodkach kolonijnych około 0,6 %, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych około 4 %.

Interesująco przedstawia się interpretacja danych dotyczących liczby udzielonych noclegów na jedno miejsce noclegowe. W wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych w 1985 roku ogółem udzielono w ciągu roku 61,1 noclegów w przeliczeniu na 1 miejsce, natomiast w ośrodkach wczasowych zarejestrowano 80,8 udzielonych noclegów na jedno miejsce, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych 90,8. W 1990 roku udzielono ogółem w badanych obiektach - 59,9 noclegów na jedno miejsce. W ośrodkach wczasowych udzielono 68,6 noclegów, w ośrodkach kolonijnych - 0,5, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych - 71,2. W 1991 roku udzielono w analizowanych obiektach - 67,4 noclegów w przeliczeniu na 1 miejsce, natomiast analogiczny wskaźnik dla ośrodków wczasowych wyniósł 67,7 noclegów, ośrodków kolonijnych - 56,9, zaś dla ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych - 69,5. W 1992 roku na 1 miejsce noclegowe w bazie turystyczno-wypoczynkowej przypadało 61,2

noclegów, w ośrodkach wczasowych zaś 61,6 noclegów, w ośrodkach kolonijnych 52,8, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych 63,0.

Ciekawym miernikiem, odzwierciedlającym stopień popularności poszczególnych obiektów turystyczno-wypoczynkowych, a także w pewnym sensie odzwierciedlającym efektywność wykorzystania potencjału noclegowego, jest liczba osób korzystających z noclegów, przypadająca na 1 miejsce noclegowe.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w 1985 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie: 5 osób w obiektach ogółem, 7 osób w ośrodkach wczasowych i 12 w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych. Za 1985 rok źródła nie podają danych liczbowych dot. ośrodków kolonijnych, co spowodowało ich brak w niniejszej pracy. W 1990 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 6 osób w obiektach ogółem. W ośrodkach wczasowych było 7 korzystających z jednego miejsca, w ośrodkach kolonijnych 0,05, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych 10. W 1991 roku stopień wykorzystania miejsc w analizowanych obiektach wyniósł ogółem 6 korzystających z jednego miejsca. W ośrodkach wczasowych było 6 korzystających, w ośrodkach kolonijnych 4, a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych 9 korzystających z jednego miejsca. Natomiast w 1992 roku stopień wykorzystania miejsc wynosił ogółem 6 korzystających z jednego miejsca. W ośrodkach wczasowych było to 6, w ośrodkach kolonijnych 4,

26

a w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych 9 korzystających z jednego miejsca. Powyższa analiza wykazuje, że obiekty wczasowo-wypoczynkowe nie są w pełni wykorzystane. Potwierdza to ogólnie przyjętą tezę, że wykorzystanie obiektów ma miejsce jedynie w sezonie. Najgorsze jest położenie obiektów zlokalizowanych w województwach nadmorskich, gdzie mamy do czynienia właściwie z jednym szczytem sezonowym tj. letnim.

W nieco lepszym położeniu znajdują się ośrodki górskie gdzie występują dwa szczyty sezonu - zimowy i letni, co w konsekwencji daje lepsze wykorzystanie znajdujących się tam obiektów. Słabe wykorzystanie obiektów wczasowo-wypoczynkowych, a zwłaszcza ośrodków kolonijnych w 1990 roku było spowodowane wprowadzeniem przez ówczesny rząd niezwykle drastycznego programu walki z inflacją /wprowadzenie popiwku, dywidenda dla przedsiębiorstw, wysokie oprocentowanie kredytów/, co niezwykle silnie "uderzyło" w organizatorów wypoczynku, szczególnie dzieci i młodzieży. Znalazło to odzwierciedlenie w danych liczbowych przedstawiających stopień wykorzystania miejsc w obiektach wczasowo-wypoczynkowych, zwłaszcza kolonijnych.

1.3. Przestrzenne rozmieszczenie bazy socjalnej w Polsce w latach 1985 - 1992

Zakładowa baza wczasowa jest bardzo zróżnicowana pod względem lokalizacji. Należy pamiętać, że o zdol-

ności eksploatacyjnej zakładowej bazy wczasowej w głównym stopniu decyduje właśnie lokalizacja poszczególnych obiektów. Bezspornie największą liczbę ośrodków wczasowych /tabela nr 8/ a co za tym idzie również miejsc noclegowych /tabela nr 11/ zlokalizowano w pasie nadmorskim, czyli w województwach północnego regionu kraju. Są to województwa: gdańskie, elbląskie, koszalińskie, słupskie i szczecińskie. W tych województwach gestorzy bazy mają największe problemy z jej wykorzystaniem. W okresie letnim, zwłaszcza podczas miesięcy wakacyjnych, baza ta jest wykorzystywana ponad swoje założone zdolności eksploatacyjne. Natomiast po tym okresie stoi w zasadzie pusta. Podobnie sytuacja ma miejsce w ośrodkach kolonijnych /tabela nr 10 i 12/. Natomiast analizując ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, ich liczbę /tabela nr 9/, liczbę miejsc noclegowych /tabela nr 13/ można dostrzec się przewagę regionów południowej Polski, czyli jest tam więcej tego typu obiektów i równocześnie więcej miejsc noclegowych. Baza zlokalizowana w regionie górskim charakteryzuje się stosunkowo najwyższym wskaźnikiem wykorzystania ze względu na tradycyjne występowanie kilku szczytów sezonów turystycznych, zarówno w okresie zimy, jak i lata. Baza zlokalizowana w centrum kraju jest najczęściej położona w pobliżu aglomeracji miejskich i jej liczba generalnie nie jest duża. Zaletą tej bazy

28

jest to, że już w założeniu była projektowana i budowana pod kątem wykorzystywania jej na różnego rodzaju konferencje, narady i szkolenia w okresach posezonowych. Poza pasem nadmorskim i górskim dość istotną liczbę obiektów wczasowo-wypoczynkowych, cieszących się popularnością zlokalizowano w województwach na pojezierzach Mazurskim i Suwalskim.

Reasumując można stwierdzić, że większość obiektów wczasowo-wypoczynkowych zlokalizowanych jest w atrakcyjnych regionach kraju, tradycyjnie odwiedzanych przez turystów od wielu lat. Są to miejscowości położone w województwach nadmorskich i górskich. Tam też jest największa liczba miejsc noclegowych, najwięcej korzystających z noclegów i najwięcej udzielonych noclegów.

Analiza rozmieszczenia obiektów wczasowo-wypoczynkowych /ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe/ według województw w 1992 roku pokazuje, że na 4268 obiektów, najwięcej było zlokalizowanych na terenie województwa szczecińskiego /432 obiekty/. Ich udział w całości obiektów wczasowo-wypoczynkowych w Polsce wynosił 10,1 %. Natomiast najmniej obiektów było zlokalizowanych w województwie legnickim i tarnobrzesckim /5 obiektów/, których udział w całości analizowanych obiektów wczasowo-wypoczynkowych w Polsce wynosił 0,1 %.

Na rysunku nr 1 przedstawiono w postaci graficznej rozmieszczenie obiektów wczasowo-wypoczynkowych według województw, grupując je w cztery grupy: udział województw w całości bazy socjalnej do 0,5 %, od 0,6 % - 2,0 %, od 2,1 % - 5,0 % oraz powyżej 5,0 %.

Rozmieszczenie miejsc noclegowych wybranych obiektów wczasowo-wypoczynkowych według województw w 1992 roku pokazuje, że na 361183 miejsca, najwięcej było w posiadaniu obiektów znajdujących się na terenie województw nadmorskich.

Na rysunku nr 2 przedstawiono w postaci graficznej rozmieszczenie miejsc noclegowych turystycznej bazy socjalnej według województw, grupując je również w cztery grupy: udział województw do 0,5 %, od 0,6 % - 2,0 %, od 2,1 % - 5,0 % oraz powyżej 5,0 %¹.

Jak wynika z analizy danych liczbowych w okresie ostatnich lat maleje zarówno liczba obiektów, jak i liczba korzystających z wypoczynku zakładowego. Jest to wynikiem narastania zjawisk kryzysowych w Polsce /likwidacja zakładów pracy, zwiększające się bezrobocie, brak rentowności istniejących zakładów/, co w rezultacie powoduje stałe zmniejszanie się liczby ludzi uczestniczących w turystyce i wypoczynku.

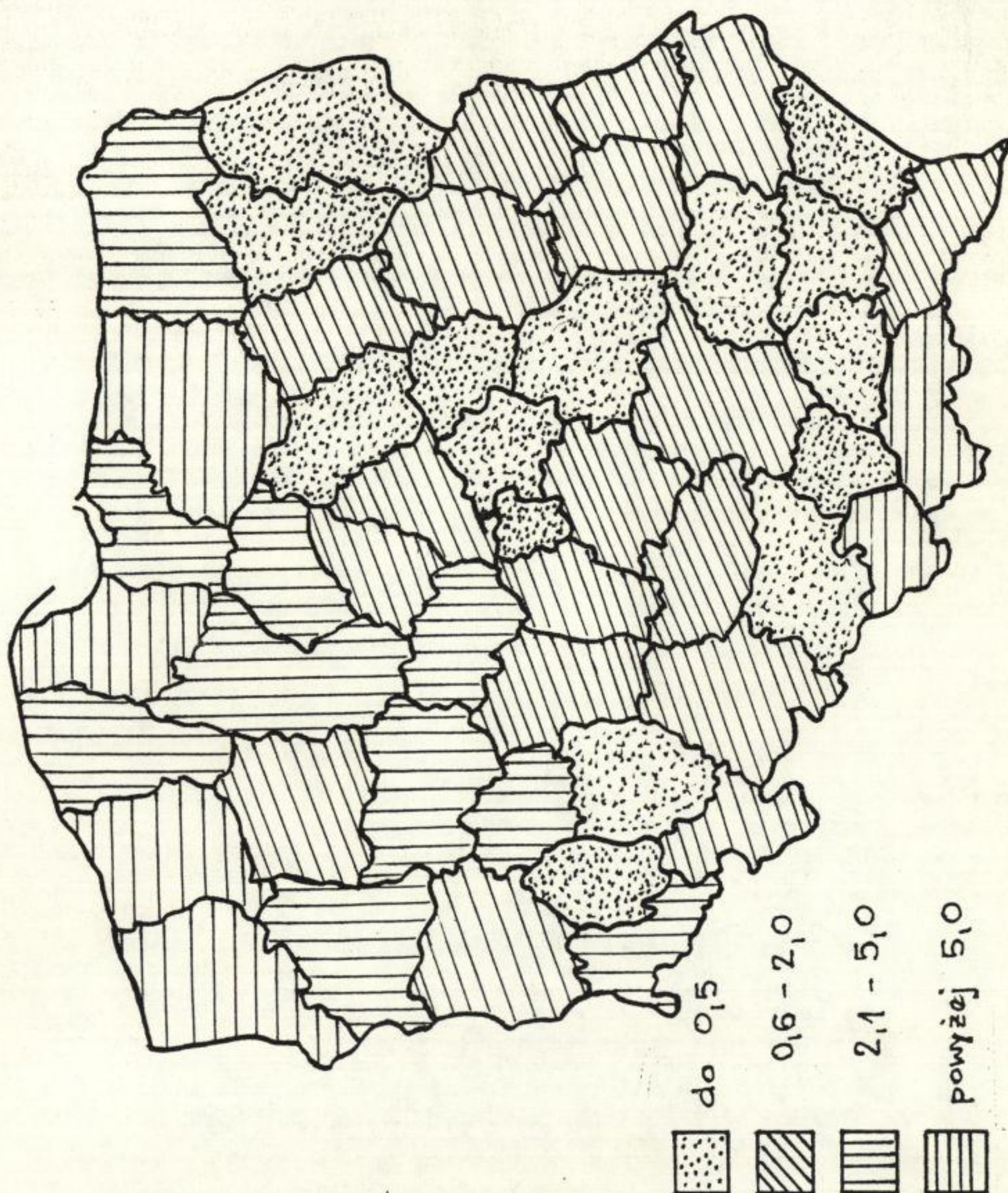
¹ Podobne wyniki badań zostały zaprezentowane w artykule pt: "Diagnoza stanu bazy wczasowej w Polsce /w przekroju województw/" przygotowanym przez zespół pracowników Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu pod kierunkiem J. Boguckiego, umieszczonym w Roczniku CPBP 08.06: "Turystyka jako czynnik..." Instytut Turystyki Warszawa 1989

Poszczególne zakłady pracy przy obecnym stanie gospodarki narodowej coraz trudniej radzą sobie w roli gestora obiektów wczasowo-wypoczynkowych. Coraz częściej ogłaszane są przetargi na sprzedaż ośrodków wczasowych, czy partycypowanie w kosztach utrzymania tej bazy. Okazuje się, że sytuacja ekonomiczna poszczególnych zakładów pracy wymaga od nich innego podejścia do bazy wczasowo-wypoczynkowej, którą dysponują.

W aneksie /tablice nr 1 - 5/ zaprezentowano jako przykład dane liczbowe za 1992 rok /z podziałem na poszczególne województwa/, przedstawiając liczbę obiektów, liczbę miejsc noclegowych całorocznych, liczbę korzystających z miejsc noclegowych, liczbę udzielonych noclegów oraz liczbę miejsc noclegowych w wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych wraz z procentowym wskaźnikiem dla każdego województwa.

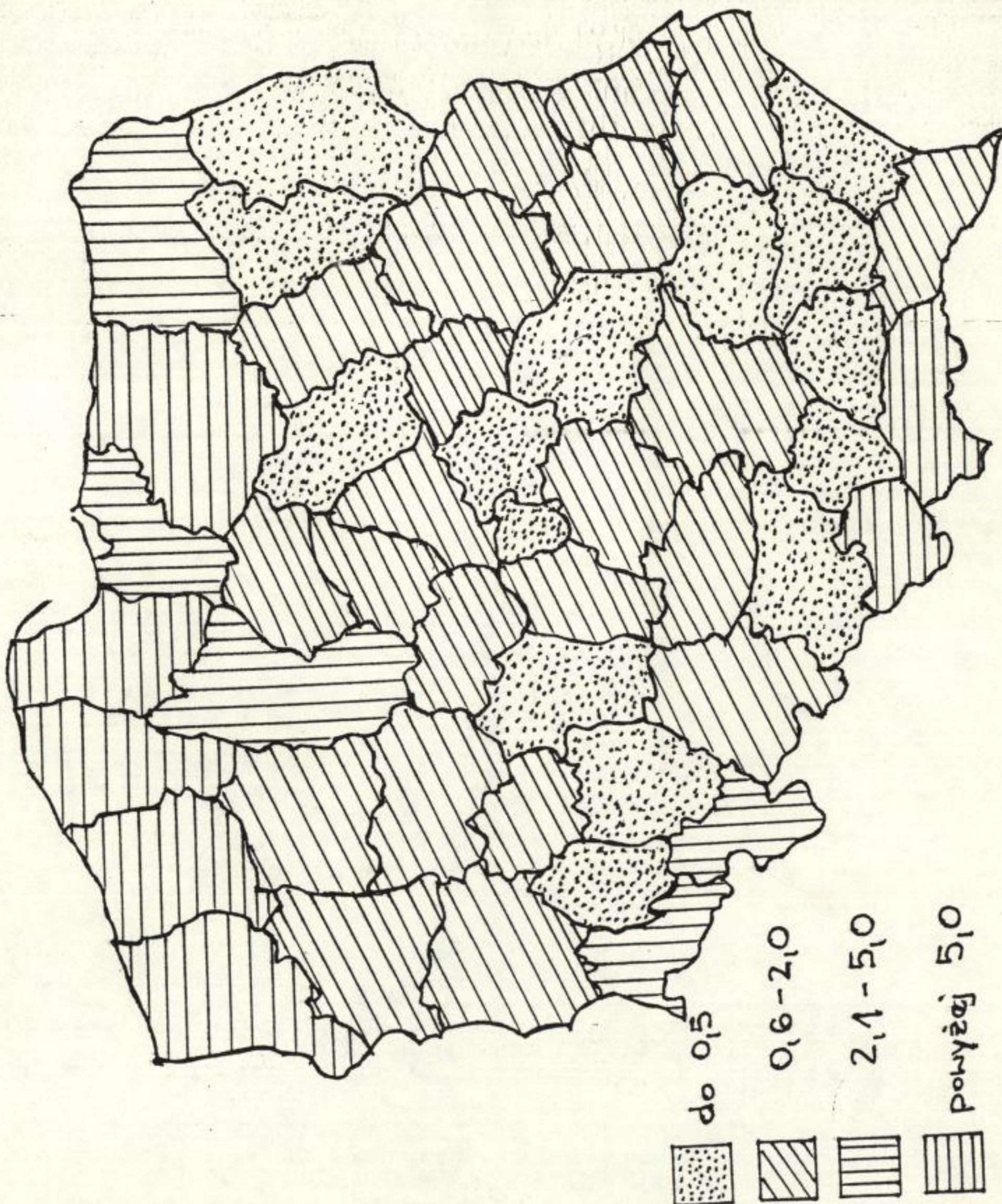
Rozmieszczenie obiektów wczasowo-wypoczynkowych
według województw w 1992 roku /odsetek obiektów
w liczbie ogółem/

Rysunek nr 1

Rozmieszczenie miejsc noclegowych turystycznej
bazy socjalnej według województw w 1992 roku
/odsetek miejsc noclegowych w liczbie ogółem/

Rysunek nr 2

Liczba ośrodków wczasowych według województw w latach 1985 - 1992

Lp.	Województwa	1985		1990		1991		1992	
		lb	%	lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	18	0,4	12	0,3	12	0,3	12	0,3
2.	Białkopodlaskie	40	0,9	36	0,8	27	0,7	31	0,8
3.	Białostockie	14	0,3	9	0,2	11	0,3	10	0,3
4.	Bieleckie	180	4,1	261	6,2	264	6,8	257	7,0
5.	Bydgoskie	169	3,9	164	3,9	165	4,2	152	4,1
6.	Chełmskie	62	1,4	61	1,4	60	1,5	66	1,8
7.	Ciechanowskie	24	0,6	31	0,7	20	0,5	12	0,3
8.	Częstochowskie	44	1,0	45	1,1	38	1,0	42	1,1
9.	Elbląskie	143	3,3	140	3,3	122	3,1	115	3,1
10.	Gdańskie	324	7,4	283	6,7	242	6,2	239	6,5
11.	Gołzowskie	101	2,3	106	2,5	101	2,6	91	2,5
12.	Jeleniogórskie	161	3,7	145	3,4	139	3,6	139	3,8
13.	Kaliskie	41	0,9	37	0,9	34	0,9	34	0,9
14.	Katowickie	38	0,9	37	0,9	13	0,3	16	0,4
15.	Kieleckie	55	1,3	37	0,9	33	0,8	26	0,7
16.	Koninckie	125	2,9	113	2,7	101	2,6	117	3,2
17.	Koszalińskie	325	7,5	329	7,8	319	8,2	297	8,1
18.	Krakowskie	11	0,3	13	0,3	13	0,3	13	0,4
19.	Krośnickie	61	1,4	56	1,3	45	1,2	38	1,0
20.	Legnickie	9	0,2	7	0,2	7	0,2	4	0,1
21.	Leszczyńskie	125	2,9	119	2,8	115	3,0	111	3,0
22.	Łubelskie	29	0,7	28	0,7	29	0,7	28	0,7
23.	Łomżyńskie	13	0,3	13	0,3	8	0,2	10	0,3
24.	Łódzkie	5	0,1	10	0,2	9	0,2	9	0,2
25.	Nowosądeckie	352	8,1	304	7,2	270	6,9	262	7,1
26.	Olsztyńskie	186	4,3	271	6,4	273	7,0	254	6,9
27.	Opolskie	86	2,0	82	1,9	73	1,9	64	1,7
28.	Ostrołęckie	31	0,7	27	0,6	21	0,5	22	0,6
29.	Pileckie	81	1,9	80	1,9	62	1,6	53	1,4
30.	Piotrkowskie	56	1,3	52	1,2	23	0,6	19	0,6
31.	Płockie	38	0,9	30	0,7	22	0,6	19	0,6
32.	Poznańskie	94	2,1	88	2,1	90	2,3	85	2,3
33.	Przemyskie	26	0,6	22	0,5	20	0,5	12	0,3
34.	Radomskie	19	0,4	15	0,3	4	0,1	5	0,1
35.	Rzeszowskie	9	0,2	8	0,2	6	0,2	6	0,2
36.	Siedleckie	20	0,5	19	0,4	19	0,5	20	0,5
37.	Sieradzkie	35	0,8	38	0,9	37	1,0	31	0,8
38.	Skierniewickie	4	0,1	3	0,1	3	0,1	3	0,1
39.	Ślupskie	177	4,1	167	3,9	162	4,2	157	4,2
40.	Suwalskie	140	3,2	126	3,0	121	3,1	106	2,9
41.	Szczecińskie	412	9,5	403	9,5	393	10,2	382	10,4
42.	Tarnobrzeskie	11	0,3	11	0,2	8	0,2	2	0,1
43.	Tarnowskie	25	0,6	24	0,6	20	0,5	16	0,4
44.	Toruńskie	147	3,4	129	3,0	111	2,9	97	2,6
45.	Wałbrzyskie	94	2,1	69	1,6	57	1,5	50	1,4
46.	Włocławskie	92	2,1	77	1,8	70	1,8	69	1,9
47.	Wrocławskie	13	0,2	12	0,3	11	0,3	11	0,3
48.	Zamojskie	18	0,4	19	0,5	23	0,6	21	0,6
49.	Zielonogórskie	72	1,6	70	1,6	59	1,5	51	1,4
o g ó ł e m :		4355	100,0	4238	100,0	3885	100,0	3686	100,0

- Źródło:**
1. Dane za 1985 rok pochodzą z Opracowania Statystycznego "Turystyka i wypoczynek w 1985 roku" i obejmują okres styczeń - wrzesień 1985 roku.
 2. Dane za 1990 rok pochodzą z Informacji Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1990 r." i obejmują okres styczeń - wrzesień 1990r.
 3. Dane za 1991 rok pochodzą z Informacji Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1991 r." i obejmują okres styczeń - wrzesień 1991r.
 4. Dane za 1992 rok pochodzą z Informacji i Opracowań Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1992r." i obejmują okres styczeń - wrzesień 1992 r.
 5. Wyliczenia procentowe - obliczenia własne na podstawie materiałów źródłowych GUS.

Liczba ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych według województw w latach

1985 - 1992

Lp.	Województwo	1985		1990		1991		1992	
		lb	%	lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	14	3,7	8	1,9	8	1,9	8	1,9
2.	Białkopodlaskie	4	1,1	3	0,7	5	1,2	4	1,0
3.	Białostockie	2	0,5	2	0,5	3	0,7	-	-
4.	Bielskie	20	5,3	39	9,2	39	9,2	41	9,9
5.	Bydgoskie	10	2,6	12	2,8	6	1,4	9	2,2
6.	Chełmskie	2	0,5	2	0,5	4	0,9	3	0,7
7.	Ciechanowskie	-	-	1	0,2	2	0,5	1	0,2
8.	Częstochowskie	2	0,5	2	0,5	1	0,2	4	1,0
9.	Elbląskie	8	2,1	9	2,1	12	2,8	10	2,4
10.	Gdańskie	22	5,8	23	5,5	24	5,6	23	5,5
11.	Gorzowskie	4	1,1	4	1,0	3	0,7	7	1,7
12.	Jeleniogórskie	23	6,1	22	5,2	24	5,6	25	6,0
13.	Kaliskie	1	0,3	1	0,2	-	-	-	-
14.	Katowickie	4	1,1	3	0,7	3	0,7	3	0,7
15.	Kieleckie	4	1,1	6	1,4	5	1,2	3	0,7
16.	Koninckie	5	1,3	6	1,4	5	1,2	6	1,4
17.	Koszalińskie	24	6,3	28	6,6	23	5,4	19	4,6
18.	Krakowskie	5	1,3	6	1,4	7	1,6	8	1,9
19.	Krośnińskie	12	3,2	8	1,9	10	2,3	8	1,9
20.	Legnickie	1	0,3	1	0,2	1	0,2	1	0,2
21.	Leszczyńskie	5	1,3	7	1,7	7	1,6	6	1,4
22.	Lubelskie	7	1,9	9	2,1	7	1,6	9	2,2
23.	Lubuskie	3	0,8	2	0,5	2	0,5	2	0,5
24.	Łódzkie	1	0,3	1	0,2	4	0,9	2	0,5
25.	Nowosądeckie	47	12,4	34	8,0	31	7,3	24	5,8
26.	Oleśtyńskie	9	2,4	19	4,5	17	4,0	19	4,6
27.	Opolskie	18	4,8	15	3,6	18	4,2	17	4,1
28.	Ostrołęckie	4	1,1	4	1,0	6	1,4	7	1,7
29.	Piłskie	7	1,9	14	3,3	12	2,8	12	2,9
30.	Piotrkowskie	3	0,8	4	1,0	17	1,6	3	0,7
31.	Płockie	2	0,5	3	0,7	4	0,9	4	1,0
32.	Poznańskie	10	2,6	10	2,4	12	2,8	12	2,9
33.	Przemyskie	4	1,1	5	1,2	3	0,7	4	1,0
34.	Radomskie	5	1,3	3	0,7	3	0,7	4	1,0
35.	Rzeszowskie	2	0,5	1	0,2	2	0,5	2	0,5
36.	Siedleckie	2	0,5	3	0,7	4	0,9	4	1,0
37.	Sieradzkie	3	0,8	3	0,7	3	0,7	4	1,0
38.	Skierniewickie	1	0,3	4	1,0	3	0,7	3	0,7
39.	Słupskie	8	2,1	7	1,7	7	1,6	8	1,9
40.	Świdawskie	24	6,3	32	7,6	25	6,0	23	5,5
41.	Szczecińskie	14	3,7	17	4,0	17	4,0	16	3,8
42.	Tarnobrzeskie	2	0,5	-	-	1	0,2	1	0,2
43.	Tarnowskie	1	0,3	3	0,7	3	0,7	4	1,0
44.	Toruńskie	5	1,3	5	1,2	5	1,2	4	1,0
45.	Wałbrzyskie	17	4,5	22	5,2	20	4,7	19	4,6
46.	Włocławskie	2	0,5	2	0,5	2	0,5	2	0,5
47.	Wrocławskie	-	-	-	-	-	-	-	-
48.	Zamojskie	-	-	-	-	6	1,4	8	1,9
49.	Zielonogórskie	5	1,3	7	1,7	11	2,6	9	2,2
O g ó ł n e :		378	100,0	422	100,0	427	100,0	415	100,0

Liczba ośrodków kolonijnych według województw w latach 1985 - 1992

Lp.	Województwa	1985 ^x		1990 ^{x,x}		1991		1992	
		lb	%	lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Białskopodlaskie	-	-	-	-	2	1,4	1	0,6
3.	Białostockie	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Bielskie	-	-	-	-	6	4,4	3	1,8
5.	Bydgoskie	-	-	-	-	3	2,2	6	3,6
6.	Chełmskie	-	-	-	-	4	2,9	5	3,0
7.	Ciechanowskie	-	-	-	-	3	2,2	3	1,8
8.	Częstochowskie	-	-	-	-	1	0,7	1	0,6
9.	Elbląskie	-	-	-	-	3	2,2	8	4,8
10.	Gdańskie	-	-	-	-	6	4,4	9	5,4
11.	Gorzowskie	-	-	-	-	4	2,9	3	1,8
12.	Jeleniogórskie	-	-	-	-	7	5,1	9	5,4
13.	Kaliskie	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Katowickie	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Kieleckie	-	-	-	-	-	-	3	1,8
16.	Konińskie	-	-	-	-	-	-	-	-
17.	Koszalińskie	-	-	-	-	9	6,6	19	11,3
18.	Krakowskie	-	-	-	-	-	-	-	-
19.	Krośnieńskie	-	-	-	-	3	2,2	2	1,2
20.	Legnickie	-	-	-	-	-	-	-	-
21.	Leszczyńskie	-	-	-	-	2	1,4	1	0,6
22.	Lubelskie	-	-	-	-	1	0,7	1	0,6
23.	Łomżyńskie	-	-	-	-	-	-	-	-
24.	Łódzkie	-	-	-	-	-	-	5	3,0
25.	Nowosądeckie	-	-	-	-	3	2,2	3	1,8
26.	Olsztyńskie	-	-	-	-	8	5,8	9	5,4
27.	Opolskie	-	-	-	-	-	-	-	-
28.	Ostrołęckie	-	-	-	-	1	0,7	-	-
29.	Piłskie	-	-	-	-	2	1,4	2	1,2
30.	Piotrkowskie	-	-	-	-	2	1,4	3	1,8
31.	Płockie	-	-	-	-	2	1,4	5	3,0
32.	Poznańskie	-	-	-	-	-	-	-	-
33.	Przemyskie	-	-	-	-	2	1,4	1	0,6
34.	Radomskie	-	-	-	-	2	1,4	1	0,6
35.	Rzeszowskie	-	-	-	-	-	-	-	-
36.	Siedleckie	-	-	-	-	6	4,4	6	3,6
37.	Sieradzkie	-	-	-	-	2	1,4	-	-
38.	Skierniewickie	-	-	-	-	1	0,7	1	0,6
39.	Słupskie	-	-	-	-	4	2,9	7	4,2
40.	Suwalskie	-	-	-	-	1	0,7	1	0,6
41.	Szczecińskie	-	-	-	-	34	24,7	34	20,3
42.	Tarnobrzeskie	-	-	-	-	-	-	2	1,2
43.	Tarnowskie	-	-	-	-	-	-	-	-
44.	Toruńskie	-	-	-	-	1	0,7	-	-
45.	Wałbrzyskie	-	-	-	-	6	4,4	6	3,6
46.	Włocławskie	-	-	-	-	-	-	-	-
47.	Wrocławskie	-	-	-	-	-	-	1	0,6
48.	Zamojskie	-	-	-	-	3	2,2	3	1,8
49.	Zielonogórskie	-	-	-	-	4	2,9	3	1,8
O g ó ł e m :		91	-	112	-	138	100,0	167	100,0

32

^x Brak danych statystycznych dotyczących ilości ośrodków kolonijnych w poszczególnych województwach. W rubryce "ogółem" podano szacunkową ilość ośrodków kolonijnych w Polsce w 1985 roku.

^{xx} Jak wyżej.

Zródło: 1. Dane za 1985 rok są danymi szacunkowymi autorów.

2. Dane za 1990 rok są danymi szacunkowymi autorów.

3. Dane za 1991 rok pochodzą z Informacji Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1991 r." i obejmują okres styczeń - wrzesień 1991r.

4. Dane za 1992 rok pochodzą z Informacji i Opracowań Statystycznych "Turystyka i wypoczynek w 1992r." i obejmują okres styczeń - wrzesień 1992r.

5. Wyliczenia procentowe - obliczenia własne na podstawie materiałów źródłowych GUS.

Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach wczasowych według województw w latach

1985 - 1992

lp.	Województwo	1985		1990		1991		1992	
		lb	%	lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	2834	0,8	1807	0,6	1994	0,6	1852	0,6
2.	Białkopodlaskie	2212	0,7	2239	0,7	1664	0,5	1788	0,6
3.	Białostockie	668	0,2	392	0,1	771	0,2	677	0,2
4.	Białskie	13799	4,1	18682	5,9	19219	6,2	18267	6,2
5.	Dydogoskie	10084	3,1	9735	3,1	11067	3,6	10124	3,4
6.	Chożuskie	4077	1,2	4196	1,3	4248	1,4	4434	1,5
7.	Ciechanowskie	1697	0,5	1514	0,5	1354	0,4	394	0,1
8.	Częstochowskie	2741	0,8	2621	0,8	2263	0,7	2691	0,9
9.	Elbląskie	15428	4,6	13744	4,3	13118	4,2	12503	4,2
10.	Gdańskie	27157	8,1	23926	7,6	22217	7,2	23123	7,8
11.	Gorzowskie	5490	1,6	5744	1,8	5691	1,8	4592	1,5
12.	Jeleniogórskie	12572	3,8	10921	3,4	10320	3,3	9554	3,2
13.	Kaliskie	886	0,3	868	0,3	896	0,3	866	0,3
14.	Katowickie	2035	0,6	1963	0,6	836	0,3	1104	0,4
15.	Kielockie	3008	0,9	1758	0,6	1992	0,6	1616	0,5
16.	Koninckie	4588	1,4	4674	1,5	4238	1,4	4595	1,5
17.	Koszalińskie	36810	11,1	36826	11,6	37192	12,0	34627	11,7
18.	Krakowskie	560	0,2	527	0,2	582	0,2	535	0,2
19.	Krośnickie	3288	1,0	2702	0,8	2674	0,9	2905	1,0
20.	Legnickie	246	0,1	231	0,1	232	0,1	119	0,1
21.	Lesznoyckie	6030	1,8	5907	1,9	5633	1,8	5657	1,9
22.	Lubelskie	1913	0,6	2036	0,6	2169	0,7	2112	0,7
23.	Łomżyńskie	1004	0,3	1025	0,3	1054	0,3	1254	0,4
24.	Łódzkie	618	0,2	819	0,2	873	0,3	830	0,3
25.	Nowosądeckie	21785	6,6	19442	6,1	18569	6,0	18660	6,3
26.	Olsztynskie	13186	3,9	15837	5,0	16637	5,4	16339	5,5
27.	Opolskie	4115	1,2	4047	1,3	3434	1,1	3143	1,1
28.	Ostrołęckie	3033	0,9	2798	0,9	2098	0,7	2711	0,9
29.	Piłskie	3741	1,1	3878	1,2	3462	1,1	3175	1,1
30.	Piotrkowskie	4961	1,5	4800	1,6	2972	1,0	2766	0,9
31.	Płockie	6056	1,8	2352	0,7	2129	0,7	1724	0,6
32.	Poznańskie	3248	1,0	2984	0,9	3049	1,0	2869	1,0
33.	Przemyskie	757	0,2	795	0,2	875	0,3	744	0,2
34.	Radomskie	1403	0,4	1048	0,3	281	0,1	423	0,1
35.	Rzeszowskie	585	0,2	762	0,2	641	0,2	647	0,2
36.	Siedleckie	2098	0,6	2039	0,6	2460	0,8	2703	0,9
37.	Sieradzkie	2067	0,6	1862	0,6	1911	0,6	1703	0,6
38.	Skiernewickie	242	0,1	182	0,1	156	0,1	161	0,1
39.	Śląskie	21987	6,6	20307	6,4	20234	6,6	19913	6,7
40.	Świdawskie	11556	3,4	11891	3,7	12420	4,0	11089	3,7
41.	Świeżdzkie	48653	14,6	45291	14,2	45759	14,7	43758	14,7
42.	Tarnobrzockie	691	0,2	920	0,3	596	0,2	48	0,1
43.	Tarnowskie	750	0,2	765	0,2	656	0,2	644	0,2
44.	Toruńskie	3658	1,1	3425	1,1	3120	1,0	2713	0,9
45.	Wałbrzyskie	9436	2,8	7797	2,4	7304	2,3	6231	2,1
46.	Włocławskie	2910	0,9	3031	0,9	2802	0,9	2631	0,9
47.	Wrocławskie	864	0,2	829	0,3	798	0,2	841	0,3
48.	Zamojskie	2034	0,3	1297	0,4	1341	0,4	1280	0,4
49.	Zielonogórskie	5473	1,6	5118	1,6	4310	1,4	3718	1,3
O G 6 2 0 m:		1394084	100,0	1318454	100,0	110311	100,0	296853	100,0

Źródło: Jak w tabeli nr 8.

Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach kolonijnych według województw w latach

1985 - 1992

Lp.	Województwa	1985 *		1990 **		1991		1992	
		lb	%	lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie					-	-	-	-
2.	Białkopodlaskie					185	1,0	105	0,4
3.	Białostockie					-	-	-	-
4.	Bielskie					691	3,7	375	1,6
5.	Bydgoskie					252	1,3	679	2,9
6.	Chełmskie					610	3,2	756	3,2
7.	Ciechanowskie					450	2,4	425	1,8
8.	Częstochowskie					97	0,5	97	0,4
9.	Elbląskie					606	3,2	1252	5,3
10.	Gdańskie					950	5,1	1430	6,0
11.	Gorzowskie					435	2,3	281	1,2
12.	Jeleniogórskie					650	3,5	716	3,0
13.	Kaliskie					-	-	-	-
14.	Katowickie					-	-	-	-
15.	Kieleckie					-	-	301	1,3
16.	Konińskie					-	-	-	-
17.	Koszalińskie					1713	9,1	2973	12,6
18.	Krakowskie					-	-	-	-
19.	Krośnieńskie					201	1,1	130	0,5
20.	Legnickie					-	-	-	-
21.	Leszczyńskie					222	1,2	114	0,5
22.	Lubelskie					130	0,7	159	0,7
23.	Łomżyńskie					-	-	-	-
24.	Łódzkie					-	-	828	3,5
25.	Nowosądeckie					355	1,9	413	1,7
26.	Olsztyńskie					1125	6,0	1125	4,7
27.	Opolskie					-	-	-	-
28.	Ostrołęckie					160	0,9	-	-
29.	Piłskie					175	0,9	175	0,7
30.	Piotrkowskie					264	1,4	410	1,7
31.	Płockie					345	1,8	719	3,0
32.	Poznańskie					-	-	-	-
33.	Przemyskie					215	1,1	125	0,5
34.	Radomskie					155	0,8	220	0,9
35.	Rzeszowskie					-	-	-	-
36.	Siedleckie					1140	6,1	1125	4,7
37.	Sieradzkie					230	1,2	-	-
38.	Skiernewickie					72	0,4	83	0,3
39.	Słupskie					443	2,4	1198	5,1
40.	Suwałskie					200	1,1	186	0,8
41.	Szczecińskie					5487	29,2	5775	24,3
42.	Tarnobrzezkie					-	-	236	1,0
43.	Tarnowskie					-	-	-	-
44.	Toruńskie					110	0,6	-	-
45.	Wałbrzyskie					434	2,3	503	2,1
46.	Włocławskie					-	-	-	-
47.	Wrocławskie					-	-	150	0,6
48.	Zamojskie					267	1,4	376	1,6
49.	Zielonogórskie					422	2,2	342	1,4
O g ó ł e m :		125997		54649		18791	100,0	23782	100,0

Źródło: Jak w tabeli nr 10.

Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych
według województw w latach 1985 - 1992

Lp.	Województwa	1985		1990		1991		1992	
		lb	%	lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	1724	4,6	1126	2,8	832	2,1	787	1,9
2.	Białkopodlaskie	596	1,6	279	0,7	564	1,4	376	0,9
3.	Białostockie	150	0,4	147	0,4	170	0,4	-	-
4.	Bielskie	1877	4,9	2999	7,4	2950	7,3	3232	8,0
5.	Bydgoskie	1209	3,2	1296	3,2	857	2,1	1141	2,8
6.	Chełmskie	163	0,4	91	0,2	260	0,6	234	0,6
7.	Ciechanowskie	-	-	70	0,2	52	0,1	32	0,1
8.	Częstochowskie	85	0,2	139	0,3	44	0,1	322	0,8
9.	Elbląskie	875	2,3	619	1,6	806	2,0	730	1,8
10.	Gdańskie	3184	8,4	3439	8,6	3215	8,0	3282	8,1
11.	Gorzowskie	405	1,1	415	1,0	168	0,4	560	1,4
12.	Jędrzejowskie	1583	4,2	1352	3,4	1401	3,5	1481	3,7
13.	Kaliskie	182	0,5	196	0,5	-	-	-	-
14.	Katowickie	245	0,6	152	0,4	190	0,5	246	0,6
15.	Kieleckie	561	1,5	875	2,2	506	1,3	299	0,7
16.	Konińskie	471	1,2	522	1,3	465	1,2	556	1,4
17.	Koszalińskie	3036	8,0	3144	7,8	2574	6,4	2014	5,0
18.	Krakowskie	391	1,0	425	1,1	498	1,2	560	1,4
19.	Krośniewskie	758	2,0	531	1,3	507	1,3	380	0,9
20.	Legnickie	80	0,2	80	0,2	80	0,2	80	0,2
21.	Leszczyńskie	521	1,4	852	2,1	1104	2,7	1028	2,5
22.	Lubelskie	466	1,2	587	1,5	567	1,4	719	1,8
23.	Łomżyńskie	605	1,6	552	1,4	367	0,9	356	0,9
24.	Łódzkie	86	0,2	93	0,2	313	0,8	173	0,4
25.	Nowosądeckie	3208	8,4	2385	5,9	1723	4,3	1498	3,7
26.	Olsztyńskie	1069	2,8	1840	4,6	1551	3,9	2130	5,3
27.	Opolskie	1762	4,6	1590	3,9	1997	5,0	1851	4,6
28.	Ostrołęckie	320	0,8	240	0,6	611	1,6	730	1,8
29.	Piłskie	326	0,9	743	1,8	573	1,4	623	1,5
30.	Piotrkowskie	342	0,9	326	0,8	611	1,6	262	0,6
31.	Płockie	404	1,1	346	0,8	398	1,0	418	1,0
32.	Poznańskie	1576	4,1	1583	3,9	1779	4,4	1792	4,4
33.	Przemyskie	518	1,4	458	1,1	197	0,5	367	0,9
34.	Radomskie	411	1,1	249	0,6	284	0,7	338	0,8
35.	Rzeszowskie	158	0,4	50	0,1	154	0,4	154	0,4
36.	Siedleckie	254	0,7	348	0,9	369	0,9	368	0,9
37.	Sieradzkie	333	0,9	140	0,3	238	0,6	298	0,7
38.	Skierniewickie	40	0,1	364	0,9	304	0,7	304	0,7
39.	Słupskie	822	2,1	705	1,7	860	2,1	955	2,4
40.	Suwałskie	2801	7,3	3327	8,3	2841	7,0	3107	7,7
41.	Szचेecińskie	2089	5,5	2333	5,8	2531	6,3	2292	5,7
42.	Tarnobrzeskie	118	0,3	-	-	54	0,1	50	0,1
43.	Tarnowskie	71	0,2	153	0,4	245	0,6	248	0,6
44.	Toruńskie	589	1,5	586	1,5	601	1,5	636	1,6
45.	Wałbrzyskie	1150	3,0	1712	4,3	1740	4,3	1536	3,8
46.	Włocławskie	117	0,3	216	0,5	215	0,5	209	0,5
47.	Wrocławskie	-	-	-	-	-	-	-	-
48.	Zamojskie	-	-	-	-	639	1,6	716	1,8
49.	Zielonogórskie	337	0,9	615	1,5	1261	3,1	1078	2,6
O g ó ł e m :		38068	100,0	40290	100,0	40266	100,0	40548	100,0

Źródło: Jak w tabeli nr 8.

Rozdział 2

Przepisy prawne regulujące działalność turystycznej bazy socjalnej

Aktualny stan bazy turystyki socjalnej oraz przepisy prawne regulujące jej działalność wynikają z dziedzictwa kilkudziesięciu minionych lat. Idea budowania obiektów wypoczynkowych dla własnych pracowników przez zakłady pracy zrodziła się jeszcze w Polsce międzywojennej. Instytucje o dużym potencjale ekonomicznym, takie jak: PKP, banki, czy zakłady ubezpieczeniowe wybudowały kilkanaście pensjonatów w renomowanych miejscowościach uzdrowiskowych kraju. Było to jednak zjawisko o niewielkim zasięgu, a zasady na jakich pensjonaty te funkcjonowały były takie same, jak każdego innego pensjonatu. Po II wojnie światowej, 12 maja 1945 roku podjęto uchwałę o organizacji wczasów pracowniczych pod auspicjami związków zawodowych, próbując wykorzystać dla tego celu około 40 tys. miejsc w hotelach i pensjonatach, na terenach wcześniej należących do Niemiec. Negatywna ocena funkcjonowania zakładowych domów wypoczynkowych spowodowała w 1948 roku decyzję ówczesnych władz o centralizacji zarządzania i skupieniu wszystkich obiektów w ramach jednej jednostki administracyjnej, którą stał się Fundusz Wczasów Pracowniczych /1949 rok/.

Istotne zmiany w dziedzinie wczasów pracowniczych nastąpiły po 1956 roku. Regulacje prawne, powołujące

konferencje samorządu robotniczego oraz powierzające związkom zawodowym szereg zadań w sferze działalności socjalnej, stały się motorem dynamicznego rozwoju bazy materialnej wczasów zakładowych. Przez całą dekadę lat 60 - tych trwał rozwój bazy na skalę, która zaskoczyła nawet ówczesne władze. Brak odpowiednich przepisów prawnych spowodował, że wiele obiektów zakładowych zostało nieprawidłowo zlokalizowanych lub wzniesionych niezgodnie ze sztuką budowlaną. Sytuacja ta od strony prawnej została opanowana dopiero pod koniec lat 60 - tych.

Podjęte w I połowie lat 80 - tych próby reformowania gospodarki spowodowały, że funkcjonowanie turystyki socjalnej poddane zostało ostrej krytyce. Generalnie jednak stan prawny nie uległ istotnej zmianie.

Funkcjonowanie zakładowej bazy wczasowej od początku jej istnienia miało charakter wybitnie socjalny, co zgodne było z założeniami ideologicznymi ówczesnych władz prowadzących określoną politykę w sferze społecznej. Z powodu braku efektywności ekonomicznej podstawowe znaczenie dla funkcjonowania zakładowej bazy wczasowej miał system dopłat z funduszu socjalnego oraz zasady tworzenia tego funduszu. Ustawa z 26 lutego 1962 roku o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych miała spowodować zmniejszenie różnicowań w wysokości środków przeznaczonych na działalność socjalną w różnych branżach i poszczególnych zakładach pracy. Nowe zasady naliczania zakładowych funduszy socjalnych poza odpisami podstawowymi pozwalały na dokonywanie

dodatkowych odpisów z części wypracowanego zysku. Niestety, w warunkach gospodarki centralnie sterowanej ten niewątpliwy walor motywacyjny stracił swe znaczenie, gdyż o rentowności produkcji zakładu decydowała woluntarystyczna polityka państwa, a nie rzeczywiste efekty wynikające z konkurencji i współzawodnictwa na rynku. Wprowadzone zmiany utrzymały więc dotychczasowy podział na gałęzie przemysłu "bogate" i "biedne" oraz nie wyeliminowały różnic w poziomie i jakości świadczeń socjalnych.

Aktualnie obowiązująca ustawa z dnia 24 października 1986 roku o zakładowych funduszach socjalnym i mieszkaniowym w jednostkach gospodarki społecznej /jednolity tekst ustawy Dz.U. z 1990 roku nr 58 poz. 343/ określa zasady tworzenia zakładowego funduszu socjalnego oraz zasady jego podziału. Zakładowy fundusz socjalny tworzy się z corocznego odpisu podstawowego obciążającego koszty działalności zakładu pracy /art. 4 ust. 1/, wynoszącego 25 % przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce społecznej w roku poprzednim lub w II półroczu roku poprzedniego /art. 4, ust. 2/. Zakład pracy może samodzielnie uzupełniać zakładowy fundusz socjalny z zysku przedsiębiorstwa lub funduszu, z którego środki są przeznaczone na dodatkowe wynagrodzenia lub świadczenia dla pracowników /art. 4, ust. 3/. Zakładowy fundusz socjalny zwiększa się także o np: opłaty osób i jednostek

organizacyjnych korzystających z zakładowej działalności socjalnej, odsetki z tytułu gromadzenia zakładowego funduszu socjalnego na oprocentowanym rachunku bankowym lub środków przekazywanych przez organizacje społeczne i dobrowolnych wpłat, darowizn oraz zapisów osób fizycznych i prawnych /art. 5/. Środki zakładowego funduszu socjalnego przeznaczone są na finansowanie usług i świadczeń socjalnych /art. 6/, a także na finansowanie remontów bieżących i kapitalnych zakładowych obiektów socjalnych /art. 10 ust. 5/, przy czym te ostatnie można też finansować ze środków pochodzących z amortyzacji zakładowych obiektów socjalnych /art. 10 ust. 5/. Odpisy amortyzacyjne obciążają bezpośrednio koszty działalności podstawowej /art. 11 ust. 1/ i ustalone są według stawek i zasad określonych w odrębnych przepisach /art. 11 ust. 2/.

Przepisy ustawy rozwinięte są w Regulaminie Zakładowego Funduszu Socjalnego, który w sposób szczegółowy określa jego funkcjonowanie w każdym przedsiębiorstwie. Regulamin określa: zasady tworzenia zakładowego funduszu socjalnego, zasady gospodarowania i przeznaczenie z.f.s., wymienia uprawnionych do korzystania ze świadczeń z.f.s. /także ulgowych/, oraz określa sfery finansowania z.f.s. /np. wczasy rodzinne, wczasy profilaktyczne, wypoczynek dzieci i młodzieży etc./.

45

Aktem prawnym regulującym status własnościowy zakładowej bazy czasowej jest ustawa z 25 września 1981 roku o przedsiębiorstwach państwowych. W ciągu 12 lat obowiązywania przeszła kilka poważnych nowelizacji. Zmiany wprowadzone do niej do 1991 roku zostały uwzględnione w tekście jednolitym ogłoszonym przez ministra przemysłu w Dzienniku Ustaw z 1991 roku nr 18, poz. 80. Od tego czasu parlament nowelizował ustawę pięciokrotnie:

- Dz.U. z 1991 roku nr 75, poz. 329;
nr 101, poz. 444;
nr 107, poz. 464.
- Dz.U. z 1993 roku nr 18, poz. 81
nr 60, poz. 280.

Status zakładowej bazy czasowej określa rozdział 9 ustawy zatytułowany: "Mienie przedsiębiorstwa". Wyznacza on ściśle ramy dysponowania mieniem zakładu /art. 60/. Dotyczy to także przypadków odpłatnego oddania mienia przedsiębiorstwa państwowego do używania innym podmiotom na podstawie umów prawa cywilnego /art. 46 a/. W każdym przypadku zamiar dokonania czynności prawnej dotyczącej mienia przedsiębiorstwa państwowego musi zostać zgłoszony organowi założycielskiemu. W myśl ustawy organ założycielski zastrzega sobie prawo do niewyrażenia zgody na dokonanie przez przedsiębiorstwo czynności prawnej w zakresie dysponowania mieniem zakładu. Jednocześnie organ

założycielski n i e m o ż e pozbawić przedsiębiorstwa państwowego mienia /art. 48/, z zastrzeżeniem art. 18 ust.1, mówiącego o łączeniu i podziale przedsiębiorstwa. Z chwilą likwidacji przedsiębiorstwa mienie pozostałe po likwidacji przejmuje skarb Państwa lub Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa /art. 49/. O przeznaczeniu tego majątku decyduje organ założycielski, zgodnie z ustawą o prywatyzacji przedsiębiorstw, chyba, że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Ustawa z 13 lipca 1990 roku o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych /Dz.U. z 1990 roku nr 51, poz. 298/ wprowadziła nową jakość w życiu gospodarczym Polski, nie pozostając także bez wpływu na sytuację zakładowej bazy czasowej.

Przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego w spółkę na podstawie ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych może nastąpić na wniosek lub z urzędu.

Przekształcenie "na wniosek" włącza dyrekcję i radę pracowniczą w proces poprzedzający wystąpienie przedsiębiorstwa o przekształcenie /art. 5/. Przekształcenie przedsiębiorstwa "z urzędu" wyłącza dyrekcję

i organy samorządu z procesu decyzyjnego o przekształceniu. Może go dokonać prezes Rady Ministrów na wniosek ministra przekształceń własnościowych, który wykonuje czynności związane z prywatyzacją /art. 6/.

Do spółki powstałej w wyniku przekształcenia przed-

47

siębiorstwa państwowego stosuje się przepisy Kodeksu Handlowego /art. 7/ a pozostaje ona jednoosobową spółką Skarbu Państwa do chwili udostępnienia akcji osobom trzecim /art. 8/ w drodze przetargu, oferty publicznej lub rokowań na podstawie publicznego zaproszenia /art. 23/, przy czym pracownikom przysługuje prawo zakupu na zasadach preferencyjnych do 20 % ogólnej liczby akcji /art. 24/.

Zgodnie z ustawą, prywatyzacja przedsiębiorstwa państwowego może nastąpić także w drodze likwidacji /art. 37 - 43/.

Wejście w życie ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych spowodowało zmianę podejścia do spraw socjalnych znajdujących się dotąd w gestii przedsiębiorstwa. Uznano, iż wypoczynek pracowników stanowić powinien ich prywatną sprawę, a procesy przekształceniowe sprzyjać powinny przede wszystkim efektywności działalności przedsiębiorstwa i umacnianiu jego pozycji wobec konkurencji. W związku z tym przekształcone przedsiębiorstwa rozpoczęły poszukiwania optymalnych rozwiązań dla funkcjonowania dotychczasowej bazy turystyki socjalnej na zasadach częściowo lub całkowicie rynkowych, wykorzystując możliwości Kodeksu handlowego, a inne, szczególnie te przekształcone w drodze likwidacji zdecydowały się na wyzbycie się w części lub w całości składników materialnych bazy wypoczynku zakładowego /przetargi/.

48

Nie ulega wątpliwości, że przekształcenia własnościowe w gospodarce polskiej stały się trwałym elementem jej funkcjonowania, co potwierdziła uchwała Sejmu R.P. z 12 lutego 1993 roku w sprawie podstawowych kierunków prywatyzacji w 1993 roku /M.P. z 1993 roku nr 9, poz. 64/. Dodatkowo 30 kwietnia 1993 roku Sejm przyjął ustawę o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji /Dz.U. z 1993 roku nr 44, poz. 202/, co stanowi wstęp do realizacji ambitnego planu powszechnej prywatyzacji. Jednakże niechętnie pozbywanie się przez załogi przedsiębiorstw państwowych przywilejów socjalnych skłoniło rząd oraz związki zawodowe do rozpoczęcia negocjacji, w celu osiągnięcia porozumienia służącego rozwiązywaniu spornych problemów. Dnia 22 lutego 1993 roku podpisano "Pakt o przedsiębiorstwie państwowym w trakcie przekształcania". Niestety, parlament nie zdążył przyjąć pakietu tworzących go ustaw, z pewnością jednak stanowić on będzie ważny dokument ustrojowy dla przyszłych rządów R.P.

W części socjalnej postanowienia "Paktu o przedsiębiorstwie" zmierzają do uproszczenia systemu i obniżenia kosztów działalności socjalnej poprzez tworzenie jednego funduszu zamiast dwóch /socjalnego i mieszkaniowego/, rezygnację z wyodrębniania bazy socjalnej z ogólnego majątku zakładowego, zmniejszenia liczby rachunków bankowych obsługujących fundusze itp. Ponadto nastąpi przekazanie zakładom pracy ustawowo

zagwarantowanej swobody dysponowania środkami finansowymi przeznaczonymi na cele socjalne. Zamierza się także ustalić standardowe zasady i warunki organizowania działalności socjalnej /w tym także wypoczynku/ we wszystkich zakładach pracy bez względu na formę ich własności. W gestii zakładów pracy zamierza się pozostawić decyzje dotyczące zakładowej infrastruktury socjalnej i źródeł finansowania inwestycji.

Regulacje prawne w sferze turystyki socjalnej powinny ewoluować w stronę stworzenia warunków dla ochrony setek w miarę nowoczesnych obiektów przed dekapitalizacją i fizyczną zagładą. System świadczeń socjalnych powinien jednak zasilać stronę popytową, a nie podaźową, a dofinansowanie wypoczynku powinno odbywać się na szczeblach wyższych niż zakład pracy. Należy bowiem pamiętać, że świadczenia socjalne, jeśli społeczeństwo tak zdecyduje, przeznaczone są dla upośledzonej jego części, a nie dla ideologicznej podstawy ustroju.

Rozdział 3

Formy przekształceń własnościowych i organizacyjnych w turystycznej bazie społecznej, w latach 1989 - 1993

W procesie transformacji polskiej gospodarki, zapoczątkowanym już w 1981 roku, a radykalnie przyspieszonym po 1989 roku, szczególnie istotną rolę odgrywają przekształcenia własnościowe.

Także w sferze turystyki przekształcenia własnościowe stają się w chwili obecnej problemem bardzo istotnym, wyznaczającym potencjalne, przyszłościowe ramy rozwoju tej sfery.

Z dostępnych danych wynika, iż proces przekształceń własnościowych w gospodarce turystycznej przebiega nierównomiernie. Relatywnie najlepiej przedstawia się on w sferze usług turystycznych /biura podróży/, nieco gorzej w hotelarstwie, zdaniem specjalistów natomiast najgorzej wygląda sytuacja w turystycznej bazie społecznej /zakładowe ośrodki wypoczynkowe, domy wczasowe organizacji społecznych itp./¹.

Proces przekształceń własnościowych w gospodarce turystycznej nie przebiega bezkonfliktowo. Spowodowane jest to wieloma przyczynami, tkwiącymi zarówno w sferze legislacyjnej /na przykład brak ustawy reprivatyzacyjnej/, jak i w sferze świadomości i mentalności

¹ Por. Raport o stanie hotelarstwa /synteza/, Zrzeszenie Polskich Hoteli Turystycznych, Warszawa lipiec 1993 r., s. 12.

ludzkiej /pracownicy zakładów pracy, załogi przekształconych obiektów turystycznych/.

Analizując formy przekształceń własnościowych, a także organizacyjnych, w sferze turystyki społecznej należy podkreślić, iż obowiązujące przepisy prawne pozwalają na różnorodne formy transformacji tej bazy, dostosowanej do możliwości i oczekiwań dotychczasowego właściciela oraz potencjalnego gestora.

Spróbujmy pokrótce scharakteryzować przepisy prawne regulujące proces przekształceń własnościowych w turystycznej bazie społecznej.

3.1. Regulacje prawne dotyczące przekształceń własnościowych w turystycznej bazie społecznej

W naszych rozważaniach, zgodnie z założeniami niniejszej pracy, skoncentrujemy się na przekształcaniach własnościowych i organizacyjnych dokonujących się w obiektach wczasowo-wypoczynkowych, szkoleniowych leczniczo-sanatoryjnych, kolonijnych należących do społecznych zakładów pracy, organizacji społecznych, związków zawodowych, organów administracji państwowej, samorządów terytorialnych. Nie uwzględniono obiektów należących do Funduszu Wczasów Pracowniczych.

Jak już wcześniej zaznaczono, prywatyzacja stanowi jeden z najistotniejszych elementów tworzenia w Polsce gospodarki rynkowej i jest bardzo ważną formą przekształceń własnościowych /a co się z tym wiąże

także organizacyjnych/ w sferze turystyki.

Mimo dość powszechnego używania terminu "prywatyzacja", nie wszyscy gestorzy turystycznej bazy socjalnej zdają sobie sprawę, iż proces ów obejmuje w zasadzie trzy różne formy transformacji własnościowej:

- a/ reprywatyzację - rozumianą jako zwrot mienia przejętego na własność Skarbu Państwa od prawowitych właścicieli lub ich spadkobierców
- b/ prywatyzację - rozumianą jako przekazanie majątku Skarbu Państwa na rzecz osób prywatnych /prawnych lub fizycznych/
- c/ komunalizację - dokonywaną z mocy prawa, bądź też decyzji organów administracji rządowej, zarządzającej mieniem Skarbu Państwa.

W niektórych opracowaniach, dotyczących procesów przekształceń własnościowych wymienia się również formę restrukturyzacji, jako zbliżoną do wymienionych uprzednio ¹. Dprowadza ona do zmiany sposobu zarządzania i gospodarowania w dotychczasowym podmiocie gospodarczym /bez zmiany właściciela/, nie skutkuje natomiast zmianą w zakresie samej własności.

W niniejszym opracowaniu problemowi restrukturyzacji poświęcono niewiele miejsca, skoncentrowano się natomiast na uprzednio wymienionych formach przekształceń.

¹ Por. Andrzej Matan, Marek Owczarski, Rafał Zgórny: Przekształcenia własnościowe w gospodarce komunalnej, Górnośląskie Towarzystwo Gospodarcze, Opty-Press, Ruda Śląska 1992, s. 56.

W procesie prywatyzacji, także w odniesieniu do turystycznej bazy socjalnej, wyróżnia się dwie podstawowe jej formy -

- prywatyzację kapitałową, polegającą na przekształceniu przedsiębiorstwa państwowego w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa, a następnie udostępnieniu akcji lub udziałów osobom trzecim,
- prywatyzację likwidacyjną, polegającą na sprzedaży, wniesieniu do spółki lub udostępnieniu przedsiębiorstwa osobom fizycznym lub prawnym. Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż ta forma prywatyzacji nie może być utożsamiana z faktyczną likwidacją przedsiębiorstwa, co regulują przepisy ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych oraz ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

Podstawę prawną do przekształceń organizacyjno-prawnych, których zamierza się dokonywać w obrębie przedsiębiorstw państwowych, stanowią przepisy ustawy z dnia 13 lipca 1990 roku o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych /Dziennik Ustaw nr 51 z 1990 roku poz. 298 oraz Dziennik Ustaw nr 60 z 1991 r. poz. 253. Istotne elementy procesu prywatyzacji określono również w innych aktach prawnych, takich

54

jak: ustawa z dnia 9 listopada 1990 roku o rozszerzeniu działania ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych ¹, ustawa z dnia 25 września 1981 roku o przedsiębiorstwach państwowych wraz z późniejszymi zmianami ², rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 1990 roku w sprawie form zapłaty za akcje nabywane od Skarbu Państwa ³, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lipca 1990 roku w sprawie warunków, jakim powinno odpowiadać zgłoszenie zamiaru łączenia, przekształcenia lub odtworzenia podmiotów gospodarczych ⁴, zarządzenie Ministra Finansów z dnia 10 listopada 1990 roku w sprawie ustalenia należności za korzystanie z mienia Skarbu Państwa, wraz z późniejszymi zmianami ⁵.

Wymienione akty prawne nie wyczerpują całości regulacji prawnych dotyczących procesów przekształceń organizacyjno-prawnych w turystycznej bazie społecznej. Regulacje te bowiem obejmują kilkadziesiąt aktów prawnych, różnego rzędu ważności, których nie omówiono w niniejszej pracy np. kodeks handlowy, cywilny, prawo o stowarzyszeniach, ustawę o fundacjach itd.

¹ Por. Dziennik Ustaw nr 85, poz. 498, z 1990 roku.

² Por. Dziennik Ustaw z 1991 r. nr 18 poz. 80 oraz późniejsze zmiany.

³ Patrz: Dziennik Ustaw z 1990 roku, nr 84 poz. 493

⁴ Por. Dziennik Ustaw z 1990 r., nr 46, poz. 271.

⁵ Por. Monitor Polski z 1991r., nr 18, poz. 123.

Przekształcenia organizacyjno-prawne dokonujące się w sferze turystyki socjalnej odbywają się aktualnie najczęściej w drodze prywatyzacji likwidacyjnej lub kapitałowej, a także poprzez wprowadzenie w obiektach zasad rozrachunku gospodarczego. Pewna część bazy wczasowo-wypoczynkowej /głównie sezonowej/ ulega całkowitej likwidacji.

Przyjrzyjmy się pokrótce wspomnianym już regulacjom prawnym określającym zmiany organizacyjno-prawne w turystycznej bazie socjalnej /z wyłączeniem FWP/.

Jak już uprzednio zaznaczono, prywatyzacja likwidacyjna z założenia zmierza do prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych poprzez prawną ich likwidację.

Prywatyzacja likwidacyjna turystycznej bazy socjalnej przeprowadzona może być na podstawie artykułu 37 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Treść wspomnianego artykułu określa cele i formy likwidacji przedsiębiorstwa państwowego w celu prywatyzacji, przy czym w odniesieniu do turystycznej bazy socjalnej zastosowanie mogą mieć sytuacje wymienione w powyższym artykule, takie jak:

- 1/ sprzedaż posiadanych obiektów wczasowo-wypoczynkowych, kolonijnych i szkoleniowych,
- 2/ wniesienie zakładowej bazy wypoczynkowej /całości lub części/ do spółki,
- 3/ oddanie zakładowej bazy lub poszczególnych obiektów na czas oznaczony do odpłatnego korzystania.

Ad 1. Procedura sprzedaży przedsiębiorstwa państwowego lub jego zorganizowanych części mienia /np. bazy czasowo-wypoczynkowej/ nie jest uregulowana w szczególny sposób.

Warto w tym miejscu wyjaśnić pojęcie zorganizowanej części mienia, używanego w ustawie o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. W aktach normatywnych brak jest definicji w.w. pojęcia, dlatego w praktyce wykorzystuje się określenie zawarte w art. 55 kodeksu cywilnego. Zgodnie z tym artykułem, każdy zespół majątkowy stanowiący część przedsiębiorstwa, spełniający kryteria określone w tym artykule, można traktować jako zorganizowaną część mienia przedsiębiorstwa.

Ad 2. Z doświadczeń kilku lat funkcjonowania ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych wynika, iż wniesienie przedsiębiorstwa lub zorganizowanych części mienia do spółki jest sposobem rzadko wykorzystywanym w prywatyzacji likwidacyjnej. Wniesienie do spółki jest faktycznie procesem negocjacji przeprowadzonym między organem założycielskim przedsiębiorstwa a osobami, które przejmą faktycznie prywatyzowane przedsiębiorstwo na warunkach uzgodnionych w umowie.

Warto podkreślić, iż omawiany sposób prywatyzacji likwidacyjnej jest możliwy zarówno na gruncie art. 37 ust. 1 punktu 2 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, jak i ustawy o przedsiębior-

stwach państwowych /art. 18a/.

Wniesienie do spółki może dotyczyć zarówno spółek cywilnych, jak i spółek prawa handlowego, przy czym spółki te mogą być tworzone nie tylko z udziałem podmiotów krajowych, ale także podmiotów zagranicznych.

Ad 3. Oddanie na czas oznaczony do odpłatnego korzystania przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części jest rozwiązaniem najczęściej stosowanym w procesie transformacji gospodarczych w Polsce. Według danych Ministerstwa Przekształceń Własnościowych blisko 90 % wniosków o prywatyzację likwidacyjną, to wnioski organów przedsiębiorstwa o dokonanie prywatyzacji tą właśnie drogą.

Powyższy sposób prywatyzacji umożliwia aktywne uczestnictwo w procesie przekształceń załogom prywatyzowanych przedsiębiorstw. Ścieżka prywatyzacji likwidacyjnej celem oddania w odpłatne korzystanie jest najefektywniejszym rozwiązaniem w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw, o niewielkiej liczbie zatrudnionych, działających przede wszystkim na rynku krajowym.

W odróżnieniu od uprzednio wymienionych sposobów prywatyzacji omawiana forma przekształcenia może być przeprowadzona jedynie na wniosek rady pracowniczej przedsiębiorstwa, po zasięgnięciu opinii ogólnego

zebrania pracowników.

Inaczej mówiąc jest to jedyny przypadek, kiedy wybór formy prywatyzacji nie został pozostawiony alternatywnej decyzji inicjatywnej bądź organu założycielskiego, bądź organów przedsiębiorstwa.

W omawianej procedurze prywatyzacji likwidacyjnej przejęcie majątku przedsiębiorstwa lub jego części do odpłatnego korzystania odbywa się w oparciu o umowę cywilno-prawną.

Warunkiem istotnym jest, aby podmiot gospodarczy przejmujący przedsiębiorstwo był nowym, odrębnym podmiotem gospodarczym z własnym kapitałem założycielskim. Inaczej mówiąc nie może wystąpić sytuacja, iż utworzona spółka powstaje w wyniku przekształcenia istniejącego przedsiębiorstwa.

Przy podejmowaniu decyzji o oddaniu mienia w odpłatne korzystanie, organ założycielski na wniosek rady pracowniczej, musi dokonać wyboru prawnej formy umowy, na mocy której zgodnie z art. 39 ustawy prywatyzacyjnej dojdzie do przekazania mienia przyszłemu dzierżawcy /wyłącznie spółce prawa handlowego/. Możliwe są trzy rodzaje umów:

- a/ umowa najmu lub dzierżawy bez opcji sprzedaży
- b/ umowa najmu lub dzierżawy, z opcją sprzedaży
- c/ umowa nie nazwana typu leasingowego.

W przypadku umowy najmu lub dzierżawy bez opcji sprzedaży mają w zasadzie zastosowanie przepisy

prawne określone w art. 659 - art. 709 Kodeksu Cywilnego¹. Umowa najmu lub dzierżawy określa wzajemne zobowiązania umawiających się stron, przy czym kwestią najistotniejszą jest określenie wysokości należności za korzystanie z mienia przedsiębiorstwa. W praktyce przyjmuje się, iż wysokość tzw. czynszu dzierżawnego ustala się w skali rocznej na poziomie równym kwocie obliczonej jako iloczyn 75 % wysokości aktualnej stopy oprocentowania kredytu refinansowego pomnożony przez rynkową wartość przedsiębiorstwa lub zorganizowanych jego części.

W odniesieniu do obiektów turystycznych będących przedmiotem najmu lub dzierżawy nie zawsze powyższa formuła jest stosowana i bardzo często czynsz dzierżawny jest określony na zasadach podobnych, jak w umowach leasingowych.

Druga forma przekazania obiektów do odpłatnego korzystania, to umowa najmu lub dzierżawy z opcją sprzedaży. Różni się ona od uprzednio wymienionej tym, iż dzierżawca przedsiębiorstwa lub jego części uzyskuje w umowie przyrzeczenie ewentualne sprzedaży ze strony dotychczasowego właściciela, co jednak nie oznacza jeszcze automatycznego przeniesienia prawa własności dzierżawanego przedsiębiorstwa lub jego części po upływie terminu umowy, na dzierżawcę.

¹ Por. Kodeks Cywilny, Warszawa - Poznań 1991, Wydawnictwo "Lewica" s. 109 - 116.

Podobnie jak w poprzednim przypadku, czynsz dzierżawy w tego typu umowach jest określony w sposób identyczny. Cenę zakupu obiektu ustala się dopiero w dniu zakupu, z uwzględnieniem poniesionych przez dzierżawcę nakładów z tytułu opłat dzierżawnych na przedmiot dzierżawy.

I wreszcie umowa leasingowa, dość powszechnie stosowana w obrocie handlowym, w odniesieniu do sfery turystyki bardzo rzadko spotykana. Umowa tego typu łączy w sobie elementy umowy dzierżawy, najmu i sprzedaży sporządzone w formie aktu notarialnego. Nie omawiając szeroko istoty umowy leasingowej, należy jedynie zaznaczyć, iż w odróżnieniu od uprzednio wymienionych umów, właściciel przedsiębiorstwa po spełnieniu warunków określonych w umowie zobowiązany jest do bezwarunkowego i niezwłocznego przeniesienia prawa własności na leasingobiorcę.

Sens ekonomiczny tego rodzaju umowy sprowadza się do tego, iż cena sprzedaży ustalona jest w dniu zawarcia umowy, a cała należność składa się z dwóch elementów:

- 1/ określonej liczby rat kapitałowych /leasingowych/, które są wartością przedsiębiorstwa lub jego części, ustaloną według wartości rynkowej w dniu zawarcia umowy, podzieloną przez liczbę lat, które obejmuje umowa,
- 2/ sumy rocznych opłat dodatkowych, które określone są przy zastosowaniu 75 % stopy oprocentowania

kredytu refinansowego udzielonego bankom przez NBP.

Minimalna roczna należność za korzystanie z mienia na podstawie umowy leasingowej jest równa sumie:

- wartości przedsiębiorstwa /lub jego części/
podzielonej przez liczbę lat trwania umowy,
- rocznej opłaty dodatkowej, stanowiącej 75 %
wysokości aktualnej stopy oprocentowania kredytu
kredytu refinansowego, od niespłaconej wartości
przedsiębiorstwa.

Należy podkreślić w tym miejscu, iż opłata dodatkowa obciąża koszty dzierżawy.

Umowa typu leasingowego może być z powodzeniem wykorzystywana w procesie prywatyzacji likwidacyjnej w turystyce socjalnej, ale napotyka ona wiele przeszkód, związanych przede wszystkim z nieuregulowanymi kwestiami własności gruntów, na których zlokalizowane są obiekty turystyczno-wypoczynkowe. Dla wielu gestorów turystycznej bazy socjalnej procedura formalno-prawna związana z porządkowaniem własności gruntów, a także relatywnie wysokie koszty z tym związane, są bardzo często barierą hamującą stosowanie tego rodzaju rozwiązań prawnych w procesie prywatyzacji. Problem ten ma także wielkie znaczenie również w przypadku prywatyzacji kapitałowej.

Omówione bardzo ogólnie regulacje prawne odnoszące się do przekształceń turystycznej bazy socjalnej w drodze tzw. prywatyzacji likwidacyjnej, wskazują

62

iż w zasadzie pozwalają one na bardzo szybką i efektywną transformację w tym segmencie rynku turystycznego.

Inną procedurą przekształceń własnościowo-organizacyjnych w sferze turystyki jest tzw. prywatyzacja kapitałowa, którą regulują przepisy ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, a także regulacje kodeksu handlowego z dnia 27 czerwca 1934 roku, wraz z późniejszymi zmianami ¹.

Prywatyzacja kapitałowa, w odniesieniu do turystycznej bazy socjalnej, może dotyczyć jedynie przedsiębiorstw państwowych będących właścicielami w.w. bazy. Oznacza ona bowiem przekształcenie przedsiębiorstw państwowych w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, a następnie faktyczne sprywatyzowanie przedsiębiorstwa, poprzez udostępnienie akcji lub udziałów spółki osobom trzecim.

Pierwszy etap prywatyzacji kapitałowej, nazywany w literaturze przedmiotu komercjalizacją, sprowadza się faktycznie do zmiany ustroju prawnego przedsiębiorstwa państwowego w formę spółki prawa handlowego. W etapie tym niemożliwe jest jeszcze objęcie procesem transformacji bazy turystyczno-wypoczynkowej należącej do przedsiębiorstwa. Dopiero utworzenie jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, z określonym kapitałem założycielskim pozwala na wyodrębnienie kapitałowe infrastrukturalne

¹ Por. między innymi Dzienniki Ustaw: nr 57 poz. 502 z 1946 r.; nr 57 poz. 321 z 1950r.; nr 34 poz. 312 z 1964r.; nr 16 poz. 84 z 1969r., nr 13 poz. 95 z 1988 r.; nr 41 poz. 326 z 1990r, nr 17 poz. 98, nr 51 poz.98 i poz.288 z 1991;nr 94 poz.418 i 111 poz. 480 z 1991r.

63

tury turystyczno-wypoczynkowej i stworzenie w ramach utworzonej spółki - matki, mniejszych podmiotów gospodarczych działających na zasadzie spółek prawa handlowego /ze 100 % kapitałem założycielskim dotychczasowego właściciela lub z udziałem kapitału zewnętrznego - krajowego lub zagranicznego/.

Warto podkreślić, iż omawiana procedura transformacji wymaga zgody organu założycielskiego i Ministerstwa Przekształceń Własnościowych, a także zgody rady pracowniczej oraz opinii ogólnego zebrania załogi. Mimo dość czasochłonnej procedury formalnej prywatyzacja kapitałowa wydaje się być dobrym sposobem przekształceń własnościowych w sferze turystyki, zwłaszcza zaś w przypadku tych przedsiębiorstw państwowych, które dysponują większą liczbą obiektów wczasowo-wypoczynkowych.

W odniesieniu do bazy turystyki socjalnej znajdują również zastosowanie przepisy dotyczące likwidacji przedsiębiorstw państwowych, określone w ustawie o przedsiębiorstwach państwowych z dnia 25.09.1981r. oraz w późniejszych aktach prawnych, stanowiących zmiany do tej ustawy ¹.

Bardzo często przedsiębiorstwa państwowe z uwagi na swoją bardzo słą kondycję ekonomiczną, bardziej nadają się do likwidacji z mocy wymienionej ustawy

¹ Por. Dz.U. nr 18, poz. 80 z 1991 roku oraz z tego samego roku: Dz.U. nr 75 poz. 329, nr 101 poz. 444 i nr 107 poz. 464.

o przedsiębiorstwach państwowych, niż do likwidacji
celem prywatyzacji z art. 37 ustawy o prywatyzacji
przedsiębiorstw państwowych.

W przypadku likwidacji przedsiębiorstwa państwo-
wego z art. 18a i 19 ustawy z dnia 25.09.1981 roku,
baza turystyczno-wypoczynkowa może stać się przedmio-
tem:

- zaspokojenia należności i zobowiązań likwidowa-
nego przedsiębiorstwa na rzecz wierzycieli.

W sytuacji bardzo znaczących rozstrzeń finansowych
ze strony niektórych wierzycieli możliwe jest
przekazanie im jako należności części mienia
likwidowanego przedsiębiorstwa, w tym również
w postaci obiektów turystyczno-wypoczynkowych.
Oczywiście tego rodzaju postępowanie możliwe
będzie dopiero po zaspokojeniu zobowiązań
w kolejności określonej przez art. 203 prawa
upadłościowego ¹.

- sprzedaży na rzecz osób trzecich /fizycznych lub
prawnych/. Zbycie obiektów turystyczno-wypoczyn-
kowych może dokonać się dopiero po zakończeniu
postępowania likwidacyjnego /zaspokojeniu roz-
strzeń wierzycieli i sporządzeniu tzw. bilansu
zamknięcia likwidacji/.

¹ Prawo upadłościowe - Dz.U. nr 118, poz. 512 z 1991r.
/Jedolity tekst rozporządzenia Prezydenta Rzeczy-
pospolitej z dnia 24 października 1994 r./.

Zbywanie mienia przedsiębiorstwa pozostałego po likwidacji winno odbywać się w oparciu o przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25.06.1990r. w sprawie zasad organizowania przetargu na zbycie środków trwałych przez przedsiębiorstwo państwowe oraz warunków od odstąpienia od przetargu ¹.

Przepisy wspomnianego rozporządzenia umożliwiają na zbycie mienia w formach następujących:

- 1/ w drodze przetargu,
- 2/ na podstawie oferty ogłoszonej publicznie,
- 3/ w wyniku rokowań podjętych na podstawie publicznego zaproszenia.

Wymienione formy zbywania mienia pozostałego po likwidacji przedsiębiorstwa można także stosować w przypadku obiektów turystyczno-wypoczynkowych, pozostałych po likwidacji przedsiębiorstwa państwowego.

W procesie przekształceń własnościowych w sferze turystyki społecznej istnieje jeszcze jedna, stosunkowo prosta procedura transformacji, określona w prawodawstwie jako restrukturyzacja. Deprowadza ona do zmian w sposobie gospodarowania i zarządzania przedsiębiorstwa, ale nie skutkuje zmianą formy jego własności.

Restrukturyzacja dokonywana może być na podstawie przepisów ustawy o przedsiębiorstwie państwowym.

¹ Por. Dziennik Ustaw, nr 45 poz. 260 z 1990 r.

Pozwala ona na wyodrębnienie z działalności podstawowej przedsiębiorstwa jego funkcji ubocznych, takich jak np. działalność turystyczno-wypoczynkowa.

W większości przypadków restrukturyzacja przygotowuje niejako grunt pod właściwą prywatyzację przedsiębiorstwa, wielu praktyków twierdzi nawet iż w ogóle rozpoczęcie procesu prywatyzacji nie jest możliwe bez uprzedniej restrukturyzacji firmy.

W procesie restrukturyzacji można efektywnie stosować instytucje kontraktów menedżerskich, które pozwalają na powiązanie kondycji ekonomicznej firmy z interesem osób nią kierujących.

Wydaje się, że właśnie restrukturyzacja przedsiębiorstw państwowych pozwoliłaby na wyodrębnienie działalności socjalnej, w tym turystyczno-wypoczynkowej, z podstawowej sfery działań przedsiębiorstwa, a w dalszej kolejności uruchomienie procesów prywatyzacyjnych.

Wymienione dotychczas podstawowe regulacje prawne odnoszące się do przekształceń własnościowych w turystyce socjalnej, nie wyczerpują wszystkich przepisów prawnych związanych z tym procesem. Są to najczęściej regulacje dotyczące kwestii szczegółowych, np. takich jak: konsekwencje procesów prywatyzacji w sferze prawa pracy, zasady wyceny i inwentaryzacji prywatyzowanego mienia itp., których propozycje rozwiązań znaleźć

można w aktach prawnych różnej rangi np. w Kodeksie pracy, rozporządzeniach wykonawczych ministrów itd. Dlatego też w opracowaniu skoncentrowano się jedynie na ustawodawstwie dotyczącym bezpośrednio procesów transformacji w przedsiębiorstwach państwowych.

Reasumując tę część naszych rozważań należy raz jeszcze podkreślić, iż w świetle przedstawionych regulacji prawnych, obowiązujących w naszym kraju, istnieje bardzo wiele wariantów zmian własnościowych i organizacyjnych w turystycznej bazie socjalnej, umożliwiających wybór rozwiązania optymalnego dla przedsiębiorstwa i jego załogi.

3.2. Ocena przekształceń własnościowych w bazie turystyki socjalnej w latach 1989 -1993

Jak już uprzednio wspomniano, mimo bardzo wielu możliwości transformacji w obrębie turystyki socjalnej, uważa się dość powszechnie iż w tym segmencie gospodarki turystycznej tempo przekształceń własnościowych jest bardzo wolne i nadal setki zakładowych domów i ośrodków wypoczynkowych czeka na właściwe i efektywne ich zagospodarowanie.

Trudno w chwili obecnej w sposób jednoznaczny ocenić tempo zmian w omawianym segmencie rynku turystycznego, z uwagi na brak jakichkolwiek danych na ten temat. W niniejszej pracy dla przeprowadzenia takowej oceny zastosowano specjalne badania ankietowe w kilkuset ośrodkach wczasowych, kolonijnych

i szkoleniowo-wypoczynkowych, które zrealizowano przy okazji badań koniunktury na rynku turystycznym.

Badania powyższe przeprowadzono w 1993 roku i objęły one ostatecznie 176 ośrodków czasowych, zlokalizowanych w całej Polsce.

Poza wspomnianymi badaniami przeprowadzono także bardzo szczegółowe badania w kilkudziesięciu zakładach pracy, dysponujących własną bazą turystyczno-wypoczynkową. Badania te dotyczyły funkcjonowania owej bazy oraz propozycji przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż w 60 % ankietowanych ośrodków czasowych, kolonijnych lub szkoleniowo-wypoczynkowych ich kierownictwa oraz załogi nie przewidują żadnych zmian w formie własności oraz systemie zarządzania i organizacji tych obiektów. Trzeba zaznaczyć, iż wśród obiektów, które nadal funkcjonują w ramach tych samych przedsiębiorstw - - właścicieli, pewna ich część została wdzierżawiona osobom prywatnym /fizycznym lub prawnym/. Dotyczy to szacunkowo około 3,5 % badanych obiektów. W ankietowanej grupie ośrodków około 13 % zostało sprzedanych osobom prywatnym /fizycznym lub prawnym/.

Z danych przytoczonych w tabeli nr 14 wynika, iż 36,9 % badanych gestorów obiektów czasowo-wypoczynkowych przewiduje w najbliższym czasie ich przekształcenie, przy czym blisko 10 % właścicieli zamierza sprzedać ośrodek, a 1,7 % całkowitą likwidację.

Tabela nr 14

Zamierzenia właścicieli lub użytkowników ośrodków wczasowo-wypoczynkowych w zakresie przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych

Lp.	Wyszczególnienie	T Y P W Ł A S C I C I E L A O B I E K T U :													
		Państwowe, spółdziel. przedsiębior. nie przekształcone		Spółka Skarbu Państwa		Spółka Akcyjna państw.		Organizacja społeczna związek zawodowy, organ adm. państw.		FWP		Właściciel prywatny /osoba fizyczna lub prawna/		Dzierżawca obiektu, agent	
		lb	%	lb	%	lb	%	lb	%	lb	%	lb	%	lb	%
1.	Ośrodek będzie funkcjonował na dotychczasowych zasadach ekonomiczno-organizacyjnych	44	57,1	20	74,1	6	75,0	8	40,0	6	40,0	17	74,0	6	100,0
2.	Przewidywana jest zmiana zasad ekonomiczno-organizacyjnych	20	26,0	4	14,8	-	-	9	45,0	9	60,0	3	13,0	-	-
3.	Przewidywana sprzedaż ośrodka	10	13,0	1	3,7	2	25,0	1	5,0	-	-	3	13,0	-	-
4.	Przewidywana likwidacja ośrodka	3	3,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Brak danych	-	-	2	7,4	-	-	2	10,0	-	-	-	-	-	-
R a z e m :		77	100,0	27	100,0	8	100,0	20	100,0	15	100,0	23	100,0	6	100,0

Źródło: Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 1993 roku w ośrodkach wczasowych metodą testu koniunktury.

Warto zauważyć, iż szczególnie silne tendencje transformacji w sferze bazy socjalnej występują w przypadku przedsiębiorstw uspołeczniionych, działających na tradycyjnych zasadach, przekształconych przedsiębiorstw państwowych w spółki Skarbu Państwa lub w spółki akcyjne, oraz w obiektach organizacji społecznych, związków zawodowych.

Bardzo interesujący jest fakt, iż ponad 1/4 badanych prywatnych właścicieli obiektów wczasowo-wypoczynkowych również zamierza w najbliższym czasie /najczęściej w ciągu 1-2 lat/ dokonać radykalnych zmian w działalności posiadanego obiektu. Oznacza to, że bardzo wielu prywatnych gestorów nie radzi sobie z twardymi regułami gospodarki rynkowej w sferze turystyki, a zwłaszcza z obserwowanym w ostatnich latach wyraźnym spadkiem popytu na usługi turystyczne. Część tych gestorów w stosunkowo niedawnym okresie nabyła eksploatowane dzisiaj obiekty od uspołeczniionych przedsiębiorstw, z myślą o ich efektywnym zagospodarowaniu. Niestety rzeczywistość gospodarstwa przerosła oczekiwania tych gestorów, a bardzo często zaważył na tym także brak odpowiednich kwalifikacji i doświadczenia do prowadzenia tego typu obiektów.

Zwraca uwagę fakt, iż obiekty wczasowo-wypoczynkowe przedsiębiorstw uspołeczniionych wydzierżawione osobom fizycznym lub prawnym, jak na razie funkcjonują dobrze i zarówno właściciele tych obiektów oraz

dzierżawcy nie zamierzają niczego zmieniać w zasadach ekonomiczno-organizacyjnych, określających funkcjonowanie ośrodków.

Tabela nr 15

Zamierzenia właścicieli lub użytkowników ośrodków wczasowo-wypoczynkowych w zakresie przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych, a charakter ośrodka

		Ośrodki wczasowo-wypoczynkowe całoroczne:				Ośrodki se- zonowe	
Lp.	Wyszczególnienie	ogółem		w tym: sanatoryjno- lecznicze			
		lb	%	lb	%	lb	%
1.	Ośrodek będzie funkcyj- nował na dotychczasowych zasadach ekonomiczno- organizacyjnych	92	62,6	5	67,5	15	51,7
2.	Przewidywana jest zmia- na zasad ekonomiczno- organizacyjnych	37	25,2	2	25,0	8	27,6
3.	Przewidywana sprzedaż ośrodka	15	10,2	1	12,5	2	6,9
4.	Przewidywana likwidacja ośrodka	1	0,7	-		2	6,9
5.	Brak danych	2	1,3	-		2	6,9
Razem :		147	100,0	8	100,0	29	100,0

Źródło: Jak w tabeli 14.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż ponad 40 % ośrodków wczasowo-wypoczynkowych o charakterze sezonowym i blisko 36 % obiektów całorocznych objętych będzie w najbliższym czasie procesem przekształceń

własnościowych i organizacyjno-programowych. Także obiekty sanatoryjno-lecznicze przewidują transformacje własnościowe i organizacyjno-programowe, chociaż dotyczy to głównie ośrodków należących do przedsiębiorstw państwowych.

Oczywiście przytoczone wyniki badań nie oddają w pełni całego procesu transformacji, dokonującego się w turystycznej bazie socjalnej, tym nie mniej pozwalają one na określenie ogólnych tendencji występujących obecnie w tym segmencie rynku turystycznego.

Na pytanie, jaką formę przekształceń własnościowych lub organizacyjno-programowych przewidują właściciele zakładowych ośrodków wczasowo-wypoczynkowych najczęściej wskazywano na dzierżawę ośrodków prywatnym osobom fizycznym lub prawnym. Ponad 30 % ośrodków, które będą w najbliższym czasie przekształcone wybrało tę właśnie formę transformacji. Jeśli dodać do tego, iż blisko 8 % ośrodków będzie funkcjonowało na zasadach agencyjnych, to można powiedzieć, że właśnie dzierżawa obiektu jest najczęściej wymienianą formą zmian w działalności zakładowej bazy turystyczno-wypoczynkowej.

Z badań wynika, iż forma dzierżawy lub umowy agencyjnej jest najczęściej stosowana w zakładach państwowych dysponujących co najmniej kilkoma ośrodkami, zlokalizowanymi w różnych regionach kraju.

Sprzedaż ośrodków lub ich likwidację przewidują przede wszystkim średnie i małe przedsiębiorstwa

Tabela nr 16

Planowane formy przekształceń własnościowych
i organizacyjno-programowych w ośrodkach
wczasowo-wypoczynkowych

Lp.	Wyszczególnienie	Odpowiedzi	
		lb	%
1.	Dzierżawa ośrodka prywatnym osobom fizycznym lub osobom prawnym	20	30,8
2.	Utworzenie spółki pracowni- czej	7	10,8
3.	Przekazanie ośrodka w ajen- cję	5	7,7
4.	Utworzenie na bazie ośrodka /ów/ samodzielnego przedsię- biorstwa turystycznego z za- chowaniem prawa własności	5	7,7
5.	Przekwalifikowanie ośrodka w schronisko młodzieżowe, tzw. zieloną szkołę, obiekt rehabilitacyjny	5	7,7
6.	Przekazanie ośrodka w lea- sing	2	3,1
7.	Przekształcenie ośrodka w obiekt szkoleniowy	1	1,5
8.	Sprzedaż ośrodka	17	26,1
9.	Likwidacja ośrodka	3	4,6
R a z e m :		65	100,0

Źródło: Jak w tabeli nr 14.

państwowe oraz organizacje społeczne.

Ta forma transformacji dotyczy zarówno obiektów
całorocznych, głównie o niskim standardzie tech-
nicznym, jak i ośrodków sezonowych.

Bardzo interesującym faktem jest chęć utworzenia przez ponad 10 % ankietowanych ośrodków tzw. spółek pracowniczych, które przejęłyby od dotychczasowego gestora obiekt, zachowując jego funkcję turystyczno-wypoczynkową.

Podobnie, przekazanie ośrodków w leasing /3,1 % odpowiedzi/ pozwoliłoby na zachowanie dotychczasowego charakteru ich działalności.

Pewna część gestorów ośrodków wczasowo-wypoczynkowych planuje w najbliższym czasie zmianę dotychczasowego ich charakteru np. utworzenie górskiego schroniska młodzieżowego, ośrodka rehabilitacyjnego itp., co wiąże się przede wszystkim z możliwością zmniejszenia obciążeń podatkowych lub też uzyskania dofinansowania /poprzez dotację/ kosztów prowadzonej działalności.

Zwraca uwagę fakt dość znacznego odsetka odpowiedzi właścicieli ośrodków wczasowo-wypoczynkowych, pragnących utworzyć na ich bazie samodzielne przedsiębiorstwo turystyczne. Najczęściej tego rodzaju deklaracje składali przedstawiciele dużych przedsiębiorstw, dysponujących kilkoma lub kilkunastoma obiektami na terenie całego kraju. Tego rodzaju rozwiązanie problemu turystycznej bazy socjalnej wydaje się być optymalne z punktu widzenia właściciela obiektu oraz interesów pracowników. Szerzej na ten temat w dalszej części opracowania.

Szczegółową analizę stanu przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych przeprowadzono w kilkudziesięciu przedsiębiorstwach państwowych i spółdzielczych z terenu całego kraju, m.in. :
w KGHM "Polska Miedź" w Lubin , ZM HCP "Cegielski" w Poznaniu, "Stomil-Poznań" SA w Poznaniu, Wytwórnia Wyrobów Tytoniowych w Poznaniu, Cukrownia "Wschowa" we Wschowie, "Mostostal" w Zabrze, w Kopalniach "Mysłowice", "Wujek", "Szombierki", "Jan Kanty" w Jaworznie, WSK PZL w Świdnicy, WSK PZL w Warszawie, w "Społem" Poznań itd.

W większości tych przedsiębiorstw ośrodki czasowo-wypoczynkowe funkcjonują nadal na dotychczasowych zasadach organizacyjno-ekonomicznych /w około 65 % badanych firm/, a koszty funkcjonowania ośrodków pokrywane są w znacznej części z środków zakładowego funduszu socjalnego.

Jak wynika z danych przytoczonych w tabeli nr 17 nadal zakładowe ośrodki czasowe są w znacznym stopniu dofinansowywane z środków gromadzonych w ramach zakładowych funduszy socjalnych.

Rzecz charakterystyczna, iż także w ośrodkach czasowo-wypoczynkowych przekształconych w samodzielne przedsiębiorstwa /na przykład w obiektach Spółdzielni Turystycznej "Wypoczynek" w Poznaniu/ występuje zjawisko niepełnego pokrycia kosztów - wpływami ze świadczonych odpłatnie usług. Jest to jednak sytuacja

Tabela nr 17

Finansowanie działalności wybranych zakładowych
ośrodków wczasowo-wypoczynkowych z środków ZFS w 1992 roku

Lp.	Nazwa ośrodka	Właściciel	Charakter ośrodka	Udział wpływów ze sprzedaży usług w kosztach działalności ośrodka / w 1992 roku /
				w %
1.	OWR Dziwnów	Stomil S.A. Poznań	sezonowy	66,8
2.	OWR Ustronie Morskie	j.w.	sezonowy	35,9
3.	OW Kórnik	j.w.	sezonowy	88,0
4.	OW Kniejce	j.w.	sezonowy	0,0
5.	OW Niekursko	"Społem" ST "Wypoczynek" Poznań	całoroczny	57,8
6.	OW Boszkowo	j.w.	sezonowy	100,0
7.	Ośrodek Wczasowo-kolonijny w Gołanicach	j.w.	sezonowy	88,0
8.	OW w Karpieku	j.w.	sezonowy	100,0
9.	OW w Mierzynie	j.w.	sezonowy	99,9
10.	OW w Skorzęcinie	j.w.	sezonowy	100,0
11.	OW Ślesin	j.w.	sezonowy	100,0
12.	OW Panorama w Ustroniu Morskim	j.w.	całoroczny	100,0
13.	DW "Słoneczna" i "Gong" w Zakopanem	j.w.	całoroczny	99,3
14.	OW Trzęsacz	Wytwórnia Wyrobów Tytoniowych Poznań	sezonowy	48,0
15.	OW Dębiec Nowy	j.w.	sezonowy	54,7
16.	Ośrodek Kolonijny Parchlino	j.w.	sezonowy	13,7
17.	OW Karpacz	j.w.	całoroczny	49,4

Źródło: Dane z działów socjalnych badanych przedsiębiorstw.

dopuszczalna, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, iż ewentualne straty mogą być pokrywane zyskami osiąganymi w pozostałych obiektach - por. tabela nr 17.

Także te zakładowe ośrodki wczasowe, które zostały przekształcone w procesie prywatyzacji w samodzielne przedsiębiorstwa mają w początkowej fazie działalności pewne trudności z pełną ekonomizacją poszczególnych obiektów. Na przykład w 1992 roku na 12 obiektów wczasowo-wypoczynkowych i hotelarskich należących do przedsiębiorstwa "INTERFERIE" z o.o. w Lubinie, aż 10 spośród nich nie pokryło kosztów wpływami ze sprzedaży usług, sprawiając że przedsiębiorstwo powyższe w skali ogólnej zakończyło rok gospodarczy stratami. Przyczyny powyższego stanu rzeczy były wielorakie /wysokie opłaty notarialne, sądowe, konieczność spłaty zobowiązań finansowych uprzednich właścicieli itp./, ale nawet przy eliminacji większości z nich i uzyskaniu pozytywnego wyniku finansowego, kilka obiektów byłoby nadal deficytowych.

Reasumując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, iż opinie o relatywnie wolnym tempie przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych w turystycznej bazie zakładów pracy, znajdują potwierdzenie w wynikach przeprowadzonych analiz. Dopiero od 1992 roku obserwuje się większe zainteresowanie dotychczasowych właścicieli zakładowej bazy

turystycznej procesami transformacji, ale sprowadza się one przede wszystkim do wydzierżawiania i sprzedaży obiektów.

Sporadyczne są natomiast przypadki kompleksowych rozwiązań problemu zakładowej bazy turystycznej, pozwalające na wdrożenie mechanizmów rynkowych do tego segmentu rynku i jednocześnie na uwzględnienie interesów pracowników zakładów pracy - właścicieli tej bazy.

Te bardzo interesujące rozwiązania omówione zostaną w następnym rozdziale opracowania.

Rozdział 4

Sytuacja ekonomiczna turystycznej bazy socjalnej

W ciągu kilku minionych lat koniunktura na rynku usług świadczonych przez zakładowe domy wczasowe była niepomyślna. Przy generalnie niewielkim spadku podaży usług świadczonych przez domy wczasowe wystąpił znaczny spadek popytu oraz wyraźne zmniejszenie ilości obsługiwanych klientów. Przy jednoczesnym wzroście cen /szczególnie usług noclegowych/ spowodowało to spadek stopnia wykorzystania oferty podażowej.

Kondycja zakładowych domów wczasowych wynika nie tylko z wzajemnej rywalizacji na kształtującym się rynku usług turystycznych, lecz także z przyczyn, których źródła szukać należy w aktualnej sytuacji całej gospodarki. Niestety, przyczyny te leżą poza możliwościami oddziaływania sfery usług turystycznych. Dodatkowo, dane empiryczne wykazują istnienie od wielu lat tendencji do organizowania wypoczynku we własnym zakresie. W sytuacji subożenia społeczeństwa ma to związek z ograniczaniem wydatków na turystykę oraz z poszukiwaniem form jak najtańszego spędzania urlopu wypoczynkowego. Jak wynika z badań Instytutu Turystyki odsetek wyjazdów wypoczynkowych organizowanych za pośrednictwem zakładu pracy w stosunku do ogółu form wypoczynku urlopowo-wakacyjnego stale maleje i w 1992 roku wynosił 31,4 % /w 1991 roku - 33,9 %/.

Procesy gospodarsze zachodzące w minionych latach oparte na prawach rynkowych, ujawniły dość znaczne zróżnicowanie w sytuacji ekonomicznej domów wczasowych. Wydaje się, że zdecydowanie najgorszy był okres transformacji społeczno-politycznej oraz wprowadzenia nowych zasad porządkujących gospodarkę na przełomie 1989 i 1990 roku. Następnie sytuacja uległa pewnej stabilizacji. Według badań Instytutu Turystyki na przełomie 1991 i 1992 roku /IV kwartał 1991 i I kwartał 1992 roku/ 29,3 % domów wczasowych określało swoją sytuację ekonomiczną jako zadowalającą, a 6,9 % jako dobrą. Jednocześnie aż 58,6 % uważało, że jest ona zła i nie rokuje na przyszłość. W następnym półroczu /II i III kwartał 1992 roku/ odsetek domów wczasowych oceniających własną sytuację ekonomiczną jako zadowalającą wzrósł do 51 %, przy jednoczesnym niewielkim spadku do 3 % tych, które oceniały ją jako zdecydowanie dobrą. Jednocześnie do 46 % spadł odsetek domów wczasowych określających sytuację ekonomiczną jako złą. Ogólna poprawa sytuacji w tym okresie wynikała jednak przede wszystkim z corocznego ożywienia koniunktury na rynku usług świadczonych przez domy wczasowe przypadającego na miesiące letnie /w 1992 roku: czerwiec - 5 %, lipiec - 54 %, sierpień - 35 % ogółu wyjazdów urlopowo-wakacyjnych/.

Sytuacja ekonomiczna domów wczasowych od początku 1993 roku była względnie ustabilizowana.

Cechą charakterystyczną jest utrzymywanie się stosunkowo wysokiego odsetka domów wczasowych określających własną sytuację ekonomiczną jako zadowalającą /48 % w I kwartale 1993 roku i 51 % w II kwartale 1993 roku/ lub dobrą /po 12 % w I i II kwartale 1993 roku/. Jednocześnie jednak istnieje duża grupa ośrodków wczasowych oceniających własną sytuację ekonomiczną jako złą /40 % w I kwartale 1993 roku i 37 % w II kwartale 1993 roku/. Prawdopodobnie z tego grona pochodzić będą jednostki masowo ulegające likwidacji lub wystawiane na przetargi. W wielu bowiem przypadkach z powodu przyczyn obiektywnych /ośrodki działające sezonowo, położenie w mniej atrakcyjnych regionach/, pomimo korzystnych zmian w funkcjonowaniu, polegających na przystosowaniu się do warunków rynkowych, domy wczasowe nie będą w stanie wytrzymać warunków konkurencji.

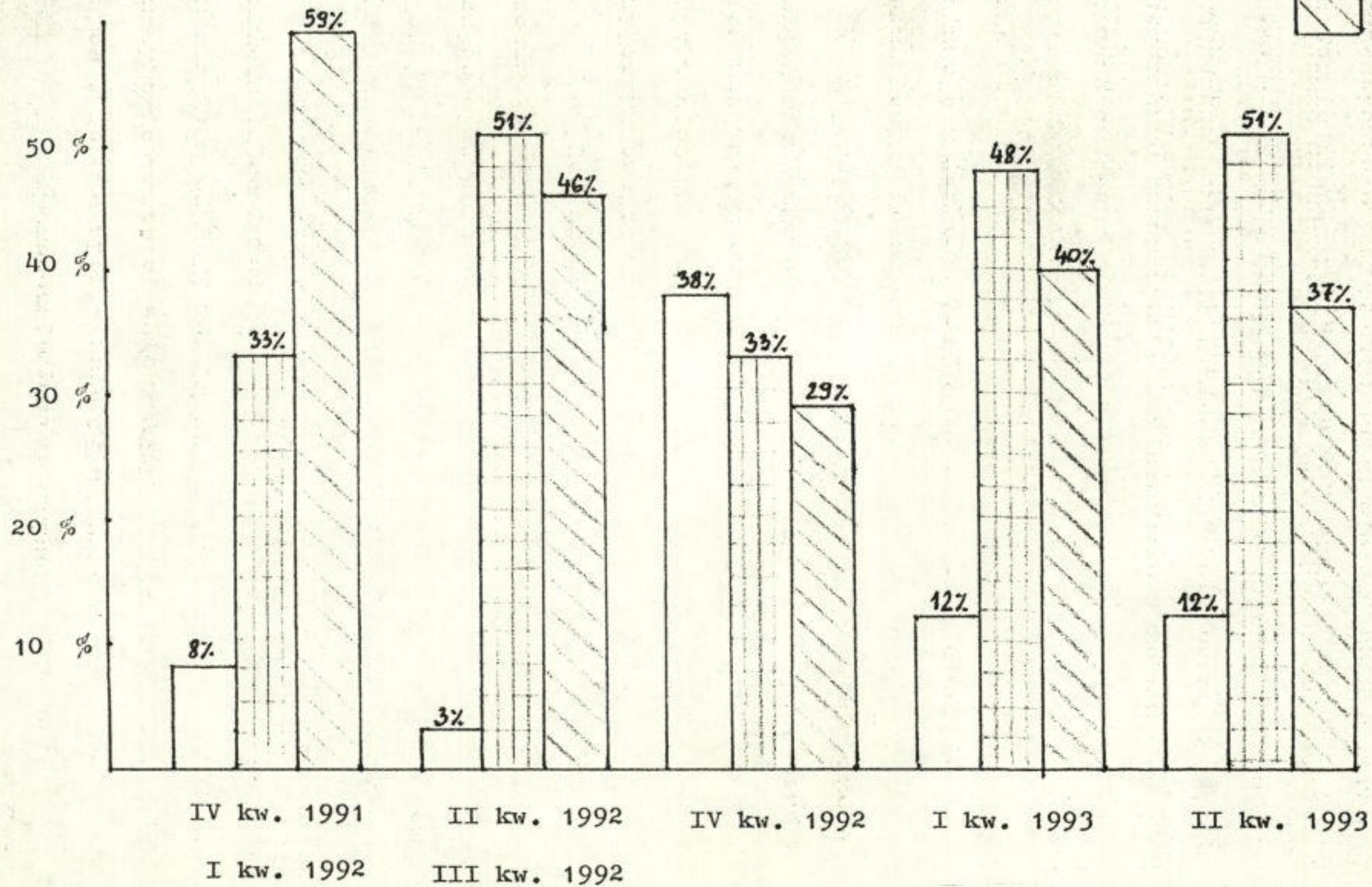
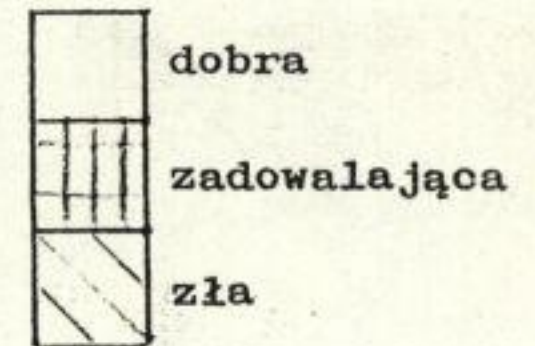
Pomimo generalnie niepomyślnej sytuacji przewidywania ośrodków wczasowych są optymistyczne, aczkolwiek różne dla różnych typów ośrodków /całoroczne i sezonowe/ i co za tym idzie zróżnicowane w zależności od pory roku. Generalnie jednak w najbliższym czasie większość zakłada umiarkowane zwiększenie oferty podażowej, zarówno w części noclegowej, jak i gastronomicznej /nieco mniejsze/, co ma być odpowiedzią na taki sam, umiarkowany wzrost popytu ze strony ewentualnych klientów.

Wydaje się, że ze względu na znaczne zróżnicowanie sytuacji ekonomicznej domów wczasowych wszelkie decyzje dotyczące funkcjonowania na wolnym rynku należy podejmować kierując się przede wszystkim przesłankami racjonalnymi /wynikającymi z rachunku ekonomicznego/, przy jednoczesnym uwzględnieniu implikacji społecznych. System funkcjonowania od strony ekonomicznej powinien ulegać zmianom dopiero po przeprowadzeniu rzetelnej analizy pozwalającej określić szanse poszczególnych ośrodków w nowej sytuacji gospodarczej.

Rysunek nr 3

Sytuacja ekonomiczna domów wczasowych w ocenie kierowników d.w.

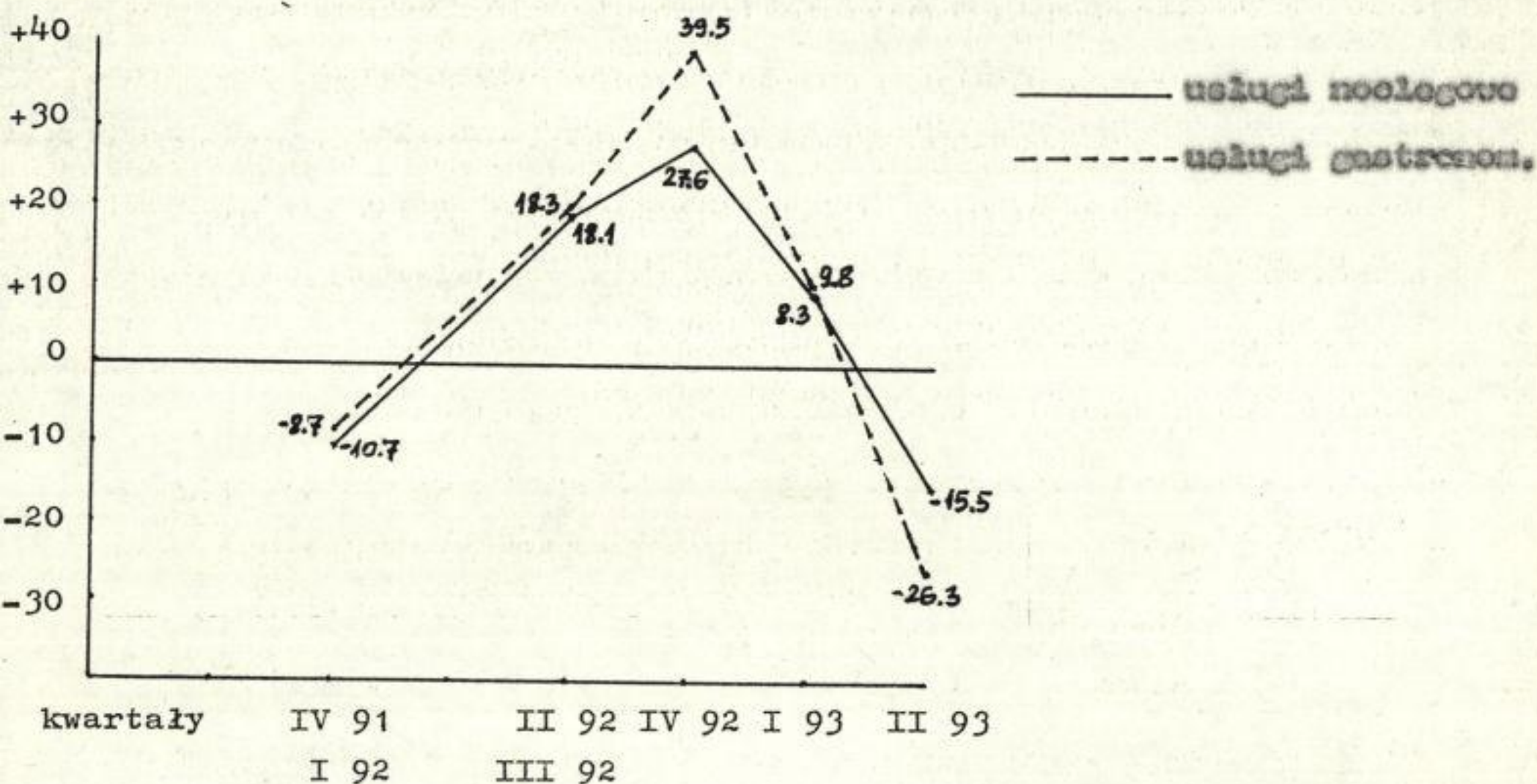
/ na podstawie badań Instytutu Turystyki /.

Rysunek nr 4

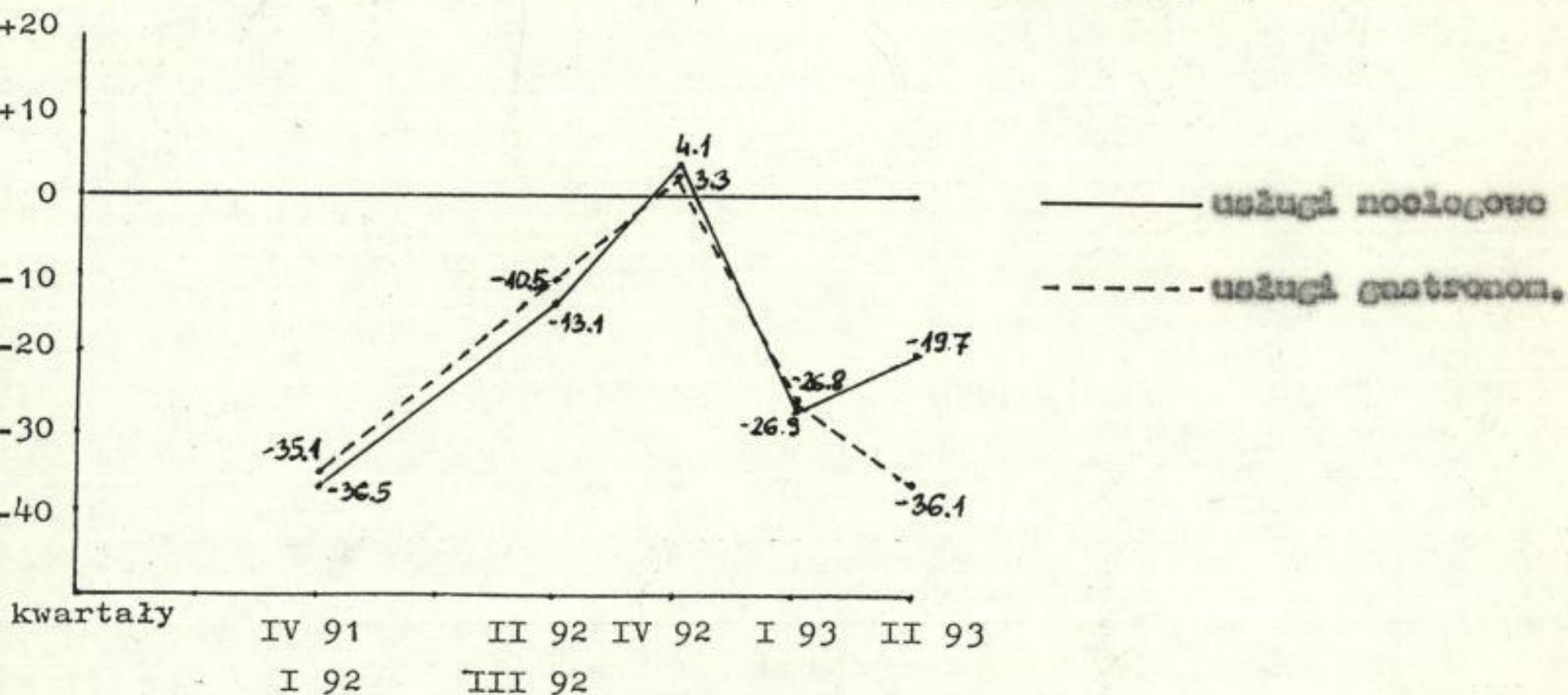
Koniunktura na rynku usług świadczonych przez domy wczasowe -

- zmiany podaży /salda koniunktury - Instytut Turystyki/

Koniunktura na rynku usług świadczonych przez domy wczasowe -

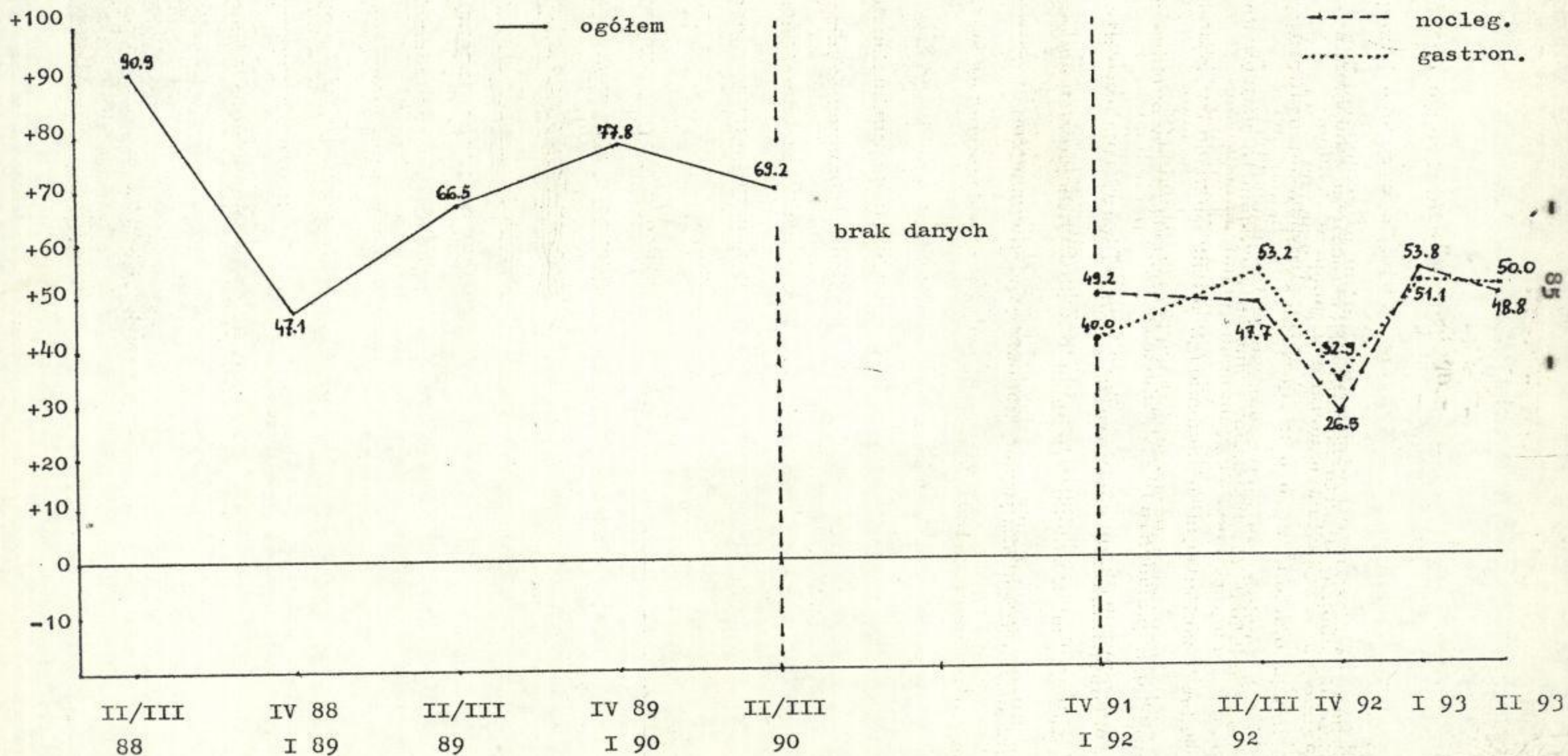
- zmiany popytu /salda koniunktury - Instytut Turystyki/

Rysunek nr 5

Zmiany cen usług świadczonych przez domy wczasowe w latach 1988-1993

/salda koniunktury - Instytut Turystyki/

Rozdział 5

Propozycje przekształceń własnościowych i programowo-organizacyjnych w zakładowej bazie turystycznej

Jak już uprzednio wspomniano, w polskiej gospodarce turystycznej występuje bardzo poważny, niewykorzystany potencjał w tzw. turystycznej bazie socjalnej. Zdaniem ekspertów właśnie poprzez transformacje w turystycznej bazie socjalnej w stosunkowo krótkim czasie można uzyskać w Polsce bardzo znaczący przyrost miejsc noclegowych, ogólniedostępnych /komercyjnych/.

Aby tak jednak się stało niezbędne jest zintensyfikowanie procesu przekształceń własnościowych w omawianym segmencie rynku turystycznego.

W poprzednich rozdziałach niniejszej pracy omówiono szczegółowo podstawy prawne przekształceń własnościowych, a także dokonano syntetycznej oceny stanu transformacji w bazie socjalnej.

Z analiz wynika jednoznacznie, iż mamy bardzo różnorodnych możliwości przekształceń własnościowych, proces transformacji przebiega w turystycznej bazie socjalnej relatywnie wolno, co spowodowane jest między innymi brakiem konkretnych, praktycznych rozwiązań koncepcyjnych.

W powyższych rozważaniach przedstawione zostaną niektóre propozycje zmian w zakładowej bazie turystycznej, pozwalające na włączenie tych obiektów do krajowego rynku usług turystycznych.

Nasze rozważania dotyczyć będą tych rozwiązań, które są już realizowane w praktyce, co pozwala na ocenę efektywności owych rozwiązań.

5.1. Propozycje przekształceń bazy socjalnej w ramach prywatyzacji kapitałowej

Jak już wspomniano w rozdziale 3 niniejszej pracy, prywatyzacja kapitałowa w odniesieniu do turystycznej bazy socjalnej dotyczy wyłącznie państwowych podmiotów gospodarczych, a jej przebieg regulują przepisy ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych z dnia 13 lipca 1990 roku oraz przepisy Kodeksu handlowego z dnia 27 czerwca 1934 roku.

Warunkiem koniecznym dla przekształcenia własnościowego i organizacyjnego zakładowej bazy turystycznej jest najpierw zrealizowanie prywatyzacji przedsiębiorstwa - właściciela wspomnianej bazy. Inaczej mówiąc przedsiębiorstwo państwowe, będące gestorem obiektu, powinno w pierwszej kolejności być skomercjalizowane, czyli przekształcone w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa, przybierającą najczęściej formę spółki akcyjnej /z udziałem kapitału rodzimego lub zagranicznego/. Dopiero po tym etapie w procesie prywatyzacji, przekształcone przedsiębiorstwo państwowe staje się w pełni podmiotem gospodarczym, z określonym kapitałem, co z kolei pozwala na włączenie się w grę rynkową.

Utworzenie jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, czyli przedsiębiorstwa o charakterze kapitałowym stwarza warunki do tworzenia na bazie przedsiębiorstwa - matki różnych podmiotów gospodarczych, w tym również w sferze turystyki.

W przedsiębiorstwach państwowych dysponujących rozbudowaną siecią zakładowych ośrodków wczasowych /kilkanaście lub co najmniej kilka ośrodków, głównie o charakterze całorocznym/, optymalnym rozwiązaniem wydaje się być tworzenie samodzielnych, komercyjnych przedsiębiorstw turystycznych, działających w oparciu o przepisy kodeksu handlowego.

Przykładem takiego rozwiązania może być przedsiębiorstwo Interferie w Lubinie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, utworzone aktem notarialnym w dniu 10 czerwca 1992 roku w oparciu o przepisy kodeksu handlowego.

Przedsiębiorstwo utworzone na bazie 16 obiektów wczasowych, wczasowo-sanatoryjnych i hotelowych należących do poszczególnych kopalni i hut miedzi, oraz przedsiębiorstw zaplecza technicznego. Obiekty powyższe, o różnym standardzie i charakterze, zlokalizowane są w różnych regionach kraju, co wpływa bezpośrednio na system zarządzania w przedsiębiorstwie.

Zakres działania przedsiębiorstwa INTERFERIE w Lubinie jest bardzo szeroki i obejmuje między innymi:

- świadczenie usług w zakresie turystyki, wypoczynku i rekreacji,
- świadczenie usług sanatoryjno-leczniczych i hotelarskich,
- prowadzenie wypożyczalni sprzętu sportowo-turystycznego, rozrywkowego oraz wynajmu samochodów,
- organizowanie kursów szkoleniowych, konferencji, przyjęć okolicznościowych, imprez sportowo-turystycznych i festiwali,
- prowadzenie działalności gastronomicznej,
- prowadzenie działalności w zakresie handlu artykułami spożywczymi i przemysłowymi, w tym handlu hurtowego,
- produkcję sprzętu turystyczno-sportowego oraz zabawek,
- świadczenie usług w zakresie reklamy i promocji,
- produkcję i przetwórstwo rolno-spożywcze, z wyłączeniem produkcji napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych,
- prowadzenie działalności budowlano-montażowej z zakresu turystyki, hotelarstwa i gastronomii,
- prowadzenie działalności w zakresie eksportu i importu na potrzeby produkcyjne i usługowe spółki.

Jak wynika z przytoczonego powyżej zakresu działania Spółki jest ona nastawiona przede wszystkim na świadczenie usług turystyczno-hotelarskich, przy jedno-

czesnym zainteresowaniu usługami towarzyszącymi /paraturystycznymi/.

Spółka utworzona została na bazie 16 obiektów turystyczno-wypoczynkowych, z bardzo dużym kapitałem założycielskim sięgającym 200 mld złotych, przy czym w formie aportów rzeczowych wniesione do Spółki około 86 % kapitału założycielskiego. Pozostała część została wniesiona w formie pieniężnej, co w chwili uruchomienia przedsiębiorstwa pozwoliło firmie na uzyskanie bardzo korzystnej kondycji finansowej.

Jak większość spółek prawa handlowego, także przedsiębiorstwo INTERFERIE w Lubinie może otwierać swoje oddziały, ośrodki, filie i zakłady oraz tworzyć i prowadzić przedsiębiorstwa i przedstawicielstwa w kraju i zagranicą. W ponad rocznym okresie działalności firmy takich inicjatyw nie podjęto.

Przedsiębiorstwo INTERFERIE powołało swoje władze, którymi zgodnie z przepisami kodeksu handlowego są: zgromadzenie wspólników, rada nadzorcza i zarząd.

W skład Rady Nadzorczej, powołanej przez właściciela, weszli przedstawiciele związków zawodowych działających w KGHM, Polska Miedź S.A. w Lubieniu. Daje to gwarancję zabezpieczenie interesów pracowników w działalności nowo powstałego przedsiębiorstwa, ale tylko w zakresie oferty usługowej i poziomu cen świadczonych usług.

Zgodę na utworzenie samodzielnego przedsiębiorstwa turystycznego INTERFERIE Sp. z o.o. w Lubinie wyraziły w formie stosownych uchwał: Zarząd KGHM "Polska Miedź" S.A. w Lubinie, Walne Zgromadzenie Wspólników, Rada Nadzorcza KGHM "Polska Miedź" SA. Ostateczną zgodę na utworzenie firmy wydało Ministerstwo Przekształceń Własnościowych.

Mimo pewnych wątpliwości pozytywne opinie w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa wyraziły również organizacje związkowe działające w Kombinacie Górniczo-Hutniczym Miedzi w Lubinie.

Z perspektywy ponad rocznej działalności przedsiębiorstwa warto zwrócić uwagę na następujące trudności związane z omawianą formą przekształceń własnościowych, stosowaną w odniesieniu do turystycznej bazy wypoczynkowej.

Po pierwsze, w momencie przekazywania obiektów wczasowo-wypoczynkowych nowo tworzonej firmie, najczęściej wycenia się ich wartość w.g. ewidencji księgowej, a nie według cen rynkowych. Powoduje to znaczne zniekształcenie rzeczywistej wartości przekazywanych środków trwałych, a tym samym duże prawdopodobieństwo zniekształcenia struktury kosztów działalności firmy /z uwagi na odpisy amortyzacyjne/. Na przykład, znaczne zawyżenie wartości obiektów wypoczynkowych przekazanych w formie aportu założycielskiego przedsiębiorstwu INTERFERIE spowodowało bardzo wysokie odpisy amorty-

zacyjne, a to z kolei niekorzystnie wpłynęło na wynik finansowy za pierwszy okres działalności firmy.

Po drugie, sprawą niezwykle ważną a jednocześnie skomplikowaną /w obecnych warunkach prawnych/ jest uregulowanie wszystkich problemów własnościowych /prawnych/, nieruchomości przekazywanych tworzącemu się przedsiębiorstwu.

Jak dowodzi praktyka, znaczna część zakładowych ośrodków wczasowych i szkoleniowo-wypoczynkowych powstała w wyniku decyzji administracyjnych władz lokalnych, bez dopełnienia właściwych procedur prawnych /sporządzenie notarialnych aktów własności, wpis do ksiąg wieczystych itd./. Taki stan rzeczy sprawia, iż wiele obiektów w zasadzie nie powinno być przedmiotem aportu rzeczowego, bez wyjaśnienia i uporządkowania wszystkich kwestii prawnych.

W przypadku utworzenia nowego przedsiębiorstwa, bez uporządkowania poważnych spraw powstają bardzo znaczne obciążenia finansowe związane z przeprowadzeniem postępowań sądowych i notarialnych. Wpływa to zasadniczo na wynik działalności firmy w początkowym okresie jej istnienia.

Kolejnym problemem, pojawiającym się w momencie tworzenia samodzielnej firmy na bazie ośrodków zakładowych, jest kwestia dokładnego bilansu zobowiązań i wierzytelności przejmowanych obiektów. Bardzo często okazuje się, iż kierownictwa zakładowych ośrodków wczasowych podjęły wiele lat wcześniej konkretne zobowią-

zenia finansowe lub rzeczowe na rzecz miejscowości, w których są zlokalizowane /np. przystąpienie do spółek wodnych, komitetów budowy gazociągu, kanalizacji lub oczyszczalni ścieków itp./ lub na rzecz innych podmiotów gospodarczych, których realizacja przewidziana jest w przyszłości. Podobnie przedstawia się sprawa ewentualnych należności na rzecz omawianych obiektów zakładowych.

Bardzo istotnym zagadnieniem, związanym z tworzeniem w ramach skomercjalizowanych przedsiębiorstw odrębnych, samodzielnych jednostek turystycznych, są konsekwencje tej formy prywatyzacji w sferze stosunków prawa pracy. Zgodnie z art. 9 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych z dnia 13 lipca 1990 roku, pracownicy przekształconego przedsiębiorstwa stają się z mocy prawa pracownikami nowo utworzonej firmy, z wyjątkiem pracowników zatrudnionych na podstawie powołania, których stosunek pracy ustaje z dniem wykreślenia przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych.

Fakt, iż dotychczasowi pracownicy zakładowych ośrodków wczasowych stają się niejako automatycznie pracownikami tworzonego przedsiębiorstwa można ocenić z dwóch punktów widzenia.

pozytywnie z punktu widzenia interesów pracowniczych, gwarantuje to bowiem zachowanie ciągłości zatrudnienia. Negatywnie z punktu widzenia interesów nowo powstałego przedsiębiorstwa, które przejmując kadre pracowniczą

nie ma początkowo wpływu na strukturę tej kadry i jej przydatności w realizacji zadań statutowych. Wydaje się, że optymalnym rozwiązaniem byłoby wypowiedzenie dotychczasowych umów o pracę wszystkim pracownikom obiektów, przed utworzeniem nowego przedsiębiorstwa, przez dotychczasowego pracodawcę. Takie rozwiązanie pozwoliłoby zarządowi nowej firmy na właściwą selekcję kadrową i ewentualną racjonalizację zatrudnienia już w momencie startu nowej firmy.

Przytoczone problemy wydają się najistotniejsze w procesie transformacji zakładowych obiektów wczasowo-wypoczynkowych, przeprowadzonych w formie prywatyzacji kapitałowej.

Reasumując tę część naszych rozważań warto choćby syntetycznie określić główne etapy prywatyzacji kapitałowej zakładowych obiektów wczasowo-wypoczynkowych przedsiębiorstwa państwowego.

A. Etap przygotowawczy

1. Inicjatywa przedsiębiorstwa /właściciela obiektów/, postępowanie konsultacyjno-szkoleniowe.
2. Przeprowadzenie analizy przedsięwzięcia /feasibility study/.
3. Wniosek organów przedsiębiorstwa do organu założycielskiego o prywatyzację zakładowej bazy wczasowo-wypoczynkowej, wraz z odpowiednimi załącznikami np. oceną ekonomiczno-finansową przedsięwzięcia, projektem aktu założycielskiego itp.

B. Etap decyzji przygotowawczych i prywatyzacyjnych

1. Zgoda organu założycielskiego na prywatyzację /Ministerstwa Przekształceń Własnościowych/.
2. Uchwały organów przedsiębiorstwa o prywatyzacji zakładowej bazy czasowo-wypoczynkowej, powołaniu władz nowo powstałego przedsiębiorstwa, ustaleniu wartości firmy, przekazaniu majątku trwałego itd.
3. Ustaleniu przez właściciela statutu przedsiębiorstwa /umowy spółki/.
4. Sporządzenie aktu notarialnego przedsiębiorstwa i wpisanie go do rejestru sądowego.

C. Etap realizacji

1. Sporządzenie biznes planu nowo powstałego przedsiębiorstwa.
2. Opracowanie dalszych etapów i form procedury prywatyzacyjnej /np. przekształcenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w spółkę akcyjną itp./.
3. Udostępnienie akcji /lub udziałów/ poprzez ich zbywanie, obciążenie lub obejmowanie.

Przedstawiona procedura wskazuje najistotniejsze etapy działań zmierzających do utworzenia na bazie zakładowych ośrodków czasowych samodzielnego przedsiębiorstwa turystycznego, przy czym przedsiębiorstwo takie może powstać ze 100 % udziałem /akcjami/ dotychczasowego właściciela lub też z dopuszczeniem udziału

osób trzecich /fizycznych lub prawnych/.

Jak już wcześniej zaznaczono idea tworzenia samodzielnych przedsiębiorstw turystycznych lub hotelarskich w oparciu o zakładową bazę socjalną ma sens głównie w przedsiębiorstwach państwowych lub spółdzielczych posiadających większą liczbę ośrodków, najlepiej całorocznych. W przypadku przedsiębiorstw spółdzielczych tworzenie wyodrębnionych jednostek turystycznych odbywa się w oparciu o przepisy prawa spółdzielczego. Najczęściej tworzone są nowe spółdzielnie osób prawnych, jak na przykład Spółdzielnia "Wypoczynek" Społem w Poznaniu.

Kolejną formą przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych w zakładowej bazie socjalnej może być tworzenie w miejscowościach turystycznych wspólnego przedsiębiorstwa na bazie ośrodków należących do różnych gestorów /zakładów pracy/. Tego rodzaju koncepcje były już wielokrotnie analizowane, a ich opłacalność ekonomiczna i społeczna została w pełni udowodniona ¹.

Utworzenie wspólnego, lokalnego przedsiębiorstwa turystycznego przez kilku lub więcej właścicieli obiektów zakładowych może dokonać się w oparciu o przepisy art. 46 a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych

¹ Por. m.in. Jacek Pustolia, Teresa Skalska: Metody oceny prawidłowości funkcjonowania zakładowych obiektów wypoczynkowych, Warszawa 1986, Instytut Turystyki, s. 63 - 67

z dnia 25 września 1981 roku oraz o stosowne przepisy kodeksu handlowego. Tworzone przedsiębiorstwo może przyjąć formę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub też spółki akcyjnej.

Szczególnie istotnym momentem w tego rodzaju przedsięwzięciu jest prawidłowa wycena obiektów wycenowych, które miałyby wejść aportem w skład tworzonego przedsiębiorstwa.

Winna być ona dokonana w oparciu o cenę rynkową obiektów, a nie na podstawie wartości księgowej.

Dla zapewnienia wpływu poszczególnych wspólników na działalność przedsiębiorstwa konieczne jest określenie właściwej ich reprezentacji w organach spółki, zwłaszcza zaś w radzie nadzorczej, w której reprezentowani powinni być przedstawiciele wszystkich przedsiębiorstw i instytucji tworzących nowe przedsiębiorstwo, w proporcjach określonych udziałami w kapitale zakładowym.

Należy podkreślić, iż przedkładana propozycja tworzenia lokalnego przedsiębiorstwa turystycznego na bazie zakładowych środków wycenowych, posiada jeszcze jedną dodatkową zaletę. Pozwala mianowicie na włączenie samorządów terytorialnych /rad gminnych/ do procedury tworzenia przedsiębiorstwa lokalnego. Inaczej mówiąc wśród udziałowców lub akcjonariuszy proponowanego przedsięwzięcia mogą się znaleźć gminy. Jest to rozwiązanie bardzo korzystne dla tworzonego

przedsiębiorstwa, pozwala ono bowiem na pogodzenie interesów władz lokalnych ze strikte ekonomicznymi działaniami władz utworzonej Spółki.

Jedynym problemem może być uzyskanie stosownej decyzji Urzędu Antymonopolowego, co wynika wprost z ustawy z dnia 24 lutego 1990 roku o przeciwdziałaniu praktykom antymonopolistycznym.

Bespośrednimi korzyściami wynikającymi z utworzenia wspólnego przedsiębiorstwa turystycznego /komercyjnego/ przez różnych gestorów ośrodków wczasowo-wypoczynkowych są:

- wyraźnie mniejsze koszty eksploatacji obiektów /np. wspólne zaopatrzenie, transport, ekipy remontowo-naprawcze/,
- racjonalizacja zatrudnienia w ośrodkach,
- większa elastyczność rynkowa,
- wzrost możliwości działań inwestycyjnych i remontowych w przedsiębiorstwie,
- rozszerzenie oferty usługowej.

Z przeprowadzonych rachunków symulacyjnych wynika, iż koszty eksploatacji obiektów wczasowo-wypoczynkowych po ich włączeniu w majątek tworzonego przedsiębiorstwa byłyby o 20 - 25 % niższe od tych, jakie ponoszono były w okresie, kiedy obiekty zakładowe funkcjonowały na starych "socjalnych" zasadach.

Sprawą niezwykle ważną przy tworzeniu wspólnych przedsiębiorstw turystycznych jest uzyskanie, przed dokonaniem czynności prawnych, stosownej zgody organu

założycielskiego lub też w przypadku przedsiębiorstw państwowych przekształconych odpowiednich organów spółki.

Konieczne jest również uzyskanie w przedsiębiorstwach państwowych zgody rady pracowniczej na utworzenie nowego podmiotu gospodarczego.

Omawiane rozwiązanie transformacyjne jest w obecnych warunkach rzadko stosowane, nie licząc niektórych "branżowych" działań w powyższym zakresie. Tego rodzaju "branżowe" przedsiębiorstwa usług turystycznych były już tworzone w połowie lat osiemdziesiątych, przede wszystkim w sektorze spółdzielczym np. jako wspólne przedsiębiorstwo różnych spółdzielni "Społem" działających na terenie woj. poznańskiego uruchomiono Spółdzielnię Turystyczną "Wypoczynek" w Poznaniu.

Wydaje się, że omawiane rozwiązanie mogłoby być wdrażane przede wszystkim w miejscowościach turystycznych o stosunkowo niewielkiej liczbie zakładowych obiektów wczasowo-wypoczynkowych, przy włączeniu do grona udziałowców /akcjonariuszy/ gmin lub związków gmin.

Warto podkreślić, iż zarówno w przypadku tworzenia samodzielnych przedsiębiorstw turystycznych w procesie prywatyzacji kapitałowej, jak i w przypadku tworzenia tzw. wspólnych przedsiębiorstw turystycznych, istnieje możliwość udziału w tych przedsięwzięciach kapitału zagranicznego /oczywiście po spełnieniu określonych przepisami prawnymi wymogów/.

Z badań przeprowadzonych wśród dotychczasowych właścicieli turystycznej bazy socjalnej wynika, iż wielu spośród nich podjęło już konkretne rozmowy z potencjalnymi kontrahentami zagranicznymi.

Reasumując tę część naszych rozważań spróbujmy określić w sposób syntetyczny etapy /procedurę/ tworzenia na bazie ośrodków należących do różnych zakładów pracy /ale także instytucji, organizacji społecznych itd./ wspólnych przedsiębiorstw turystycznych, działających na rynku na zasadach komercyjnych. Wy różnić możemy następujące etapy:

I. Etap przygotowawczy

1. Inicjatywa przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw, a także zarządu gminy; postępowanie konsultacyjne.
2. Opracowanie programu działalności przedsiębiorstwa oraz sporządzenie analizy ekonomiczno-finansowej przedsięwzięcia.
3. Opracowanie projektów aktów prawnych /umowy spółki, statutu itd./ nowo tworzonego przedsiębiorstwa.

II. Etap realizacyjny

1. Podjęcie stosownych uchwał przez organy przedsiębiorstw /lub instytucji, organizacji społecznych, gminy itd./ o przystąpieniu do tworzonego przedsiębiorstwa.
2. Uzyskanie zgody organów założycielskich.

3. Wycena rynkowej wartości obiektów wypoczynkowych /wraz z wyposażeniem/.
4. Sporządzenie ostatecznego kształtu statutu spółki /umowy spółki/.
5. Akt notarialny spółki i wpisanie spółki do rejestru handlowego.
6. Powołanie organów spółki.
7. Ewentualne udostępnienie udziałów /akcji/ poprzez ich zbywanie, obciążanie lub obejmowanie.

Oczywiście przedstawiona bardzo ogólnie procedura tworzenia tzw. wspólnego przedsiębiorstwa nie obejmuje bardzo szczegółowych działań praktycznych, które mogą się różnić w zależności od wielkości tworzonego przedsiębiorstwa, jego zakresu działania oraz potencjału osobowego.

5.2. Propozycje przekształceń turystycznej bazy socjalnej w procesie prywatyzacji likwidacyjnej

Jak już uprzednio zaznaczono w procesie przekształceń przedsiębiorstw państwowych prywatyzacja likwidacyjna, której celem jest przekazanie mienia państwowego osobom prywatnym /fizycznym lub prawnym/, jest najczęściej spotykaną formą transformacji w polskiej gospodarce.

Proces likwidacji przedsiębiorstwa państwowego celem jego prywatyzacji obejmuje również zakładowe

obiekty turystyczne, jako integralny składnik mienia przedsiębiorstwa.

Istotą tej formy przekształceń i jej podstawy prawno-omówiono szczegółowo w rozdziale 3 niniejszej pracy, stąd też w naszych rozważaniach skoncentrujemy się jedynie na wybranych formach przekształceń, odnoszących się do obiektów wypoczynkowych.

Prywatyzacja likwidacyjna przeprowadzona na podstawie art. 37 i następujących z rozdziału 4 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych stwarza możliwość:

- sprzedaży zakładowych obiektów wczasowych i szkoleniowo-wypoczynkowych,
- wniesienia tychże obiektów do spółki,
- oddanie ośrodków zakładowych do odpłatnego korzystania.

O ile w praktyce dość często wykorzystuje się pierwszą z wymienionych możliwości, o tyle pozostałe są, rzadko stosowane. Rozwiązanie polegające na wniesieniu obiektów wypoczynkowych do spółki, zwane przez niektórych teoretyków przekształceniem bezpośrednim, w procedurze prywatyzacji likwidacyjnej nie jest w zasadzie w praktyce stosowane, ponieważ taką samą możliwość określa ustawa o przedsiębiorstwach państwowych. Omawiane rozwiązanie mogłoby mieć zastosowanie jedynie w przypadku, gdyby inicjatorem utworzenia spółki /przedsiębiorstwa turystycznego/ była na

przykład gmina lub niepaństwowy podmiot gospodarczy.

Znacznie bardziej interesująca wydaje się dla zakładowych obiektów turystyczno-wypoczynkowych możliwość ich przekazania do odpłatnego korzystania, w oparciu o:

- umowę najmu lub dzierżawy, bez opcji sprzedaży,
- umowę najmu lub dzierżawy z opcją sprzedaży,
- umowę nie nazwaną - leasingową.

Likwidacja przedsiębiorstw państwowych celem ich prywatyzacji, w tym oddanie obiektów turystyczno-wypoczynkowych do odpłatnego korzystania, wiąże się ściśle z procedurą ewentualnego przejmowania tych obiektów przez ich pracowników.

Przejęcie zakładowych obiektów wypoczynkowych do odpłatnego korzystania wymaga zgody rady pracowniczej likwidowanego przedsiębiorstwa państwowego oraz opinii ogólnego zebrania pracowników /delegatów/.

Podmiotami, które mogą wnioskować o przejęcie obiektów likwidowanego przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania mogą być wyłącznie spółki prawa handlowego, czyli spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna. Artykuł 38 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych z dnia 13 lipca 1990 roku wyraźnie określa, iż do wspomnianej spółki musi przystąpić większość pracowników likwidowanego przedsiębiorstwa, w tym przypadku pracowników wczasowo-wypoczynkowego. Inaczej mówiąc przepisy ustawy prywatyzacyjnej w tym konkretnym przypadku preferują spółki pracownicze, jako

ewentualnych użytkowników mienia likwidowanego przedsiębiorstwa.

Trzeba podkreślić, iż właśnie spółki pracownicze wydają się być optymalnym rozwiązaniem dla przedsiębiorstw państwowych dysponujących jednym lub kilkoma obiektami wczasowo-wypoczynkowymi.

W chwili obecnej ta forma transformacji jest bardzo sporadycznie wykorzystywana, natomiast dość powszechnie występuje zjawisko dzierżawienia obiektów zakładowych przez dotychczasowych ich kierowników.

Problemem niezwykle istotnym przy oddawaniu obiektów wczasowo-wypoczynkowych do odpłatnego korzystania jest wybór formy umowy pomiędzy dotychczasowym właścicielem a spółką prawa handlowego. Najczęściej jest umowa najmu lub dzierżawy bez opcji sprzedaży, rzadziej tego typu umowa z opcją sprzedaży, a w wyjątkowych przypadkach umowa leasingowa.

Z przeprowadzonych obserwacji wynika, iż właśnie leasing zakładowych obiektów wczasowo-wypoczynkowych mógłby w stosunkowo krótkim czasie radykalnie przyspieszyć proces transformacji turystycznej bazy społecznej, ale podstawową barierą w tym względzie jest brak odpowiednich zasobów kapitałowych u potencjalnych leasingobiorców /np. spółek pracowniczych/.

Rozwiązaniem występującej luki kapitałowej mogłyby być bardzo nisko oprocentowane kredyty bankowe,

przeznaczone na przejmowanie zakładowych obiektów wczasowo-wypoczynkowych przez pracowników tych obiektów. Także dla prywatnych osób fizycznych lub prawnych powinny być uruchamiane specjalne linie kredytowe /niskooprocentowane/ dla finansowania aktów zakupu w.w. zakładowych obiektów wypoczynkowych od dotychczasowych właścicieli.

Wydaje się, że właśnie bariera kapitałowa staje się obecnie podstawowym hamulcem procesu transformacji w sektorze turystyki socjalnej, co sprawia iż wiele zakładowych obiektów jest sprzedawanych z przeznaczeniem na cele nieturystyczne /np. siedziby firm, magazyny itd./.

5.3. Inne formy przekształceń

Jak już uprzednio wspomniano znaczna część działających nadal przedsiębiorstw państwowych problem zakładowej bazy wczasowo-wypoczynkowej rozwiązuje poprzez dzierżawę poszczególnych obiektów.

Rozwiązanie powyższe wydaje się dobre w przypadku obiektów o charakterze sezonowym, o ile umowy najmu lub dzierżawy zawarte są na okres kilkuletni i jednocześnie uwzględniają interes obu umawiających się stron /właściciela obiektu i dzierżawcy/.

Z badań przeprowadzonych w ośrodkach zakładowych wynika, że w większości przypadków dzierżawa tych obiektów nie zabezpiecza w pełni interesów właściciela /przedsiębiorstwa/.

Dotyczy to zarówno wysokości wynegocjowanych czynszów dzierżawnych, jak i kwestii finansowania remontów obiektu.

W ponad 80 % ankietowanych obiektów, które zostały oddane w dzierżawę lub najem osobom fizycznym lub prawnym, czynsz dzierżawny został ustalony na podstawie negocjacji między stronami, bez uwzględniania wartości rynkowej obiektu. Takie rozwiązanie w żaden sposób nie zabezpiecza interesów właściciela obiektu, ponieważ otrzymywana z tytułu dzierżawy należność jest z reguły kilkakrotnie mniejsza od tej, jaką winien on otrzymać stosując się do norm przyjętych przy tego rodzaju umowach /czynsz dzierżawy = $\frac{3}{4}$ wysokości aktualnej stopy oprocentowania kredytu refinansowego x wartość obiektu wg cen rynkowych/.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż w warunkach malejącego z roku na rok popytu na usługi turystyczne /szczególnie w turystyce krajowej/ sztywne przestrzeganie ogólnych zasad określania wysokości czynszu dzierżawnego mogłoby doprowadzić do sytuacji, iż ten typ transformacji turystycznej bazy socjalnej byłby rzadko spotykanym, ze względu na brak chętnych do dzierżawy obiektów.

Problemem znacznie poważniejszym w umowach najmu lub dzierżawy, zwłaszcza tych z opcją sprzedaży, jest wadliwe konstruowanie umów, w których najczęściej prace remontowe dotyczące obiektu pozostają w gestii

właściciela i są przez niego finansowane /z wyjątkiem tzw. napraw bieżących, eksploatacyjnych/. Powstaje sytuacja, iż obiekt jest eksploatowany przez dzierżawcę, natomiast poważniejsze nakłady finansowe ponosi właściciel. Takich sytuacji nie powinno się stwarzać, a jeśli już one wystąpią należałoby w momencie zakończenia dzierżawy i przed sprzedażą obiektu dokonać rzetelnej wyceny poniesionych przez właściciela nakładów na inwestycje i remonty, a także przez najemcę lub dzierżawcę i dopiero na tej podstawie określić ostateczną cenę sprzedaży obiektu.

W praktyce niestety dość często nie przestrzega się powyższych zasad, co budzi uzasadnione wątpliwości zespołów pracowniczych oraz organizacji związkowych.

W procesie transformacji turystycznej bazy społecznej spotyka się od kilku lat nowe zjawisko - tworzenie fundacji, dla eksploatacji omawianej bazy.

To rozwiązanie, oparte na przepisach ustawy o fundacjach z dnia 6 kwietnia 1984 roku, budzi w odniesieniu do obiektów turystycznych wiele kontrowersji.

Po pierwsze, z istoty działalności fundacji wynika, iż są one powoływane do realizacji celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, ale nie do prowadzenia szerokiej działalności gospodarczej. Oznacza to, iż celem podstawowym fundacji nie jest osiąganie zysków, co nie wyklucza iż prowadzona przez nie działalność gospodarcza takowych nie przynosi.

Po drugie, fundacja realizuje działalność gospodarczą tylko w rozmiarach służących jej celom statutowym, co sprawia, iż działalność ta dotyczy bardzo wąskiego zakresu usług.

Po trzecie wreszcie, z chwilą utworzenia fundacji staje się ona zależna od wojewody lub właściwego ministra, a zatem dotychczasowy właściciel w zasadzie traci już wpływ na działalność obiektu. Taką sytuację obserwuje się w ZPM H. Cegielski w Poznaniu, które przekazały zakładowe obiekty turystyczno-wypoczynkowe. Fundacji "Solidarni", ta zaś z kolei wydzierżawiła je prywatnym osobom fizycznym lub prawnym.

Mimo powyższych zastrzeżeń, utworzenie fundacji dla prowadzenia działalności turystyczno-wypoczynkowej w zakładach pracy jest celowe. Odnosi się to w szczególności do zakładów pracy posiadających obiekty sanatoryjno-lecznicze.

Jak już wcześniej wspomniano powstała część dotychczasowych właścicieli turystycznej bazy socjalnej próbuje rozwiązać jej problemy ekonomiczne poprzez zmianę charakteru obiektu.

Zakładowe ośrodki wczasowe przekształcone są w obiekty szkoleniowe, kolonijno, w schroniska młodzieżowe, w tzw. "zielone szkoły". Są to działania zasługujące na poparcie z uwagi na fakt, iż gestorzy bazy zachowują nadal prawo do jej własności, zabezpieczając w wymienionym zakresie potrzeby turystyczno-wypoczynkowe załóg pracowniczych.

Formą dość powszechnie spotykaną w przypadku upadłości przedsiębiorstw państwowych jest sprzedaż obiektów turystyczno-wypoczynkowych.

Zbywanie obiektów dokonuje się: w drodze przetargu, na podstawie oferty ogłoszonej publicznie, czy też w wyniku rokowań podjętych na podstawie publicznego zaproszenia. Na podstawie przeprowadzonych analiz oraz przeglądu dostępnej dokumentacji można stwierdzić, iż zbywanie obiektów turystyczno-wypoczynkowych dokonuje się zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Problemem, sygnalizowanym już wcześniej, jest kwestia prawidłowej wyceny finansowej obiektu będącego przedmiotem sprzedaży. Bardzo często w wycenie tej, wartość obiektu określona jest na podstawie jego wartości księgowej, a nie wg aktualnych cen rynkowych. Taki stan rzeczy powoduje, iż często obiekty są sprzedawane poniżej ich wartości faktycznej, a nabywcy w stosunkowo krótkim czasie odsprzedają nabyte nieruchomości po wielokrotnie wyższych cenach, dokonując przedtem zmiany charakteru nabytej nieruchomości /np. poprzez podział terenu ośrodka na działki letniskowe lub działki budowlane/. Te na szczęście marginalne sytuacje tworzą w środowiskach pracowniczych opinię o rozprzeczaniu majątku państwowego za symboliczne złotówki.

Reasumując rozważania niniejszego rozdziału można stwierdzić, iż w chwili obecnej istnieją wielorakie możliwości transformacji w turystycznej bazie socjalnej. Trzeba jednak pamiętać o tym, iż wybór odpowiedniej formy przekształceń zależy od właściciela obiektu i załóg pracowniczych, a skuteczność i efektywność tych działań od celu jaki im przyświeca.

Zakończenie

Transformacja ustrojowa w Polsce, jaką obserwujemy w ostatnich latach nie ominęła także sfery turystyki i wypoczynku. Nadal funkcjonują w naszym kraju dwa podsystemy organizacyjne w turystyce: układ komercyjny i socjalny, przy czym ten ostatni z roku na rok traci swe znaczenie.

Przekształcenia własnościowe dokonujące się w polskiej gospodarce narodowej spowodowały ogromne problemy z utrzymaniem turystycznej bazy socjalnej, która w warunkach gospodarki rynkowej dla większości przedsiębiorstw stała się zbędnym balastem. Rozpoczął się w związku z tym dość żywiołowy proces transformacji tej bazy, sprowadzający się najczęściej do wyprzedaży obiektów lub ich wydzierżawiania. Nie negując tych form przekształceń, należy podkreślić iż zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi istnieje szeroka gama możliwości przekształceń własnościowych i organizacyjno-programowych, które - jak wykazało w pracy - są bardzo rzadko wykorzystywane w praktyce. W opracowaniu określono konkretne, sprawdzone propozycje zmian w zakładowej bazie wczasowo-wypoczynkowej, które pozwolą na bezkonfliktowe pogodzenie interesu dotychczasowego właściciela obiektu z oczekiwaniami i potrzebami wypoczynkowymi pracowników zakładów pracy.

W świetle przeprowadzonych badań wydaje się zjawiskiem pozytywnym fakt, iż wiele uspołecznionych

zakładów pracy poszukuje rozwiązań problemów własnej bazy wypoczynkowej w transformacji organizacyjno-programowej, zachowując prawo własności obiektów.

W najbliższych kilku latach można spodziewać się nasilenia procesów przekształceń własnościowych w sferze turystyki socjalnej, przy czym coraz częściej będą one oparte na rozwiązaniach opisanych w niniejszej pracy np. spółki pracownicze, samodzielne lub wspólne przedsiębiorstwa turystyczne, leasing obiektów itp. Sens transformacji w turystyce socjalnej sprowadza się do uczynienia z niej w pełni efektywnego, komercyjnego segmentu rynku turystycznego, przy minimalnych zmianach własnościowych.

W zgodnej opinii ekspertów polskich i zagranicznych niedostatki w rozwoju infrastruktury turystycznej w Polsce można rozwiązać w stosunkowo krótkim czasie i przy niewielkich nakładach finansowych, poprzez włączenie turystycznej bazy socjalnej w system usług ogólnodostępnych, komercyjnych. Pozostaje mieć nadzieję, iż tak się rzeczywiście stanie.

S p i s t a b e l

1. Liczba obiektów wczasowo-wypoczynkowych w Polsce według gestorów, w latach 1985-1992	12
2. Liczba miejsc noclegowych w obiektach wczasowo-wypoczynkowych w Polsce według gestorów, w latach 1985 - 1992	14
3. Liczba wybranych obiektów wczasowo-wypoczynkowych, w latach 1985 - 1992, w okresie styczeń - wrzesień	16
4. Liczba miejsc noclegowych w wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych w Polsce, w latach 1985-1992 stan w dniu 31.VII.	18
5. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych w Polsce, w latach 1985-1992	19
6. Liczba udzielonych noclegów w wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych w latach 1985-1992	22
7. Liczba korzystających z noclegów w wybranych obiektach wczasowo-wypoczynkowych w latach 1985-1992	23
8. Liczba ośrodków wczasowych według województw w latach 1985-1992	33
9. Liczba ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych według województw w latach 1985-1992	35
10. Liczba ośrodków kolonijnych według województw w latach 1985-1992	36
11. Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach wczasowych według województw w latach 1985-1992	38
12. Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach kolonijnych według województw w latach 1985-1992	39

13. Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach szkole-
niowo-wypoczynkowych według województw w latach
1985-1992 40
14. Zamierzenia właścicieli lub użytkowników
ośrodków czasowo-wypoczynkowych w zakresie
przekształceń własnościowych i organizacyjno-
programowych 69
15. Zamierzenia właścicieli lub użytkowników
ośrodków czasowo-wypoczynkowych w zakresie
przekształceń własnościowych i organizacyjno-
programowych, a charakter ośrodka 71
16. Planowane formy przekształceń własnościowych
i organizacyjno-programowych w ośrodkach
czasowo-wypoczynkowych 73
17. Finansowanie działalności wybranych zakłado-
wych ośrodków czasowo-wypoczynkowych
z środków ZFS w 1992 roku 76

S p i s r y s u n k ó w

1. Rozmieszczenie obiektów wczasowo-wypoczynkowych
według województw w 1992 roku /odsetek obiektów
w liczbie ogółem/ 30
2. Rozmieszczenie miejsc noclegowych turystycznej
bazy socjalnej według województw w 1992 roku
/odsetek miejsc noclegowych w liczbie ogółem/ 31
3. Sytuacja ekonomiczna domów wczasowych
w ocenie kierowników domów wczasowych /na pod-
stawie badań Instytutu Turystyki/ 83
4. Koniunktura na rynku usług świadczonych przez
domy wczasowe - zmiany podaży /salda
koniunktury - Instytut Turystyki/ 84
5. Zmiany cen usług świadczonych przez domy
wczasowe w latach 1988-1993 /salda koniunktury
Instytut Turystyki/ 85

A N E K S

Liczba obiektów wczasowo-wypoczynkowych według
województw w 1992 roku

Lp.	Województwa	Ośrodki wczasowe		Ośrodki kolonijne		Ośrodki szkol.-wypoczynk.	
		lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	12	0,3	-	-	8	1,9
2.	Białskopodlaskie	31	0,8	1	0,6	4	1,0
3.	Białostockie	10	0,3	-	-	-	-
4.	Bielskie	231	7,0	3	1,8	41	9,9
5.	Bydgoskie	152	4,1	6	3,6	9	2,2
6.	Chełmskie	66	1,8	5	3,0	3	0,7
7.	Ciechanowskie	12	0,3	3	1,8	1	0,2
8.	Częstochowskie	42	1,1	1	0,6	4	1,0
9.	Elbląskie	115	3,1	8	4,8	10	2,4
10.	Gdańskie	239	6,5	9	5,4	23	5,5
11.	Gorzowskie	91	2,5	3	1,8	7	1,7
12.	Jeleniogórskie	139	3,8	9	5,4	25	6,0
13.	Kaliskie	34	0,9	-	-	-	-
14.	Katowickie	16	0,4	-	-	3	0,7
15.	Kieleckie	26	0,7	3	1,8	3	0,7
16.	Konińskie	117	3,2	-	-	6	1,4
17.	Koszalińskie	297	8,1	19	11,3	19	4,6
18.	Krakowskie	13	0,4	-	-	8	1,9
19.	Krośnieńskie	38	1,0	2	1,2	8	1,9
20.	Legnickie	4	0,1	-	-	1	0,2
21.	Leszczyńskie	111	3,0	1	0,6	6	1,4
22.	Lubelskie	28	0,7	1	0,6	9	2,2
23.	Łomżyńskie	10	0,3	-	-	2	0,5
24.	Łódzkie	9	0,2	5	3,0	2	0,5
25.	Nowosądeckie	262	7,1	3	1,8	24	5,8
26.	Olsztyńskie	254	6,9	9	5,4	19	4,6
27.	Opolskie	64	1,7	-	-	17	4,1
28.	Ostrołęckie	22	0,6	-	-	7	1,7
29.	Piłskie	53	1,4	2	1,2	12	2,9
30.	Piotrkowskie	19	0,6	3	1,8	3	0,7
31.	Płockie	19	0,6	5	3,0	4	1,0
32.	Poznańskie	85	2,3	-	-	12	2,9
33.	Przemyskie	12	0,3	1	0,6	4	1,0
34.	Radomskie	5	0,1	1	0,6	4	1,0

		1b	%	1b	%	1b	%
35.	Rzeszowskie	6	0,22	-	-	2	0,5
36.	Siedleckie	20	0,5	6	3,6	4	1,0
37.	Sieradzkie	31	0,8	-	-	4	1,0
38.	Skierniewickie	3	0,1	1	0,6	3	0,7
39.	Słupskie	157	4,2	7	4,2	8	1,9
40.	Suwalskie	106	2,9	1	0,6	23	5,5
41.	Szczecińskie	382	10,4	34	20,3	16	3,8
42.	Tarnobrzeskie	2	0,1	2	1,2	1	0,2
43.	Tarnowskie	16	0,4	-	-	4	1,0
44.	Toruńskie	97	2,6	-	-	4	1,0
45.	Wałbrzyskie	50	1,4	6	3,6	19	4,6
46.	Włocławskie	69	1,9	-	-	2	0,5
47.	Wrocławskie	11	0,3	1	0,6	-	-
48.	Zamojskie	21	0,6	3	1,8	8	1,9
49.	Zielonogórskie	51	1,4	3	1,8	9	2,2
O g ó ł e m :		3686	100,0	167	100,0	415	100,0

Źródło: "Informacje i Opracowania Statystyczne Turystyka
i Wypoczynek w 1992 roku" GUS, Warszawa 1993.

Tablica nr 2

Liczba miejsc noclegowych w obiektach wczasowo-wypoczynkowych
według województw w 1992 roku - stan w dniu 31.VII.

Lp.	Województwa	Ośrodki wczasowe		Ośrodki kolonijne		Ośrodki szkol.-wypoczynkowe	
		lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	1852	0,6	-	-	787	1,9
2.	Białkopodlaskie	1788	0,6	105	0,4	376	0,9
3.	Białostockie	677	0,2	-	-	-	-
4.	Bielskie	18267	6,2	375	1,6	3232	8,0
5.	Bydgoskie	10124	3,4	679	2,9	1141	2,8
6.	Chełmskie	4434	1,5	756	3,2	234	0,6
7.	Ciechanowskie	394	0,1	425	1,8	32	0,1
8.	Częstochowskie	2691	0,9	97	0,4	322	0,8
9.	Elbląskie	12503	4,2	1252	5,3	730	1,8
10.	Gdańskie	23123	7,8	1430	6,0	3282	8,1
11.	Gołzowskie	4592	1,5	281	1,2	560	1,4
12.	Jeleniogórskie	9554	3,2	716	3,0	1481	3,7
13.	Kaliskie	866	0,3	-	-	-	-
14.	Katowickie	1104	0,4	-	-	246	0,6
15.	Kieleckie	1616	0,5	301	1,3	299	0,7
16.	Konińskie	4595	1,5	-	-	556	1,4
17.	Koszalińskie	34627	11,7	2973	12,6	2014	5,0
18.	Krakowskie	535	0,2	-	-	560	1,4
19.	Krośnieńskie	2905	1,0	130	0,5	380	0,9
20.	Legnickie	119	0,1	-	-	80	0,2
21.	Leszczyńskie	5657	1,9	114	0,5	1028	2,5
22.	Lubelskie	2112	0,7	159	0,7	719	1,8
23.	Łomżyńskie	1254	0,4	-	-	356	0,9
24.	Łódzkie	830	0,3	828	3,5	173	0,4
25.	Nowosądeckie	18660	6,3	413	1,7	1498	3,7
26.	Olsztyńskie	16339	5,5	1125	4,7	2130	5,3
27.	Opolskie	3143	1,1	-	-	1851	4,6
28.	Ostrołęckie	2711	0,9	-	-	730	1,8
29.	Piłskie	3175	1,1	175	0,7	623	1,5
30.	Piotrkowskie	2766	0,9	410	1,7	262	0,6
31.	Płockie	1724	0,6	719	3,0	418	1,0
32.	Poznańskie	2869	1,0	-	-	1792	4,4
33.	Przemyskie	744	0,2	125	0,5	367	0,9
34.	Radomskie	423	0,1	220	0,9	338	0,8

		lb	%	lb	%	lb	%
35.	Rzeszowskie	647	0,2	-	-	154	0,4
36.	Siedleckie	2703	0,9	1125	4,7	368	0,9
37.	Sieradzkie	1703	0,6	-	-	298	0,7
38.	Skiernowickie	161	0,1	83	0,3	304	0,7
39.	Słupskie	19913	6,7	1198	5,1	955	2,4
40.	Suwałskie	11089	3,7	186	0,8	3107	7,7
41.	Szचेecińskie	43758	14,7	5775	24,3	2292	5,7
42.	Tarnobrzesckie	48	0,1	236	1,0	50	0,1
43.	Tarnowskie	644	0,2	-	-	248	0,6
44.	Toruńskie	2713	0,9	-	-	636	1,6
45.	Wałbrzyskie	6231	2,1	503	2,1	1536	3,8
46.	Włocławskie	2631	0,9	-	-	209	0,5
47.	Wrocławskie	841	0,3	150	0,6	-	-
48.	Zamojskie	1280	0,4	376	1,6	716	1,8
49.	Zielonogórskie	3718	1,3	342	1,4	1078	2,6
! o g ó ł e m :		296853	100,0	23782	100,0	40548	100,0

Źródło: Jak w tablicy nr 1.

Tablica nr 3

Liczba miejsc noclegowych całorocznych w obiektach
wczasowo-wypoczynkowych według województw w 1992 roku -
- stan w dniu 31.VII.

Lp.	Województwa	Ośrodki wczasowe		Ośrodki kolonijne		Ośrodki szkol.- wypoczynkowe	
		lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	770	1,2	-	-	671	3,3
2.	Białkopodlaskie	34	0,1	-	-	-	-
3.	Białostockie	100	0,2	-	-	-	-
4.	Bielskie	14037	22,2	130	7,8	2762	13,6
5.	Bydgoskie	727	1,1	200	12,0	975	4,8
6.	Chełmskie	-	-	-	-	-	-
7.	Ciechanowskie	-	-	-	-	-	-
8.	Częstochowskie	312	0,5	47	2,8	251	1,2
9.	Elbląskie	2011	3,2	-	-	198	1,0
10.	Gdańskie	4524	7,2	-	-	1529	7,5
11.	Gorzowskie	377	0,6	-	-	373	1,8
12.	Jeleniogórskie	8182	13,0	305	18,4	1392	6,9
13.	Kaliskie	70	0,1	-	-	-	-
14.	Katowickie	28	0,1	-	-	140	0,7
15.	Kieleckie	242	0,4	-	-	269	1,3
16.	Konarskie	26	0,1	-	-	82	0,4
17.	Koszalińskie	2158	3,4	90	5,4	20	0,1
18.	Krakowskie	313	0,5	-	-	415	2,0
19.	Krośnieńskie	1540	2,4	-	-	220	1,1
20.	Legnickie	-	-	-	-	80	0,4
21.	Leszczyńskie	53	0,1	-	-	242	1,2
22.	Lubelskie	442	0,7	-	-	362	1,8
23.	Łomżyńskie	238	0,4	-	-	160	0,8
24.	Łódzkie	-	-	-	-	-	-
25.	Nowosądeckie	13717	21,7	311	18,8	966	4,8
26.	Olsztyńskie	1602	2,5	-	-	837	4,1
27.	Opolskie	534	0,8	-	-	991	4,9
28.	Ostrołęckie	-	-	-	-	344	1,7
29.	Piłskie	190	0,3	-	-	457	2,3
30.	Piotrkowskie	634	1,0	-	-	196	1,0
31.	Płockie	90	0,1	-	-	24	0,1
32.	Poznańskie	48	0,1	-	-	1020	5,0

		lb	%	lb	%	lb	%
33.	Przemyskie	110	0,2	45	2,7	265	1,3
34.	Radomskie	-	-	-	-	238	1,2
35.	Rzeszowskie	72	0,1	-	-	100	0,5
36.	Siedleckie	232	0,4	-	-	118	0,6
37.	Sieradzkie	99	0,1	-	-	154	0,8
38.	Skierniewickie	-	-	-	-	224	1,1
39.	Słupskie	534	0,8	-	-	363	1,8
40.	Suwalskie	1995	3,2	-	-	1153	5,7
41.	Szczecińskie	1618	2,6	192	11,6	167	0,8
42.	Tarnobrzeskie	-	-	146	8,8	50	0,2
43.	Tarnowskie	258	0,4	-	-	203	1,0
44.	Toruńskie	-	-	-	-	403	2,0
45.	Wałbrzyskie	4959	7,8	170	10,3	1089	5,4
46.	Włocławskie	161	0,2	-	-	209	1,0
47.	Wrocławskie	40	0,1	-	-	-	-
48.	Zamojskie	25	0,1	-	-	90	0,4
49.	Zielonogórskie	-	-	20	1,2	434	2,1
o g ó ł e m :		63102	100,0	1656	100,0	20236	100,0

Źródło: Jak w tablicy nr 1.

Tablica nr 4

Liczba korzystających z miejsc noclegowych w obiektach
wczasowo-wypoczynkowych według województw w 1992 roku

Lp	Województwa	Ośrodki wczasowe		Ośrodki kolonijne		Ośrodki szkol.- wypoczynkowe	
		lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	12853	0,7	-	-	13050	3,5
2.	Białkopodlaskie	6017	0,3	325	0,4	1087	0,3
3.	Białostockie	2983	0,2	-	-	-	-
4.	Bielskie	249698	13,9	1872	2,2	37953	10,3
5.	Bydgoskie	43672	2,4	5891	7,0	11179	3,0
6.	Chełmskie	17180	0,9	3643	4,3	8871	0,2
7.	Ciechanowskie	1358	0,1	904	1,1	172	0,1
8.	Częstochowskie	14394	0,8	900	1,1	3639	1,0
9.	Elbląskie	54130	3,0	6564	7,8	3680	1,0
10.	Gdańskie	131080	7,3	5380	6,4	37850	10,3
11.	Gorzowskie	25283	1,4	479	0,6	4927	1,3
12.	Jeleniogórskie	105513	5,9	4267	5,6	19759	5,4
13.	Kaliskie	4208	0,2	-	-	-	-
14.	Katowickie	6278	0,3	-	-	5400	1,5
15.	Kieleckie	9373	0,5	833	1,0	5708	1,5
16.	Konińskie	22156	1,2	-	-	2702	0,7
17.	Koszalińskie	149113	8,3	8995	10,7	8821	2,4
18.	Krakowskie	6638	0,4	-	-	5578	1,5
19.	Krośnieńskie	26943	1,5	450	0,5	4737	1,3
20.	Legnickie	857	0,1	-	-	235	0,1
21.	Leszczyńskie	22464	1,2	1115	1,3	6808	1,8
22.	Lubelskie	18439	1,1	416	0,5	6023	1,6
23.	Łomżyńskie	7332	0,4	-	-	2632	0,7
24.	Łódzkie	3199	0,2	2280	2,7	600	0,2
25.	Nowosądeckie	217156	12,1	1749	2,1	12679	3,4
26.	Olsztyńskie	77308	4,3	2559	3,0	21743	5,9
27.	Opolskie	18192	1,0	-	-	12819	3,5
28.	Ostrołęckie	18771	1,0	-	-	7751	2,1
29.	Piłskie	14614	0,8	470	0,5	5039	1,4
30.	Piotrkowskie	17843	1,0	1069	1,3	1969	0,5
31.	Płockie	11662	0,6	1701	2,0	3361	0,9
32.	Poznańskie	18217	1,0	-	-	22332	6,1
33.	Przemyskie	5722	0,3	324	0,4	1991	0,5

		lb	%	lb	%	lb	%
4.	Radomskie	815	0,1	1101	1,3	4713	1,3
5.	Rzeszowskie	7051	0,4	-	-	1040	0,3
36.	Siedleckie	13325	0,7	2320	2,7	3339	0,9
7.	Sieradzkie	8057	0,4	-	-	802	0,2
38.	Skierniewickie	1459	0,1	399	0,5	2271	0,6
9.	Słupskie	82266	4,6	2939	3,5	5503	1,8
40.	Suwałskie	49593	2,8	403	0,5	18119	4,9
1.	Szczecińskie	181714	10,1	18729	22,2	10420	2,8
42.	Tarnobrzeskie	114	0,1	1202	1,4	1922	0,5
3.	Tarnowskie	3770	0,2	-	-	1792	0,5
4.	Toruńskie	12078	0,7	-	-	1467	0,4
45.	Wałbrzyskie	47183	2,6	2533	3,0	17830	4,8
6.	Włocławskie	13059	0,7	-	-	6698	1,8
47.	Wrocławskie	4197	0,2	299	0,3	-	-
8.	Zamojskie	6215	0,3	820	1,0	8644	2,3
49.	Zielonogórskie	24532	1,4	1406	1,7	8747	2,4
O g ó ł e m:		1796074	100,0	84337	100,0	367402	100,0

Źródło: Jak w tablicy nr 1.

Liczba udzielonych noclegów w obiektach wczasowo-wypoczynkowych według województw w 1992 roku

Lp.	Województwa	Ośrodki wczasowe		Ośrodki kolonijne		Ośrodki szkol.-wypoczynkowe	
		lb	%	lb	%	lb	%
1.	Stołeczne Warszawskie	111847	0,6	-	-	66022	2,6
2.	Białkopodlaskie	60909	0,3	6155	0,5	19514	0,8
3.	Białostockie	32812	0,2	-	-	-	-
4.	Bielskie	1781214	9,7	20873	1,7	240164	9,4
5.	Bydgoskie	535085	2,9	47880	3,8	78306	3,1
6.	Chełmskie	203837	1,1	39783	3,2	11954	0,5
7.	Ciechanowskie	16913	0,1	13024	1,0	3800	0,1
8.	Częstochowskie	149354	0,8	6730	0,5	21246	0,8
9.	Elbląskie	680046	3,7	60549	4,8	37483	1,5
10.	Gdańskie	1447591	7,9	76895	6,1	247755	9,7
11.	Gorzowskie	275790	1,5	9266	0,7	32541	1,3
12.	Jeleniogórskie	647075	3,5	66833	5,3	110783	4,3
13.	Kaliskie	49039	0,3	-	-	-	-
14.	Katowickie	55941	0,3	-	-	14368	0,6
15.	Kieleckie	85051	0,5	12008	0,9	28693	1,1
16.	Konińskie	279192	1,5	-	-	36807	1,4
17.	Koszalińskie	1980503	10,8	163576	13,0	120660	4,7
18.	Krakowskie	43541	0,2	-	-	39642	1,5
19.	Krośnieńskie	206993	1,1	5855	0,5	23342	0,9
20.	Legnickie	8915	0,1	-	-	2381	0,1
21.	Leszczyńskie	277685	1,5	6756	0,5	63637	2,5
22.	Lubelskie	128294	0,7	7925	0,6	44423	1,7
23.	Łomżyńskie	67803	0,4	-	-	25297	1,0
24.	Łódzkie	46707	0,2	43455	3,5	12372	0,5
25.	Nowosądeckie	1910754	10,4	25719	2,0	107856	4,2
26.	Olsztyńskie	919229	5,0	46898	3,7	118717	4,6
27.	Opolskie	168752	0,9	-	-	105879	4,1
28.	Ostrołęckie	75346	0,4	-	-	49789	1,9
29.	Piłskie	139308	0,8	9140	0,7	36039	1,9
30.	Piotrkowskie	160209	0,9	19051	1,5	19896	0,8
31.	Płockie	99355	0,5	28453	2,3	20410	0,8
32.	Poznańskie	173329	0,9	-	-	111449	4,4
33.	Przemyskie	37938	0,2	3239	0,2	9624	0,4

	lb	%	lb	%	lb	%
34. Radomskie	9915	0,1	14313	1,1	18928	0,7
35. Rzeszowskie	35174	0,2	-	-	3675	0,1
36. Siedleckie	138325	0,7	44523	3,5	27818	1,1
37. Sieradzkie	94665	0,5	-	-	9555	0,4
38. Skierniewickie	8730	0,1	5478	0,4	11099	0,4
39. Słupskie	1154388	6,3	54415	4,3	75738	2,9
40. Suwalskie	570130	3,1	7003	0,5	142432	5,6
41. Szczecińskie	2365266	12,7	320657	25,5	146609	5,7
42. Tarnobrzeskie	1504	0,1	12745	1,0	4033	0,1
43. Tarnowskie	43780	0,2	-	-	11093	0,4
44. Toruńskie	141722	0,8	-	-	29112	1,1
45. Wałbrzyskie	406061	2,2	32647	2,6	88396	3,5
46. Włocławskie	146431	0,8	-	-	29324	1,1
47. Wrocławskie	48526	0,3	5672	0,4	-	-
48. Zamajskie	60591	0,3	14863	1,2	39214	1,5
49. Zielonogórskie	208265	1,1	22881	1,8	58082	2,3
Ł ą ę 2 0 m :	18289830	100,0	1255260	100,0	12555957	100,0

Źródło: Jak w tablicy nr 1.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych